

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**Міжнародні економічні відносини
29 Міжнародні відносини
292 Міжнародні економічні відносини**

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему «ДІЯЛЬНІСТЬ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ
У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ФІНАНСОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ»**

здобувача Александрової Маргарити Володимирівни _____ (підпис)

Науковий керівник: д.е.н., професор Савчук Наталія Володимирівна
_____ (підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., доцент Федірко Олександр Анатолійович
_____ (підпис)

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

«Міжнародні економічні відносини»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

29 Міжнародні відносини

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

292 «Міжнародні економічні відносини»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
Освітньо-професійної програми

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Федірко О.А.

_____ Федірко О.А.

« ____ » _____ 20__ р.

« ____ » _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Александровій Маргариті Володимирівні
денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему «Діяльність багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі»

Тему затверджено наказом ректора Університету від " ____ " _____ 20__ р. № ____

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах та нормативних документах, що регламентують та регулюють діяльність багатонаціональних банків в Європейському Союзі, щорічних звітах МВФ, ЦЄБ та Групи Світового банку, рейтингових дослідницьких центрів (The Banker, World Economic Forum), періодичних видань (The economist, Business forum), праць іноземних та вітчизняних дослідників.

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади діяльності багатонаціональних банків
Розділ 2	Аналіз діяльності багатонаціональних банків на фінансовому ринку ЄС
Розділ 3	Трансформація європейського фінансового середовища в умовах війни в Україні
Об'єкт дослідження:	європейські багатонаціональні банки
Предмет дослідження:	економічні відносини, які виникають під час діяльності європейських багатонаціональних банків
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	виявити сучасні тенденції та напрями діяльності багатонаціональних банків в умовах швидкоплинного розвитку європейського фінансового середовища

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	охарактеризувати сучасний стан розвитку європейського фінансового середовища, уточнити сутність та види багатонаціональних банків;
У розділі 2	виявити тенденції та напрями сучасного розвитку європейського банківського сектору, дослідити Нормативно-правову базу діяльності багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі;
У розділі 3	визначити роль інноваційних фінансових інструментів у розвитку сучасних європейських банків та з'ясувати інструменти та механізми інтеграції українських банків до фінансової системи ЄС.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Савчук Н.В.

(ініціали, прізвище)

«28» вересня 2023 р.

Завдання одержав студент

(підпис)

Александрова М.В.

(ініціали, прізвище)

«29» вересня 2023 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 100 сторінок, 4 рисунки та список використаних джерел з 59 найменувань.

«Діяльність багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі»

(назва кваліфікаційної магістерської роботи)

Об'єктом дослідження є європейські багатонаціональні банки.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають під час діяльності європейських багатонаціональних банків.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – виявлення сучасних тенденцій та напрямів діяльності багатонаціональних банків в умовах швидкоплинного розвитку європейського фінансового середовища.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- охарактеризувати сучасний стан розвитку європейського фінансового середовища;
- уточнити сутність ти види багатонаціональних банків;
- виявити тенденції та напрями сучасного розвитку європейського банківського сектору;
- дослідити Нормативно-правову базу діяльності багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі;
- визначити роль інноваційних фінансових інструментів у розвитку сучасних європейських банків;
- з'ясувати інструменти та механізми інтеграції українських банків до фінансової системи ЄС.

Практичне значення отриманих результатів. На основі аналізу нормативно-правової бази виявлено фактори, що обумовлюють трансформаційні процеси у сучасному фінансовому середовищі та обґрунтовано інструменти та механізми інтеграції українських банків до фінансової системи ЄС.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: багатонаціональні банки, міжнародний банківський простір, міжнародне фінансове середовище, нормативно-правова база, фінансові інструменти, фінансова інклюзія, методи фінансово-економічного аналізу.

ВІДГУК

про кваліфікаційну магістерську роботу здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

Александрової Маргарити Володимирівни

на тему «**Діяльність багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі**».

1. Актуальність: 1. На відміну від прогресивної стабільності у минулому, сучасний світ стикається зі значними економічними, екологічними та соціальними турбулентностями, а також швидким і постійним технологічним прогресом. Актуальність теми магістерської роботи визначається тим, що банки є важливими суб'єктами фінансового ринку. Поряд з іншими фінансовими посередниками, комерційні банки постають перед викликами сучасної конкуренції шляхом покращення якості надання послуг, тощо. Це свідчить про те, що пошук шляхів удосконалення банківської діяльності є актуальним на сьогоднішні питанням і потребує детального дослідження.
2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи: у роботі було розглянуто теоретичні засади існування і функціонування банків, їх значення для розвитку фінансових ринків, досліджені їх види. На підставі аналізу діяльності банків, що походять із різних країн світу, було досліджено процес їх трансформації, яка поступово переходить до сучасних фінансових технологій.
3. Наявність самостійних розробок автора: відсутні
4. Цінність теоретичних висновків і практичних рекомендацій: заслуговують на увагу і підтверджується у відгуку зовнішнього рецензента.
5. Наявність недоліків. Робота виграла би від більш детальної аналітики, яку треба було представити в 2-му розділі роботи. Треба статистичне посилення стану і відповідних тенденцій розвитку європейського банківського сектору.
6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи Александрової М.В. допускається до захисту перед ЕК. Оцінка наукового керівника (30 балів)

Науковий керівник д.е.н, професор, професор каф. міжнародних фінансів

_____ Н.В.Савчук

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти
Александрової Маргарити Володимирівни

**Тема: ДІЯЛЬНІСТЬ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
ФІНАНСОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення

Сучасний європейський банківський простір зіткнувся з безпрецедентними і непередбачуваними викликами глобального світу. Не лише трансформаційні зміни у середині структурних підрозділів багатонаціональних банків, а й перерозподіл фінансових потоків внаслідок пандемії Covid-19 і міжнародні санкції через війну росії в Україні суттєво ускладнили ситуацію. Відтак, постає гостра потреба у дослідженнях природи сучасних фінансових відносин з огляду на виконання багатонаціональними банками своїх зобов'язань перед клієнтами та акціонерами, іншими словами – дотримання принципів та норм корпоративного управління та культури. Зважаючи на це, актуальність обраної теми кваліфікаційної магістерської роботи Маргарити Володимирівни не викликає сумнівів.

Якість проведеного дослідження

Зміст магістерської роботи, представленої на рецензію, відповідає заявленій темі, робота виконана відповідно до поставлених завдань, структура відповідає логіці дослідження. У своїй дипломній роботі п. Александрова аналізує сучасний стан розвитку європейського банківського простору та розкриває сутність діяльності багатонаціональних банків у ЄС на основі великої кількості емпіричного матеріалу, що свідчить про ґрунтовний і відповідальний підхід до написання кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку та переліку посилань. У дипломній роботі обґрунтовано доцільність застосування інноваційних фінансових інструментів в діяльності багатонаціональних банків та з'ясовано інструменти та механізми інтеграції українських банків до фінансової системи ЄС. У першому розділі проаналізовано характер фінансових відносин, визначено зміст та сутність діяльності багатонаціональних банків. У другому розділі охарактеризовано особливості діяльності сучасних багатонаціональних банків, проаналізовано їх нормативно-правову базу та вплив інноваційних фінансових інструментів. Третій розділ присвячено аналізу трансформаційних змін європейського банківського простору та місце українських банків у європейському середовищі.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи

Особливо заслуговує на увагу широкий спектр проаналізованих інформаційних джерел англійською мовою, офіційних джерел організацій та ретельний аналіз сучасних фінансових відносин.

Зауваження

Водночас, робота має деякі недоліки, переважно технічного характеру: як відомо, формулювання мети має бути результативним, а слова «дослідити» і «вивчити» є вочевидь процесуальними і часто не рекомендуються науковою спільнотою до вжитку у меті роботи. Ці недоліки радше є зауваженнями, мають рекомендаційний характер і в жодному разі не впливають на дуже позитивне враження від роботи. У цілому дипломна робота п. Александрової виконана у повному обсязі, вона абсолютно відповідає встановленим вимогам до магістерських кваліфікаційних робіт.

Рецензент:

Тітова Світлана Вікторівна

Керівник з питань аналізу та підтримки корпоративного бізнесу
департаменту корпоративних продуктів та розвитку бізнесу
АТ «Райффайзен Банк»

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ	8
1.1. Характеристика сучасного міжнародного фінансового середовища	8
1.2. Види та призначення багатонаціональних банків	17
1.3. Сучасні методи і показники дослідження діяльності багатонаціональних банків	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ ЄС	37
2.1. Сучасний стан і тенденції розвитку європейського банківського сектору	37
2.2. Аналіз основних напрямків діяльності багатонаціональних банків в ЄС	46
2.3. Нормативно-правова основа діяльності багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі	55
РОЗДІЛ 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	65
3.1. Роль фінтеху (інноваційних фінансових інструментів) у розвитку сучасних європейських банків	65
3.2. Стратегічні напрямки стабілізації фінансового середовища в Європі	74
3.3. Інструменти та механізми інтеграції українських банків до фінансової системи ЄС	83
ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	100

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний світ зазначає безпрецедентних змін у всіх сферах життєдіяльності суспільства, починаючи з соціально-культурних перетворень і закінчуючи істотними зрушеннями у фінансово-економічному житті. Свого часу видатний та прогресивний теоретик розвитку держави Н. Макіавеллі застерігав, що будь-які зміни покликані прокладати шлях іншим змінам у майбутньому, тобто процес перетворення є постійним та невідворотнім.

На відміну від прогресивної стабільності у минулому, сучасний світ стикається зі значними економічними, екологічними та соціальними турбулентностями, а також швидким і постійним технологічним прогресом. Нещодавні події, такі як пандемія COVID-19 та російсько-українська війна, повністю порушили бізнес процеси, логістичні зв'язки, соціально-культурні відносини, а також істотним чином вплинули на міжнародний фінансовий клімат та взаємодію між країнами, посиливши невизначеність щодо майбутнього.

Уповільнення світової економіки та війна росії в Україні створюють невизначеність і волатильність на світових ринках, посилюючи тиск на прибутки банків. Зміна клімату як довгостроковий ризик, ще більше загрожує підвищеній волатильності фінансового ринку через частіші стихійні лиха. З іншого боку, посилення конкуренції з боку фінтех-компаній, зростання витрат на дотримання нормативних вимог, загрози кібербезпеці та зміна очікувань клієнтів вимагають від багатонаціональних банків Європи інвестувати в нові технології та залучати й утримувати найкращих спеціалістів, щоб залишатися конкурентоспроможними.

Хоча банківська криза, яка почалася в березні 2023 року з банкрутства Silicon Valley Bank, минула, стрес на фінансових ринках залишається. Отже, банки повинні ретельно впоратися з цими викликами, щоб залишатися прибутковими та стійкими в майбутньому. Зараз не час закривати люки — як ніколи важливо, щоб банки інвестували в технології для трансформації своїх операцій і задоволення потреб клієнтів.

Найзначніші ризики сьогодення не є ні абстрактними, ні віддаленими – вони є негайними та впливовими. Геополітична турбулентність, включно з гарячими

війнами за участю росії та України та холодними між Китаєм і США, поширювалася як у всьому світі, так і в локальних масштабах. Проте системні ризики поширюються швидше, ніж системи, які діють для їх усунення. Дійсно, у час надзвичайно складних глобальних ризиків багатосторонні інституції виглядають надзвичайно недостатньо підготовленими. Розглянемо неадекватні глобальні відповіді як на реальні, так і на цифрові віруси. Зміна клімату, яка є, мабуть, найбільшим системним ризиком з усіх, має наслідки для всіх секторів і регіонів, включаючи глобальну фінансову систему. Враховуючи поширення цих загроз і ускладнення наслідків, управління системними ризиками є на порядку денному.

Глобальне управління ризиками вимагає від урядів, бізнесу та громадських організацій вживати заходів для зменшення ризику, а також активно розвивати мислення, можливості та партнерства для посилення стійкості до ризиків. Як мінімум, уряди та підприємства повинні мати можливість дивитися за горизонт, краще передбачати майбутні виклики та швидко використовувати можливості. Це вимагає використання даних і розширеної аналітики для прогнозування загроз. Стійкі до ризиків організації також вміють керувати ризиками шляхом підготовки, запобігання, захисту та, за необхідності, повороту.

За прогнозами світових аналітиків, дискусії можуть змінити саму суть Європейського союзу, що, безсумнівно, радикально вплине на світовий фінансово-економічний уклад. На переконання експертів на ці процеси впливають такі виклики, як: війна в Україні, високі ціни на продукти харчування та пальне, боротьба з інфляцією, перехід на відновлювані джерела енергії та невизначений шлях Китаю після пандемії.

Наступний рік мав стати роком гармонізації. Комісія з цінних паперів і бірж (Security Exchange Commission - SEC), регуляторний орган Америки з цінними паперами, разом з Європейським Союзом, іншими регуляторними органами в Азії та міжнародними органами, що встановлюють стандарти, працюють над стандартизацією розкриття інформації про ризики, пов'язані з кліматом, з якими стикається компанія. Це спрямовано на те, щоб дати інвесторам краще уявлення

про те, які фірми суттєво пристосовують свою діяльність до реальних змін клімату та, у випадку ЄС, який вплив фірми мають на навколишнє середовище.

Такі сценарії підкреслюють і підтверджують необхідність, важливість, актуальність і терміновість технологічного та фінансового прогнозування та досліджень майбутнього.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблеми розвитку ринку фінансових послуг та його значення для економічного зростання країни приділяється значна увага як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Серед вітчизняних науковців, які займаються дослідженням цієї проблеми, слід виокремити таких авторів як О.І. Барановський, В.М. Лютий, С.В. Онишко, В.П. Унінець-Ходаківська, В.М. Шелудько, які розглядали питання місця та ролі ринку фінансових послуг як складової фінансової системи країни. У зв'язку з істотними зрушеннями, які ми спостерігаємо сьогодні, актуалізувалася проблема вивчення питань розвитку фінансового посередництва, цим питанням присвячені роботи А.М. Єрмошенка, Л.М. Волощенко, Л.В. Козиної, М.І. Макаренка, М.І. Савлука. Досліджуючи сучасні фінансові системи розвинених країн, вітчизняні науковці (С.І. Архієреєва, Я.В. Зінченко, В.В. Корнєєва) зосереджують свою увагу на проблемах формування моделей розвитку фінансового ринку.

Варто зауважити, що проблеми розвитку міжнародного фінансового середовища та питання фінансово-економічної взаємодії країн світу завжди перебувають у центрі академічної уваги зарубіжних вчених, серед яких можна назвати Ф. Алена, Р. Бернарда, Б. Борна, А. Бута, М. Квинтина, Р. Левіна, А. Маддалоні, Я. Міркіна, М.У. Тейлора, П. Хартмана.

Водночас, з огляду на радикальні зміни і виклики сьогодення аналіз та дослідження сучасного стану розвитку міжнародних фінансових відносин та питання гармонізації та узгодженості банківської системи залишаються завжди актуальними для світових аналітиків та науковців.

Мета і завдання. *Мета* кваліфікаційної магістерської роботи полягає у виявленні сучасних тенденцій та напрямів діяльності багатонаціональних банків в умовах швидкоплинного розвитку європейського фінансового середовища.

Для досягнення заявленої мети було поставлено наступні дослідницькі **завдання:**

- охарактеризувати сучасний стан розвитку європейського фінансового середовища;
- уточнити сутність та види багатонаціональних банків;
- виявити тенденції та напрями сучасного розвитку європейського банківського сектору;
- дослідити Нормативно-правову базу діяльності багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі;
- визначити роль інноваційних фінансових інструментів у розвитку сучасних європейських банків;
- з'ясувати інструменти та механізми інтеграції українських банків до фінансової системи ЄС.

Об'єктом дослідження є європейські багатонаціональні банки.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають під час діяльності європейських багатонаціональних банків.

Методи дослідження. Фундаментальною основою дослідження становили загальнонаукові засади теорії глобалізації та європейської інтеграції. Методологічну базу складають методи абстракції, логіко-структурний аналіз та неупереджений підхід до інтерпретації отриманих даних. В процесі дослідження теми ми послуговувалися системним підходом до аналізу та вивчення закономірностей та тенденцій розвитку європейського фінансового середовища. Аналізуючи фінансове середовище та напрями діяльності сучасних банківських установ, ми скористалися методом синергетики для виявлення взаємозалежності соціальних, культурних та екологічних факторів, що детермінують напрями розвитку європейського фінансового ринку та діяльності багатонаціональних банків зокрема. Залучаючи історико-логічний метод наукового пізнання, ми спромоглися встановити еволюцію розвитку та виявили типологію банківських установ. Опрацьовуючи статистичні дані, представлені у щорічних звітах міжнародних фінансових установ, ми залучили аналітичний метод та аналіз.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів дослідження полягає у виявленні факторів, що обумовлюють трансформаційні процеси у сучасному фінансовому середовищі та обґрунтуванні інструментів та механізмів інтеграції українських банків до фінансової системи ЄС.

Інформаційною базою дослідження будуть нормативні документи, що регламентують та регулюють діяльність багатонаціональних банків в Європейському Союзі, щорічні звіти МВФ, ЄЦБ та Групи Світового банку, рейтингові дослідницькі центри (The Banker, World Economic Forum), періодичні видання (The economist, Business forum), праці іноземних та вітчизняних дослідників.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, та списку використаних джерел. В роботі є 4 рисунки. Список використаних джерел включає 59 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ

1.1 Характеристика сучасного міжнародного фінансового середовища

Глобальна фінансова криза 2007–2009 рр. стала яскравим прикладом труднощів, з якими довелося зіткнутися банківським системам світу під час встановлення правильного балансу, а її наслідки започаткували період інтенсивного регулювання. Аналіз опитування Світового банку щодо банківського регулювання та нагляду за 2019 рік засвідчує, що реформи після кризи призвели до збільшення вимог до капіталу та впровадження нових процесів санації для системно важливих банків [22]. Проте, як зазначають оглядачі, не зважаючи на те, що коефіцієнти регулятивного капіталу досягли найвищого рівня з часів кризи, цей розвиток супроводжувався зрушенням у бік категорій активів із меншою вагою ризику. Таким чином, покращення капіталу залежить від того, наскільки ваги ризику відображають фактичний ризик для різних класів активів [22].

Крім того, більшість органів влади тепер допускає ширший набір інструментів для задоволення вимог до капіталу першого рівня — компонент регулятивного капіталу, який має найбільшу здатність покривати збитки. Це питання є важливим, оскільки воно може призвести до погіршення якості регулятивного капіталу в майбутньому. Подібним чином безготівкові активи, включно з позиченими коштами, все частіше можуть служити початковим банківським капіталом у країнах, що розвиваються, що, ймовірно, послаблює здатність банківського капіталу покривати збитки [22].

Глобальна фінансова криза призвела до широкого втручання уряду з метою порятунку банків, що опинилися в скруті. Системи страхування депозитів у всьому світі розширювалися та ставали щедрішими. Доступність та якість інформації, що

розкривається в рамках банківського нагляду, суттєво не покращилися. Такі фактори могли підірвати ринкову дисципліну, зменшивши стимули та здатність приватного сектора контролювати фінансові установи. Незважаючи на те, що після кризи було введено нові правила для покращення врегулювання системно важливих банків, транскордонні системи врегулювання залишаються недостатньо розвиненими, і багато з цих механізмів не перевірені [22].

Не встиг глобальний фінансовий ринок оговтатися від наслідків пандемії, як глобальні економічні перспективи серйозно погіршилися, головним чином через вторгнення росії в Україну. Ще до масштабного вторгнення росії в Україну інфляція в багатьох країнах зростала через дисбаланс між попитом і пропозицією та політичну підтримку під час пандемії, що спонукало до посилення монетарної політики. Останні блокування в Китаї можуть спричинити нові вузькі місця в глобальних ланцюгах поставок.

У цьому контексті, окрім свого негайного та трагічного гуманітарного впливу, війна сповільнить економічне зростання та посилить інфляцію. Загальні економічні ризики різко зросли, а політичні компроміси стали ще більш складними [45]. Найбільш очевидним системним ризиком для глобального банківського сектору, а для європейського зокрема, є триваюча війна між росією та Україною, що викрила всі негативні сторони глобальних взаємозалежностей.

Дослідженню проблеми розвитку ринку фінансових послуг та його значення для економічного зростання країни приділяється значна увага як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Серед вітчизняних науковців, які займаються дослідженням цієї проблеми, слід виокремити таких авторів як О.І. Барановський, В.М. Лютий, С.В. Онишко, В.П. Унінець-Ходаківська, В.М. Шелудько, які розглядали питання місця та ролі ринку фінансових послуг як складової фінансової системи країни. У зв'язку з істотними зрушеннями, які ми спостерігаємо сьогодні, актуалізувалася проблема вивчення питань розвитку фінансового посередництва, цим питанням присвячені роботи А.М. Єрмошенка, Л.М. Волощенко, Л.В. Козиної, М.І. Макаренка, М.І. Савлука. Досліджуючи сучасні фінансові системи розвинених країн, вітчизняні науковці (С.І. Архієреєва, Я.В. Зінченко, В.В. Корнеєва)

зосереджують свою увагу на проблемах формування моделей розвитку фінансового ринку.

Вітчизняні науковці підкреслюють, що глобалізація світових фінансів перетворює середовище, в якому функціонує національна економіка. Цей процес ставить багато питань щодо форм і методів втручання урядів у міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини. Здатність окремих країн контролювати могутні міжнародні фінансові потоки або обмежувати деякі транскордонні фінансові операції дедалі відносно зменшується, наражається на могутню протидію транснаціональних фінансових корпорацій. Вплив цих суб'єктів, а також міжнародних фінансових організацій на економічну політику окремих країн зростає [7, с.137]. Глобалізація фінансів породжує багато складних проблем і суперечностей. Конфлікт між національним і глобальним є однією з рушійних сил трансформації сучасної світової економіки.

Варто зауважити, що проблеми розвитку міжнародного фінансового середовища та питання фінансово-економічної взаємодії країн світу завжди перебувають у центрі академічної уваги зарубіжних вчених, серед яких можна назвати Ф. Алена, Р. Бернарда, Б. Борна, А. Бута, М. Квинтина, Р. Левіна, А. Маддалоні, Я. Міркіна, М.У. Тейлора, П. Хартмана.

Один із провідних дослідників фінансів є Франк Фабозі (Fabozzi, Frank J.), який розглядає фінансове середовище як місце застосування економічних принципів до прийняття рішень, які передбачають розподіл грошей в умовах невизначеності. Іншими словами, фінансовий сектор передбачає ринки капіталу, фінансовий менеджмент та правління інвестиціями.

У своєму дослідженні «Основи фінансового менеджменту» сучасні дослідники-аналітики Юджин Брігман та Джоел Хьюстон (Eugene F. Brigham and Joel F. Houston. Fundamentals of Financial Management) переконані, що фінансовий менеджмент, як складова фінансового середовища, охоплює корпоративні фінанси та зосереджується на прийнятті рішень щодо того, скільки та які типи активів придбати, як залучити капітал, необхідний для придбання активів, і як керувати фірмою, щоб максимізувати її вартість [29, с. 156]. Ці самі принципи

застосовуються як до комерційних, так і до неприбуткових організацій. Автори зауважують, що фінансовий менеджмент стосується також придбання, фінансування та управління активами з метою підтримання їхньої ліквідності та ефективним розміщенням фінансових ресурсів. Аналізуючи сучасне міжнародне фінансове середовище, науковці звертають особливу увагу на функції фінансового менеджменту, а саме прийняття рішень щодо інвестиції, фінансування та управління активами.

Американський дослідник фінансового ринку та установ Кеннет Шульчик (Ken R. Szulczyk) розглядає сучасний фінансовий ринок як посередництво між покупцями і продавцями віч-на-віч для купівлі та продажу облігацій, акцій та інших фінансових інструментів. Покупці фінансових цінних паперів інвестують свої заощадження, а продавці цінних паперів позичають кошти, таким чином підтримується ліквідність фінансів. Автор переконаний, що за умов світової глобальної інтеграції надзвичайно важливим завданням для кожної країни є забезпечення функціонування конкурентоздатного ринку фінансових послуг, зокрема ринку цінних паперів [39, с. 68]. Автор підкреслює, що фінансування інвестицій в реальний сектор через канали ринку цінних паперів і залучення на ці цілі неспекулятивних вітчизняних та іноземних капіталів повинно стати найважливішим джерелом нового етапу промислового підйому. Ринок цінних паперів актуалізує приток капіталів із інших країн, тим самим підсилюючи оборот національних цінних паперів. Це дає змогу, на переконання автора, розширити спектр послуг зазначеної сфери, розвивати та закріплювати міжнародні фінансові зв'язки і забезпечити зростання показників національної економіки [39, с. 79].

В науковій фінансово-економічній літературі виокремлюють передумови та чинники створення міжнародного фінансового середовища, а саме:

- інтенсифікація економічних зв'язків між країнами, національними компаніями та активізація міжнародного виробництва ТНК;
- науково-технічні досягнення, що спричинили комп'ютеризацію фінансової сфери;

- динамічний розвиток телекомунікацій, що призвело до форсованого розвитку світової фінансової системи;

- поява новітніх технологій, що істотним чином удосконалили якість обробки фінансової інформації та забезпечили надзвичайну швидкість здійснення міжнародних операцій та переміщення ресурсів між окремими сегментами фінансового ринку;

- запровадження лібералізаційних підходів до міжнародних валютно-кредитних відносин та фінансових ринків, що спричинило зменшення втручання держави у фінанси та діяльність фінансових установ [18, с. 65].

Всі ці інновації призвели до справжньої «банківської революції», що в кінцевому варіанті удосконалило сферу електронного зв'язку; знизили вартість виконання міжнародних трансакцій; викликала перетворення широкого спектра банківських послуг; дала змогу ефективно впроваджувати новітні фінансові інструменти та забезпечити транснаціональний характер банківської діяльності [18, с. 66]. Такі зміни відкрили можливості для надзвичайного зростання обсягу міжнародних фінансових трансакцій, пришвидшило транскордонні потоки капіталу.

Надійні фінансові системи лежать в основі економічного зростання та розвитку та мають вирішальне значення для виконання місії Групи Світового банку щодо подолання бідності та сприяння спільному процвітання. На думку представників Групи Світового банку, доступ до ринків капіталу є необхідною умовою для залучення додаткових джерел фінансування цілей глобального розвитку, які, за прогнозами, вимагатимуть «трлн. дол.» фінансування. Стабільність фінансового ринку як у всьому світі, так і всередині країни, створює робочі місця та підвищує продуктивність [47]. Це дає людям впевненість інвестувати та заощаджувати гроші.

Сучасні фінансові ринки капіталу стають важливими інструментами для фінансування інфраструктури, такої як дороги, електростанції, школи, лікарні та будинки, а також для допомоги в управлінні непередбаченими ризиками. Вони стають все більш актуальними для Цілей сталого розвитку, оскільки досягнення

багатьох із них потребуватиме довгострокового фінансування, яке традиційні джерела фінансування не зможуть покрити. Щоб допомогти світові досягти цих глобальних цілей, необхідно залучити фінансування та інвестиції приватного сектора, щоб покрити величезні фінансові прогалини.

Однією із основних ознак сучасного фінансового середовища є наявність міжнародних фінансових установ (МВФ, Група Світового банку, ЄБРР), діяльність яких спрямована на підтримку країн, що розвиваються, і світове співтовариство у вирішенні найнагальніших проблем фінансового сектора. Наслідки фінансової кризи 2008 року продемонстрували необхідність посилення міжнародних стандартів фінансової стійкості. Відтак, з метою розробки глобальних стандартів фінансової стабільності на світовому рівні міжнародні фінансові інститути беруть участь у програмах G-20, Раді фінансової стабільності та інших органах, що встановлюють стандарти для інтеграції фінансових установ у світовий фінансовий простір.

На рівні країн фінансові організації сприяють впровадженню стратегії сталого фінансового розвитку. З цією метою створюються надійна фінансова інфраструктура та сприятлива нормативно-правова база, місцеві ринки капіталу, сприяють розвитку приватного сектору та покращити фінансовий доступ і залучення для окремих осіб і малого бізнесу.

Так, на думку оглядачів та аналітиків, нині у всьому світі спостерігається тенденція до збільшення вимог до мінімального регулятивного капіталу для підвищення стійкості банківської системи, хоча в середньому ця тенденція була більш помітною для країн, що розвиваються, ніж для країн з високим рівнем доходу. Середнє значення для країн з високим рівнем доходу змінилося незначно, але ці країни також більш схильні до встановлення додаткового капіталу, тобто мінімальний регулятивний капітал, встановлений для банків, на практиці вищий, ніж до фінансової кризи [47].

Ні для кого не є секретом той факт, що надійні фінансові системи лежать в основі економічного зростання та розвитку будь-якої країни світу та мають вирішальне значення для виконання місії Групи Світового банку щодо подолання

бідності та сприяння спільному процвітання. Крім того, доступ до ринків капіталу необхідний для залучення додаткових джерел для фінансування цілей глобального розвитку, які, за прогнозами, вимагатимуть «трлн. дол.» фінансування [47].

Сучасне фінансове середовище, передусім, спрямовано на підтримання фінансової стабільності як у всьому світі, так і всередині країни, що, в свою чергу, створює робочі місця та підвищує продуктивність. Це дає людям впевненість інвестувати та заощаджувати гроші. Надійні банківські системи та ринки капіталу ефективно направляють кошти на найбільш продуктивне використання, допомагають урядам залучати інвестиційний капітал, підтримують системи фінансової безпеки та безпечно прискорюють транскордонні платежі.

Так, на переконання фінансових аналітиків Групи світового банку, доступ до фінансування покращує загальний добробут країни, оскільки це дозволяє людям процвітати та краще керувати своїми потребами, розширювати свої можливості та покращувати рівень життя. Коли люди охоплені фінансами, їм легше керувати споживанням, платіжками та заощадженнями, отримати доступ до кращого житла, охорони здоров'я та освіти, почати малий бізнес і використовувати страхові продукти, щоб захистити себе від потрясінь. Фінанси також допомагають вирівняти умови гри, роблячи значні статки та зв'язки менш актуальними. Також зазначається, що фінансові ринки капіталу стають важливими для фінансування інфраструктури, такої як дороги, електростанції, школи, лікарні та будинки, а також для допомоги в управлінні непередбаченими ризиками. Вони стають все більш актуальними для Цілей сталого розвитку, оскільки досягнення багатьох із них потребуватиме довгострокового фінансування, яке традиційні джерела фінансування не зможуть покрити. Щоб допомогти світові досягти цих глобальних цілей, необхідно залучити фінансування та інвестиції приватного сектора, щоб покрити величезні фінансові прогалини.

Група Світового банку працює над сприянням фінансовій стабільності та розвитку диверсифікованих, ефективних та інклюзивних фінансових систем на глобальному та національному рівнях.

У рамках глобальної роботи зі сталого розвитку на міжнародному фінансовому середовищі за сприяння світових фінансових установ відбувається розробка нових та інноваційних джерел довгострокового фінансування, таких як розвиток місцевих ринків капіталу.

Збільшення вимог щодо мінімального регулятивного капіталу призвело до вищих рівнів фактичних володінь регулятивним капіталом. Це особливо вірно для країн з високим рівнем доходу, де капітал зріс із середнього значення 12,9 відсотка активів, зважених за ризиком (RWA) у 2008 році до 120,6 відсотка RWA у 2020 році [47]. Країни, що розвиваються, починаючи з вищого середнього рівня регулятивний капітал на початку періоду збільшився до 2011 року, досягнувши приблизно 18 % RWA. Відтоді збільшення регулятивного капіталу в країнах, що розвиваються, відбувалося повільніше, і в 2020 році середнє значення регулятивного капіталу для країн, що розвиваються, було нижчим, ніж для країн з високим рівнем доходу [47].

Сучасне фінансове середовище також характеризується високим рівнем конкуренції та браком істотних можливостей для розширення бізнесу. Така тенденція, в свою чергу, змушує багатонаціональні потужні банки зосереджувати свою увагу на країнах, що розвиваються та на потенційних ринках Центральної та східної Європи. Відтак, сьогодні ми є свідками істотних поглинань та злиттів, про свідчить той факт, що за останні десятиліття європейські банки витратили 27 млрд. євро на 89 трансакцій, купуючи банківський бізнес в даному регіоні. У Центрально-Східній Європі найбільш привабливими для європейських ТНБ є фінансові ринки нових країн Євросоюзу, законодавство яких гармонізоване до норм ЄС [26, с. 27].

Отже, можемо зробити висновок, що сучасний міжнародний фінансовий ринок, в першу чергу, характеризується глобалізацією світових фінансів, зростанням інтеграції національних ринків грошей та капіталів, що було зумовлено процесами інтернаціоналізації, інформаційної революції та лібералізації фінансових відносин. Сучасний фінансовий ринок сьогодні розглядають як «глобальну фінансову архітектуру», що розвивається внаслідок взаємосплетіння національних фінансових ринків, зменшення перешкод між внутрішніми та

міжнародними фінансовими ринками, що уможливило вільний рух величезних фінансових ресурсів та капіталу між різними сегментами світової фінансової системи.

Світові міжнародні фінансові організації працюють над сприянням фінансовій стабільності та розвитку диверсифікованих, ефективних та інклюзивних фінансових систем на глобальному та національному рівнях. Основними наслідками цих процесів стали:

- якісні перетворення в міжнародних валютно-кредитних відносинах;
- переплетіння та доповнення національних ринків позичкових капіталів;
- інтеграцію та глобалізацію фондових ринків;
- величезні темпи зростання міжнародних банківських операцій;
- створення всесвітньої мережі філій багатонаціональних банків.

Ринок фінансових послуг є тим середовищем, в якому відбувається обмін фінансовими ресурсами, надання кредиту та мобілізація капіталу. Об'єктивною підставою функціонування ринку фінансових послуг постають потреби у фінансових ресурсах з наявністю джерел задоволення цієї потреби. Закономірним тут є той факт, що обмін фінансовими ресурсами не обмежується кордонами однієї країни, а відбувається між фінансовими ринками різних країн.

Формування «глобальної фінансової архітектури» супроводжується стрімким зростанням світових фінансових потоків, різким збільшенням обсягів міждержавного переливу капіталів, стрімким розширенням масштабів міжнародних кредитних та фондових ринків. Основними сегментами світових фінансових потоків постають розрахункове та кредитне обслуговування руху товарів та послуг, валютні операції, операції з цінними паперами та іншими фінансовими інструментами, іноземні інвестиції та міжнародна офіційна допомога.

1.2. Види та призначення багатонаціональних банків

Якщо поглянути на ретроспективний аналіз виникнення міжнародних фінансових послуг, то можна зробити висновок, що надання фінансових послуг за межами внутрішніх кордонів має довгу історію і фінансування торгівлі сягає фінікійців (1000 р. до н. е.) [38, с. 5]. Розгляд цього раннього періоду розвитку фінансових відносин демонструє важливість торгівлі у створенні попиту на її фінансування.

Проте, один із сучасних дослідників функціонування міжнародного фінансового простору Баррі Уіл'ямс (Barry Williams), професор фінансів в Школі бізнесу при університеті Бонд в Квінсленді, Австралія, зазначає, що було дві чіткі хвилі зростання сучасного багатонаціонального банківського бізнесу. Перша з цих хвиль відбулася перед Першою світовою війною і була особливо відзначена зростанням британських закордонних банків. Друга хвиля багатонаціональних банківських операцій припадає на 1960-ті роки і була спричинена експансією американських комерційних банків в офшори. Ця друга хвиля багатонаціональних банківських операцій також спостерігала розширення асортименту та обсягу продуктів, які пропонують багатонаціональні банки [38, с. 9].

В сучасних умовах розвитку світової економіки глобалізаційні процеси зрушили не лише соціально-економічні процеси, а й істотним чином вплинули на реструктуризацію банківських систем, які багато в чому визначають напрями фінансово-економічного розвитку всіх країн світу. Відповідні тенденції в міжнародній економіці обумовлюють зміни у банківських системах, виникнення нових форм інтеграційних зв'язків, появи могутніх міжнародних банківських установ, здатних контролювати величезні потоки грошових ресурсів і визначати напрями розвитку цілих країн.

На думку аналітиків інтеграційні процеси банківських систем різних країн передбачають поступову ліквідацію бар'єрів для входження в національні банківські системи іноземних банківських установ, лібералізацію руху капіталу,

тісну взаємодію національних банківських систем як на рівні окремих комерційних банків, так і на рівні органів банківського регулювання та нагляду [19, с. 88]. Як наслідок цих процесів з'являється світова банківська система – це глобальна банківська система, тобто сукупність елементів банківської системи, яка діє у світі в певний період часу.

Значний внесок у розробку питань теорії і практики функціонування банківських систем, проблем їх розвитку зробили зарубіжні дослідники, а саме: Дж. М. Кейнс, Дж. Кларк, Ф. Мишкін, П. Роуз, Дж. Сінкі, Й. Шумпетер, М. Фрідмен. Проблеми становлення банківських систем і їх розвитку в сучасних умовах є предметом дослідження вітчизняних учених – В. Д. Базилевича, О. І. Барановського, З. М. Васильченко, О. Д. Вовчак, О. В. Дзюблюка, І. І. Д'яконової, А. С. Гальчинського, В. М. Гейця, І. Б. Івасіва, С. М. Лобозинської, І. О. Лютого, В. І. Міщенко, А. М. Мороза, С. В. Науменкової, П. О. Никифорова, Ю. М. Пахомова, С. К. Реверчука, Т. С. Смовженко, Ф. І. Шпиґа та ін. Віддаючи належне науковим розробкам вітчизняних і зарубіжних учених, сьогодні ще недостатньо розробленими в теоретико-методологічному аспекті залишаються питання щодо особливостей формування національних банківських систем, наукових підходів до їх типологізації і класифікації, а також дослідження сучасних тенденцій розвитку глобального фінансового середовища, процесів фінансової глобалізації та експансії іноземного банківського капіталу.

Проблеми інституційного складника фінансового розвитку не є новими для економічної науки. У вітчизняній і зарубіжній літературі існує велика кількість праць, присвячених дослідженню сутності та класифікації фінансових установ. Вагомий внесок у розвиток інституційних ідей зробили О. Вільямсон, Д. Норт, Е. Остром, Е. Фуруботн, Р. Ріхтер, В. Каспер, Дж. Кемпбелл, В. Сілін та ін. Проблематика впливу інституційного середовища на функціонування міжнародних фінансових центрів розкрита в працях вітчизняних науковців: Ю. Коваленка, О. Войтика, О. Власюка, А. Мокія, В. Козирєва, О. Гриценко, С. Єрохіна, О. Назарова, С. Степаненка, А. Ткача, В. Яворської та ін. Однак попри посилену увагу наукової спільноти до інституційного середовища функціонування і розвитку міжнародних

фінансових центрів методологічні аспекти інституційного забезпечення міжнародних фінансових центрів залишаються недостатньо відпрацьованими і вимагають додаткового обґрунтування.

Вітчизняні дослідники виокремлюють два підходи до класифікації фінансових установ. За першим підходом банківська система – це сукупність усіх банків країни (у т. ч. центральний банк), у результаті взаємодії яких реалізується емісійний механізм і відбувається трансформація грошових ресурсів у масштабах усієї країни. Цей підхід поділяють О. В. Дзюблюк, С. М. Лобозинська, Т. С. Смовженко та ін. За другим підходом банківська система – це сукупність банків, банківського ринку, банківської інфраструктури, які взаємодіють між собою в банківському інституційному середовищі. Цей підхід розвивають О. І. Лаврушин, С. К. Реверчук та ін. Не вдаючись у детальний аналіз визначень банківської системи, розглянемо питання її типології і класифікації з погляду на виявлення потенційних можливостей для забезпечення економічного зростання і досягнення національного добробуту. Так, на переконання вітчизняних дослідників фінансового ринку, банківську систему доцільно класифікувати за різними ознаками: тип економічних відносин, масштаби філійної мережі, склад структурування елементів, ступеня інтеграції у світовий фінансовий простір [2, с. 6]. У літературі за формою структурної побудови вирізняють зазвичай однорівневі і дворівневі банківські системи. Однорівнева система – це така система, де всі її функції покладаються на один рівень: до капіталізму – банківською спільнотою, у командно-адміністративній економіці – ЦБ. Дворівнева система розглядає таку структуру, за якої на кожному рівні центральний банк, а на другому – комерційні банки [9, с.70].

Аналізуючи сучасний досвід розвитку фінансових установ у Європі, іспанський дослідник Н. Кампа (Campra H.) зазначає, що високий рівень конкуренції на західноєвропейському фінансовому ринку та відсутність на ньому реальної можливості значного розширення бізнесу, змушує банки зосереджувати свою увагу на менш розвинутих ринках Центрально-Східної Європи. Як стверджує автор, відставання в розвитку банківської галузі країн цього регіону в поєднанні з

очікуваним прискоренням економічного росту свідчить про значний потенціал цього сектору та хороші перспективи для європейських банків щодо розширення їх діяльності. Протягом останніх 10 років європейські банки витратили 27 млрд. євро на 89 трансакцій, купуючи банківський бізнес в даному регіоні [26, с. 23].

Відтак, Європейський центральний банк (ЄЦБ) визначив напрями взаємодії банківських систем, а саме через внутрішню і зовнішню інтернаціоналізацію банківської системи [4, с. 234]. Внутрішня визначається кількістю підрозділів, відкритих іноземними банківськими установами в даній країні, а також сумою активів цих установ, віднесеною до спільних активів консолідованого банківського балансу. Зовнішній прояв інтернаціоналізації характеризує активність вітчизняних банків за кордоном і визначається кількістю відділів і філій, відкритих вітчизняними банками в інших державах і, відповідно, сумою активів, віднесеною до спільних активів консолідованого банківського балансу, тобто це процеси виходу комерційних банків поза рамки вітчизняного ринку і входження закордонних інвесторів до вітчизняних банківських систем [43, с. 146]. При цьому основною причиною, що зумовлюють експансію іноземного банківського капіталу на нові ринки, є, зазвичай, неможливість розширення діяльності на національних ринках, зокрема через досягнення максимуму частки банківського сектору своєї країни, дозволеної антимонопольним законодавством (це стосується країн Бенілюксу, Великобританії, Ірландії, Швеції), або унаслідок розвитку інших різноманітних способів залучення коштів позичальниками поза банками, особливо через ринок цінних паперів [26, с. 26].

Основними ж наслідками впливу фінансової глобалізації на функціонування та розвиток банківських систем учені вважають насамперед концентрацію банківського капіталу, транскордонні процеси злиття і поглинання, що призводять до виникнення невеликої кількості глобальних банків, які здатні контролювати значні обсяги фінансових ресурсів і впливати на функціонування національних банківських систем [34, с. 80]. Як зазначає Франк Фабоззі (Fabozzi, Frank J.), загрозами при цьому є втрата контролю над фінансовими процесами на рівні урядів

окремих держав та одночасне підвищення ролі міжнародних фінансових установ, що займаються наглядом і регулюванням фінансових відносин [34, с. 86].

Багатонаціональні банки займаються трансформацією активів і створенням ліквідності, оскільки вони перетворюють короткострокові ліквідні депозити в довгострокові неліквідні активи. Недосконала інформація та залежність від короткострокового фінансування, у поєднанні з високим левериджем та обмеженою відповідальністю, створюють потенційно нестабільну систему, схильну до втечі, створюючи негативні зовнішні ефекти, які можуть вплинути на економіку в цілому (Diamond and Dybvig 1983). Крім того, багато банківських кредиторів є недосвідченими вкладниками з обмеженими можливостями контролювати банківські операції. Таким чином, уряд представляє ці зацікавлені сторони, забезпечуючи нагляд через регулювання та нагляд (Dewatripont and Tirole 1994), а також систему безпеки для їхнього захисту. Стимули є критично важливими у фінансовому секторі [47].

Зрозуміло, що головною метою будь-якого фінансового центру є керування фінансовими потоками, що є центрами зосередження банків і спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, які здійснюють міжнародні валютні, кредитні й фінансові операції, угоди із цінними паперами, дорогоцінними металами, деривативами [2, с. 75]. На нашу думку, вирішальну роль у розвитку міжнародних фінансових центрів відіграли процеси інтеграції та консолідації на фінансових ринках та поява інтегрованих фінансових посередників. Фінансові посередники становлять інституційну основу фінансових центрів, ключове місце в яких займають комерційні банки, біржі та транснаціональні банківські установи. Перевага останніх в тому, що вони можуть запропонувати своїм клієнтам повний пакет фінансових послуг, який охоплює як основні банківські, так і небанківські, страхові послуги, наприклад.

Баррі Уіл'ямс, аналізуючи діяльність транснаціональних банків (multinational banks), зазначає, що їх діяльність охоплює такі послуги: операції з іноземною валютою, похідними цінними паперами, золотом і дорогоцінними металами; участь на євроринку; запозичення та надання позик в іноземній валюті;

надання торгового фінансування; торгівля на іноземних ринках цінних паперів; забезпечення корпоративних фінансів за кордоном [38, с.6].

На думку автора, багатонаціональний банк визначається як «банк, який володіє та контролює банківську діяльність у двох або більше країнах». Проте, деякі автори використовували більш вузькі визначення багатонаціональної банківської діяльності, щоб розрізнити міжнародну банківську діяльність і багатонаціональну банківську діяльність. Проблема з першим визначенням полягає в тому, що його можна інтерпретувати як банківську діяльність, яка не вимагає фізичної присутності в офшорах. Прикладом цього можуть бути євrorинки. Банку відносно легко брати участь у позиках на євrorинку та фінансувати ці позики на офшорних ринках без встановлення фізичної присутності в офшорах. Подібна ситуація існує у сфері фінансування торгівлі та торгівлі іноземною валютою. Такий банк вважатиметься міжнародним, але не транснаціональним.

Проаналізувавши фінансово-економічні джерела, ми можемо зазначити, що станом на жовтень 2023 року можна виокремити такі багатонаціональні банки, які представляють Європейський банківський простір, а саме: HSBC, BNP Paribas, Crédit Agricole (1 817 млрд дол.), Deutsche Bank (1 676 млрд дол.) та Barclays (1 496 млрд дол.) та інші.

За величиною активів HSBC (2374 млрд дол.), один з найбільших фінансових конгломератів у світі, найбільший банк Великобританії та Європи за розміром активів та ринкової капіталізації. У рейтингу найбільших публічних компаній світу Forbes Global 2000 у 2018 році посів 17-е місце, а в списку найдорожчих брендів – 52-е місце. Діяльність цього банку передбачає такі види корпоративних послуг:

- роздрібний банкінг та управління активами (Wealth & Personal Banking);
- обслуговування приватних осіб (загалом близько 37 млн клієнтів);

включає обслуговування поточних рахунків, прийом на зберігання депозитів, видачу кредитів (у тому числі іпотечних), фінансові консультації, інвестиційні послуги, управління активами, страхування життя. Станом на кінець 2021-2022

років дохід фінансової установи склав \$22 млрд, операційний прибуток - \$4,14 млрд, активи - \$882 млрд, на рахунках клієнтів - \$835 млрд.

— комерційний банкінг (Commercial Banking) - обслуговування компаній, починаючи від невеликих приватних підприємств і закінчуючи транснаціональними корпораціями (1,7 млн. клієнтів у 53 країнах світу); послуги включають забезпечення робочим капіталом, термінові кредити, клірингові операції, консультації з питань злиття та поглинання, фінансові послуги при міжнародній торгівлі та надання доступу на фінансові ринки, а також страхові послуги. Дохід від цих послуг становив - \$13,3 млрд, операційний прибуток - \$1,87 млрд, активи - \$570 млрд, на рахунках клієнтів - \$470 млрд.

— глобальний банкінг та ринки (Global Banking and Markets) — управління великими фінансовими потоками для урядових, корпоративних та інституційних клієнтів (4100 клієнтів у більш ніж 50 країнах). Виручка - \$15,3 млрд, операційний прибуток - \$4,83 млрд, активи - \$1,347 трлн, на рахунках клієнтів - \$337 млрд.

— корпоративний центр (Corporate Centre) – діяльність штаб-квартири. Виручка — \$-262 млн, операційний прибуток — \$1,31 млрд, активи — \$184,5 млрд, на рахунках клієнтів — \$0,61 млрд .

Відповідно до фінансової звітності, загальний прибуток холдингу в 2022 році склав 63,08 млрд дол., з урахуванням страхових виплат - 50,43 млрд. З цієї суми процентний дохід склав \$27,58 млрд (дохід \$41,76 млрд, витрата \$14,18 млрд, плата за послуги - \$11,87 млрд, чисті страхові премії — \$10,09 млрд. За результатами 2018 фінансового року було сплачено \$7 млрд податків, основна їхня частка припала на Велику Британію та країни Азії (по \$2,7 млрд) [23].

У структурі активів із \$2,984 трлн на кінець 2022 року основна частина припадає на видані кредити — \$1,038 трлн клієнтам та \$72,2 млрд іншим банкам, що становить близько 1 % від загальної суми кредитів, виданих у світі на кінець 2017 року (\$111,7 трлн. Іншими значимими складовими активів є фінансові інвестиції (\$490,7 млрд), торгові активи (\$232 млрд), деривативи (\$307,7 млрд), готівка та баланси в центральних банках (\$304,5 млрд). У структурі пасивів більше половини посідає рахунки клієнтів (\$1,653 трлн), також значну частину становлять

деривативи (\$303 млрд), торгові зобов'язання (\$84 млрд); кошти становили \$205 млрд, \$196,4 млрд — акціонерів.

Другим за обсягом активів є французький фінансовий конгломерат BNP Paribas (2 190 млрд дол), разом з Crédit Agricole, Société Générale і Groupe BPCE, що становить «велику четвірку» банківського ринку країни Європи. На 2021 рік посідає дев'яте місце серед найбільших банків світу за активами [25].

Barclays — один з найбільших у Великобританії та світі багатонаціональний банк з широким представництвом в Європі. Фінансові операції конгломерату здійснюються через дочірній Barclays Bank PLC, який є другим за величиною активів банком Великобританії (після HSBC). З 2011 року входить до глобально системно значущих банків (too important to fail banks). Barclays UK- діяльність у Великій Британії в 2022 році принесла прибуток у 6,347 млрд £, чистий прибуток склав 325 млн £, активи склали 289,1 млрд £; на домашньому ринку працювало 859 відділень та 21 300 співробітників. Основні напрямки діяльності у Європейському союзі (рис. 1.1).

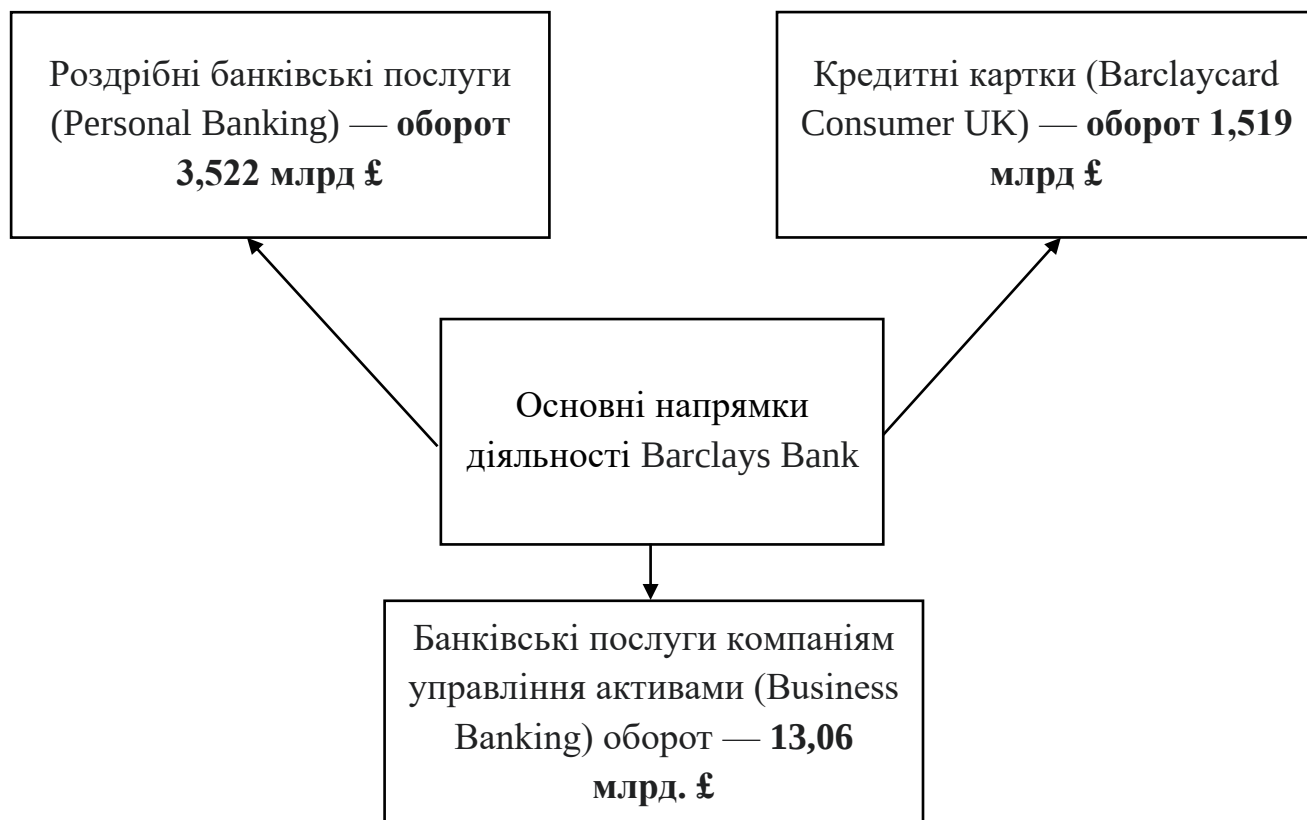

Рисунок 1.1 – Основні напрямки діяльності Barclays Bank

Джерело: розроблено автором на основі [23]

У структурі активів банку переважають видані кредити (343 млрд £) та готівка на зберігання та балансові рахунки (191 млрд £). З пасивів 481 млрд £ припадає на прийняті депозити. У структурі виручки трохи менше половини припадає на процентний дохід (8,1 млрд £ з 21,8 млрд £), решта - комісійні, плата за фінансові послуги та інші види доходів [23].

Lloyds Banking Group plc — британський фінансовий конгломерат, створений у 2009 році в результаті злиття фінансової групи Lloyds TSB Group, яка веде свою історію з XVIII століття, та HBOS PLC - групі компаній, що спеціалізувалися на наданні банківських та страхових послуг. Поряд з Barclays, HSBC та Royal Bank of Scotland Group складає «велику четвірку» британських банків. Діяльність конгломерату майже повністю обмежена Великобританією та спрямована на надання послуг у банківській сфері, страхуванні та лізингу автомобілів. Банк задіяний у таких фінансових операціях:

— роздрібний банкінг (Retail) — банківські послуги (обслуговування поточних рахунків, ощадні рахунки, кредитування, у тому числі іпотечне, розповсюдження кредитних карток та страхових полісів) приватним особам у Великій Британії; на ринку роздрібного банкінгу у Великій Британії частка становить 21%; виручка підрозділу у 2020 році склала £9,26 млрд;

— комерційний банкінг (Commercial Banking) — банківські послуги комерційним організаціям, від дрібного бізнесу до великих корпорацій та фінансових інститутів, які ведуть діяльність у Великій Британії; виручка у 2020 році склала £3,62 млрд;

— страхування та управління активами (Insurance & Wealth) — різні види страхових послуг, що надаються у Великобританії; виручка в 2020 році склала £1,3 млрд, у тому числі корпоративне пенсійне страхування - £258 млн, інші форми пенсійного страхування - £204 млн, рента - £137 млн.

Королівський банк Шотландії (Royal Bank of Scotland (986 млрд дол.) — один з найбільших комерційних банків у Шотландії. Заснований у 1727 році. Входить до трьох шотландських банків, мають право випуску банкнот [41].

Отже, багатонаціональний банк є фінансовою установою, що задіяна з одного боку — у наданні операцій у національній валюті нерезидентам, а з іншого — офшорним євробанкінгом (Eurobanking), не залишаючи свого внутрішнього ринку. Офшорні банківські операції можна розглядати як частину міжнародних банківських операцій, а не як окрему категорію. Офшорна банківська діяльність — це надання банківських послуг в іноземній валюті, знову ж таки без виходу за межі бази банку. Цей вид діяльності включає деякі види торгового фінансування та торгівлю іноземною валютою.

Багатонаціональна банківська діяльність відрізняється від міжнародної банківської діяльності фізичним розташуванням діяльності. Зокрема, багатонаціональна банківська діяльність відрізняється фізичною присутністю банків, які надають банківські послуги з місця за межами країни першої реєстрації материнського банку. Це вимога до фізичної присутності, яка розвиває це визначення за межі того, що пропонує перше визначення. Це визначення включає види діяльності, зокрема деякі види діяльності на євrorинку та деякі види фінансування торгівлі, як обговорювалося вище, які здійснюються в іноземній країні та належать і контролюються банком, але не потребують фізичної присутності в іноземній країні. Таким чином, ця діяльність є прикладом міжнародної банківської діяльності, а не багатонаціональної банківської діяльності. Однак згідно з першим визначенням ці види діяльності класифікуються як багатонаціональна банківська діяльність.

Відтак, багатонаціональна банківська діяльність охоплює різноманітну діяльність, включаючи торгівлю валютами, запозичення та кредитування, а також фінансування міжнародної торгівлі, що здійснюється через різноманітні організаційні форми.

Надійні банківські системи та ринки капіталу ефективно направляють кошти на найбільш продуктивне використання, допомагають урядам залучати інвестиційний капітал, підтримують системи фінансової безпеки та безпечно прискорюють транскордонні платежі.

На думку аналітиків інтеграційні процеси банківських систем різних країн передбачають поступову ліквідацію бар'єрів для входження в національні банківські системи іноземних банківських установ, лібералізацію руху капіталу, тісну взаємодію національних банківських систем як на рівні окремих комерційних банків, так і на рівні органів банківського регулювання та нагляду. Як наслідок цих процесів з'являється світова банківська система – це глобальна банківська система, тобто сукупність елементів банківської системи, яка діє у світі в певний період часу.

Основними ж наслідками впливу фінансової глобалізації на функціонування та розвиток банківських систем учені вважають насамперед концентрацію банківського капіталу, транскордонні процеси злиття і поглинання, що призводять до виникнення багатонаціональних банків, які здатні контролювати значні обсяги фінансових ресурсів і впливати на функціонування національних банківських систем.

1.3 Сучасні методи і показники дослідження діяльності багатонаціональних банків

Стійкі результати діяльності фінансових установ є головним елементом успішності фінансової системи та гарантією її стабільного довгострокового розвитку. Сучасна фінансово-економічна література пропонує різноманітні підходи до оцінювання фінансової стійкості багатонаціональних банків, які відрізняються параметрами, на які вони орієнтовані, показниками, на які спираються, і навіть способами представлення результатів. Насьогодні науковці виокремлюють біля 20 різних методів, які можуть бути використані для аналізу фінансових результатів діяльності банку, які умовно можна поділити на три групи: методи коефіцієнтів, рейтингові методи та математично-статистичні методи.

У сучасній науковій літературі існує багато фундаментальних досліджень сутності поняття «метод аналізу банківської діяльності» (Герасимович А., Алексеєнко М., Парасій-Варгуненко І. та інші). Ми поділяємо точку зору науковців, що методом аналізу діяльності багатонаціонального банку є комплексне, органічно пов'язане дослідження діяльності банку з використанням статистичних, економіко-математичних, облікових та інших способів обробки інформації [16, с. 34].

Як зазначають науковці, для отримання більш об'єктивного результату варто використовувати одночасно декілька методів, але обов'язково по рівній кількості методів із кожної з груп. Використання методів аналізу фінансових результатів діяльності багатонаціональних банків за таким підходом є необхідною умовою забезпечення достовірності оцінки фінансової стійкості фінансової установи.

Отже, проаналізувавши сучасну літературу, ми можемо стверджувати, що загальноприйнятими методами фінансово-економічного аналізу діяльності багатонаціональних банків, які використовуються в середині установи для внутрішнього аналізу та поза банківською системою в рейтингових агентствах, є (рис. 1.2):

Рисунок 1.2 – Методи аналізу діяльності багатонаціональних банків

Джерело: розроблено автором на основі [16, с. 36]

— метод порівняння, який передбачає зіставлення досліджуваного явища, предметів із відомими, вивченими раніше, з метою визначення їх спільних рис або відмінностей;

— метод використання абсолютних і відносних показників, при цьому методі абсолютні показники характеризують кількісні розміри наданих кредитів, залучених коштів, капіталу банку, операцій із цінними паперами, а відносні відбивають співвідношення певних абсолютних показників, сьогодні цей метод є одним із ключових в аналізі банківської стійкості;

— метод згрупувань дає змогу через систематизацію даних балансу та іншої багато численної звітності розібратися в сутності аналізованих явищ і процесів. Групування бувають типологічні, структурні та аналітичні;

— балансовий метод постає головним засобом для визначення співвідношень, пропорцій двох груп взаємозалежних та урівноважених економічних показників, підсумки яких мають бути тотожними;

— метод графічного відтворення інформації: графіки є масштабним зображенням показників за допомогою геометричних знаків (ліній, прямокутників, кіл) або умовних художніх фігур і мають велике ілюстративне значення та візуалізації фінансової інформації;

— метод відображення аналітичних даних у таблицях, що також покращує розуміння та сприйняття аналітично інформації;

— статистичні методи базуються на припущенні про незмінність або відносну стабільність наявних тенденцій розвитку;

— кластерний аналіз банків;

— експертні методи базуються на знаннях та досвіді фахівців з аналізу діяльності банків;

— методи політичного впливу включають оцінку та прогнозування діяльності банку залежно від макроекономічної ситуації на світових і вітчизняних ринках, а також залежно від вказівок керівництва, засновників та Ради правління банку [16, с. 36].

Використовуючи коефіцієнтний аналіз фінансової діяльності, аналітики послуговуються такими методиками, як: – BAKIS (BAKred Information System), яку використовує Центральний банк Німеччини і Федеральне відомство контролю за банками з 1997 р. [3, с. 177]. Методика складається з 47 коефіцієнтів, з яких 19 оцінюють кредитний ризик, 16 – ринковий ризик, 2 – ризик ліквідності, 10 – прибутковість банку; – BMS (Bank Monitoring Screens), яка використовується в США. Методика охоплює 39 коефіцієнтів і 35 параметрів, що належать до ринку капіталів. Таким чином, коефіцієнтний метод дає можливість здійснити деталізований розрахунок параметрів, які характеризують різноманітні сторони діяльності банківської установи [3, с. 178].

Науковці також виокремлюють певні особливості методу аналізу банківської діяльності, а саме: системний підхід у дослідженні явищ у банківській сфері; комплексність дослідження; використання системи показників, які характеризують діяльність банку; вивчення факторів та причин їх зміни; виявлення і вимірювання взаємозв'язку між ними [16, с. 32]. Зрозуміло, що важливою особливістю методу, ключовим елементом методології комплексного економічного аналізу діяльності багатонаціонального банку є системний підхід у дослідженні економічних явищ, що відбуваються в середині банку. Ми розглядаємо системний підхід як загальнометодологічний принцип пізнання дійсності, що включає об'єктивність і повноту розгляду проблем і явищ, дослідження соціально-економічних процесів у їх динаміці та розвитку, вивчення явищ у їх взаємозв'язку і взаємозалежності.

Одним із розповсюджених методів аналізу діяльності багатонаціональних банків є залучення рейтингових системи оцінювання. Як зазначає Вольська С., рейтинг – це процедура аналізу, в результаті якої об'єкт, що аналізується отримує певну оцінку, тобто потрапляє під характеристику, яка відповідає його теперішньому фінансовому стану і прогнозу діяльності [3, с. 179]. Рейтинги результатів фінансової діяльності багатонаціональних банків надають додаткову аналітичну інформацію для оцінювання тенденцій розвитку банківської системи та фінансових ризиків.

Традиційно в більшості рейтингів виокремлюють п'ять характеристик: достатність капіталу, якість активів, ліквідність балансу, рівень прибутковості активів і якість банківського менеджменту [16, с. 34]. Розрахунок показників за рейтинговими системами уможлиблює виявлення напрямів розвитку кредитно-фінансового ринку та робити висновки про стан банківської системи. Усю сукупність рейтингових оцінок розподіляють на дві групи: інсайдерські (UBSS, ROCA, BOPEC, CAMEO) та дистанційні (CAMELS, PATROL, CAEL, ORAP, CAMELS (в складі BASIC), система своєчасного застереження проблем). Перша група включає методи, що передбачають оцінювання фінансової стійкості всередині банку. Друга група методів передбачає оцінювання фінансової стійкості банку за матеріалами, які містяться у відкритій фінансовій звітності [16, с. 36].

Варто зазначити, що країни, які беруть за основу рейтингову методику, поступово вносять в неї корективи з урахуванням особливостей свого розвитку. Наприклад, Народний банк Польщі у процесі оцінювання за методикою CAMELS докладніше аналізує якість внутрішнього контролю та аудиту, ефективність інформаційних систем; Органи банківського нагляду Чехії, використовуючи рейтингову систему CAMELS, особливу увагу приділяють якості менеджменту.

Аналіз банківської діяльності з точки зору системного підходу — це процес обґрунтування рішень, що базується на розгляді предмета аналізу як певної системи. До перспективних методів аналізу банківської діяльності, які необхідно розвивати, відносяться кластерний аналіз, методи лінійного програмування, теорія масового обслуговування, багатофакторний аналіз і моделювання. Нашою пропозицією є розробка технічних прийомів застосування методу політичного впливу, який діє у банках та немає методики точного розрахунку, презентації результатів, оцінки ефективності впровадження. Використання наведених методів комплексного аналізу в банківському секторі економіки дозволить підвищити якість і об'єктивність оцінки досягнутих результатів діяльності з точки зору їх відповідності стратегії розвитку кредитної організації, стандартизувати підходи і процедури аналізу на всіх рівнях управління, оптимізувати витрати на його організацію і проведення. Розбудова концепції методології аналізу банківської

діяльності дає підґрунтя для раціональної організації аналізу любых банківських операцій, для ефективного аналізу економічних результатів упровадження в банку організаційно-технічних заходів, аналізу ефективності технологічних процесів, забезпечує зниження витрат на управління.

У рамках глобальної роботи зі сталого розвитку міжнародні фінансові установи працюють пліч-о-пліч з урядами, щоб розвинути надійну фінансову інфраструктуру та сприятливу нормативно-правову базу, створити місцеві ринки капіталу, сприяти розвитку приватного сектору та покращити фінансовий доступ і залучення для окремих осіб і малого бізнесу. Ця допомога передбачає розробку інноваційних джерел довгострокового фінансування, таких як розвиток місцевих ринків капіталу, а також консультативні послуги, адаптовані до потреб кожної країни.

Спільними зусиллями було розроблено ключову спільну діагностику – Програму оцінки фінансового сектора (FSAP) і Звіти про дотримання стандартів і кодексів (ROSC) – для моніторингу дотримання цих стандартів і оцінки прогресу в розбудові глибоких і стабільних фінансових систем. FSAP, які проводяться спільно з МВФ, проводять стрес-тести та моделюють готовність до кризових ситуацій, що допомагає регулюючим органам розробити відповідну політику у відповідь на вразливі місця [16, с. 38]. Тим часом ROSC порівнюють країни з вибраними світовими стандартами.

Група Світового банку також розробляють методологію фінансового аналізу, що заснований на оцінці ризику і потребує прозорого розкриття інформації, і визначає ідентифікацію, оцінку та кількісну оцінку, а також моніторинг профілю ризику банку як ключових аспектів управління ризиками [52]. Аналітичні методи полегшують розуміння взаємозв'язків між зонами ризику всередині банку та між різними банками. Аналіз трендів надає інформацію про нестабільність і рух фінансових показників окремого банку за різні періоди часу. Коефіцієнти часто взаємопов'язані, і коли їх аналізувати разом, вони надають ще один корисний аспект для аналізу ризику. Процентний склад балансу, звіту про прибутки та збитки та різноманітні групування рахунків дає змогу порівнювати між

періодами часу та між різними банківськими установами в певний момент часу. Аналіз результатів допоможе визначити основні причини, вплив цих подій і те, які дії має вжити керівництво, щоб виправити ситуацію або продовжити бажану тенденцію.

Оскільки Група Світового банку є основним користувачем даних розвитку, то постає важливість документування даних для інформування користувачів про методи та правила, що використовуються збирачами первинних даних — зазвичай національними статистичними агентствами, центральними банками та митними службами — і міжнародними організаціями, які збирають статистичні дані, які з'являються в базі даних «Індикатори світового розвитку» [52].

Світовий банк надає статистичні практики та процедури, які використовуються для підготовки Індикаторів світового розвитку. Він охоплює узгодженість даних, надійність, порівнянність, стандарти звітності щодо ключових показників, а також методи, які використовуються для розрахунку агрегатів за регіонами та групами доходів, а також для розрахунку темпів зростання. Він також описує метод Атласу Світового банку для отримання коефіцієнта перерахунку, який використовується для оцінки валового національного доходу (ВНД) і ВНД на душу населення в доларах США. Інші статистичні процедури та обчислення описано в розділах «Про дані» після кожної сторінки теми. Додаткова документація та метадані доступні в базі даних World Development Indicators [52].

Серед пріоритетів щодо надання статистичних даних Світовий банк виокремлює доступність, надійність і порівнянність даних. Багато факторів впливають на доступність, надійність і порівнянність даних. Статистичні системи в багатьох найбідніших країнах обмежені; статистичні методи, охоплення, практики та визначення значно відрізняються; міжкраїнні та міжчасові порівняння включають складні технічні та концептуальні проблеми, які неможливо вирішити однозначно. Дані, релевантні на національному рівні, можуть бути непридатними для стандартизованого міжнародного використання через методологічні проблеми або відсутність чіткої документації. Затримки в поданні звітних даних і використання старих опитувань як основи для поточних оцінок можуть ще більше

погіршити якість звітних даних. Охоплення даних може бути неповним через особливі обставини, які впливають на збір і звітування даних, наприклад проблеми, що виникають через конфлікти [52].

Було докладено значних зусиль для стандартизації даних, але повна порівнянність не може бути гарантована, тому слід бути обережним при інтерпретації показників. Хоча дані отримані з джерел, які вважаються найавторитетнішими, їх слід розуміти лише як вказівку на тенденції та характеристику основних відмінностей між економіками, а не як пропозиції точних кількісних вимірювань цих відмінностей.

Також було розроблено платформу DataBank, що містить інформацію про статистичну систему кожної країни, наприклад методології, що використовуються для звітності про економічні дані, або дати перепису.

В Індикаторах світового розвитку використовуються п'ять методів агрегування [52].

Загальна кількість заповнених прогалів. Для групових і світових підсумків відсутні дані враховуються на основі співвідношення суми доступних даних до загального за рік попередньої оцінки. Процес імпутації працює вперед і назад, починаючи з 2010 року. Відсутні значення в 2010 році враховуються за допомогою однієї з кількох проксі-змінних, для яких повні дані доступні в цьому році. Імпутоване значення обчислюється таким чином, щоб воно (або його проксі) було однаково пов'язане із загальною кількістю доступних даних. Приписні значення зазвичай не розраховуються, якщо відсутні дані становлять більше третини від загальної кількості за контрольний рік. Змінні, що використовуються як проксі, це ВНД у доларах США; загальна чисельність населення; експорт та імпорт товарів і послуг у доларах США; і додана вартість у сільському господарстві, промисловості, виробництві та послугах у доларах США.

Агрегати – це суми доступних даних. Відсутні значення не враховуються. Суми не обчислюються, якщо в даному році відсутні більше третини спостережень у ряді або проксі для ряду.

Середній (зважений і незважений). Сукупні коефіцієнти позначаються як зважені середні, коли сукупні коефіцієнти обчислюються як зважені середні коефіцієнтів (з використанням значення знаменника або, у деяких випадках, іншого показника як ваги) і позначаються як незважені середні, коли сукупні коефіцієнти базуються за наявними даними. Припускається, що відсутні значення мають таке ж середнє значення, що й доступні дані. Зведений показник не обчислюється, якщо відсутні дані становлять більше третини значення ваг у контрольному році. У деяких випадках сукупний коефіцієнт може бути обчислений як відношення підсумків групи після введення значень для відсутніх даних відповідно до наведених вище правил для обчислення підсумків.

Середня швидкість росту. Сумарні темпи зростання розраховуються як середньозважене значення темпів зростання. У деяких випадках темпи зростання можуть бути обчислені за часовими рядами групових підсумків. Темпи зростання не розраховуються, якщо більше половини спостережень за період відсутні. Для подальшого обговорення методів обчислення темпів зростання дивіться нижче.

Медіана. Агрегати є медіанами значень, наведених у таблиці. Значення не відображається, якщо більше половини спостережень для країн із населенням понад 1 мільйон відсутні. Можуть бути винятки з правил. Залежно від судження аналітиків Світового банку, сукупні показники можуть ґрунтуватися лише на 50 відсотках наявних даних. В інших випадках, коли відсутні або виключені значення вважаються малими або нерелевантними, агрегати базуються лише на показаних даних.

Отже, для діяльності багатонаціональної банківської установи важливим є здійснення аналізу його фінансових результатів. Окрім цього, здійснення фінансового аналізу діяльності багатонаціональних банків є важливим також для клієнтів. Адже клієнти довіряють більш охоче власні вкладення лише конкурентоспроможним та фінансово стійким банківським установам, особливо при ліквідації та банкрутстві. Здійснення фінансового аналізу результатів діяльності банківської установи дає змогу визначити ефективність функціонування банку, його фінансовий стан, доцільність та перспективи подальшої діяльності, а

також платоспроможність і його ліквідність. Тому проведення аналізу фінансових результатів діяльності багатонаціональної банківської установи є досить важливим завданням у сучасних умовах функціонування та розвитку європейського фінансового середовища.

Також маємо зазначити, що здійснення своєчасного аналізу фінансових результатів діяльності багатонаціональної банківської установи також важливе для визначення резервів та шляхів підвищення прибутковості банку. Зокрема, в сучасній практиці поширене здійснення комплексного аналізу доходів та витрат банківської установи. Саме за допомогою різниці доходів та витрат формується прибуток банківської установи.

Таким чином, можемо узагальнити, що існують різноманітні методики аналізу та дослідження фінансового становища банківської установи. Водночас, у процесі комплексного аналізу банківської діяльності необхідно використовувати таку методику, яка підходила б для вивчення вибраного об'єкта дослідження. Під методикою аналізу банківської діяльності розуміють сукупність аналітичних способів, технічних прийомів вивчення діяльності банку, спрямованих на дослідження різних об'єктів аналізу і зв'язаних із певним методом дослідження, та послідовність усіх операцій, здійснюваних під час практичної і апаратної реалізації аналізу. Ці способи і прийоми допомагають одержати найбільш повну оцінку фінансової стійкості та прибутковості банку, яка враховується його керівництвом у процесі прийняття управлінських рішень щодо вироблення подальшої стратегії розвитку банку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ ЄС

2.1 Сучасний стан і тенденції розвитку європейського банківського сектору

Сучасний стан та тенденції розвитку європейського банківського простору, передусім, зумовлені наслідками поширення пандемії COVID-19, з одного боку, а з іншого — необхідністю перегляду тісних взаємозв'язків європейських банків з банківською системою росії. Очікувалося, що одразу після пандемії фінансовий сектор, зокрема банки, відіграватимуть важливу роль у поглинанні шоку, надаючи життєво важливі кредити корпоративному сектору та домогосподарствам. Намагаючись сприяти цьому, центральні банки та уряди в усьому світі та Європейському союзі, зокрема, запровадили широкий спектр політичних заходів для забезпечення більшої ліквідності та підтримки потоку кредитів. Важливим політичним питанням постало потенційний вплив цієї антициклічної політики кредитування на майбутню стабільність банківських систем і те, якою мірою їхні позиції щодо капіталу, зміцнені після глобальної фінансової кризи, дозволять їм пом'якшити цей шок, не підриваючи своєї стійкості [21].

Результати досліджень фахівців Групи світового банку свідчать про те, що несприятливий вплив шоку від COVID-19 на банки був набагато більш вираженим і тривалим, ніж на корпорації, а також інші небанківські фінансові установи, що свідчить про очікування, що банки повинні поглинути принаймні частину шок для корпоративного сектору [21]. Крім того, більші банки, державні банки та певною мірою банки з кращою капіталізацією зазнали більшого скорочення прибутку від своїх акцій, що відображає їхню більшу очікувану роль у подоланні кризи. Банки з нижчою докризовою ліквідністю та ризиками для нафтового сектору також зазнали

більшого зниження доходів, що відповідає їхній більшій вразливості до такого шоку[21].

Фінансова криза 2007-2009 рр. та кризи суверенного боргу спричинили жорсткіші вимоги Європейського центрального банку щодо діяльності європейських банківських установ.

За останніми дослідженнями ЄЦБ на сучасному етапі розвитку Європейські банки постануть перед певними ризиками. Серед найбільш негайних — є криза ліквідності. Так, у вересні 2023 року ліквідні активи європейських банків перевищували 150% від того, що, за припущеннями регуляторів, спричинить відтік депозитів у кризовий місяць [30]. Але швидкість, з якою депозити були виведені з Silicon Valley Bank і Credit Suisse, свідчить про те, що такі припущення виявилися райдужними. Це не допомагає, що дані, які європейські банки розкривають про характер своїх депозитів, є менш детальними, ніж в Америці, що спонукає деяких інвесторів припускати найгірше.

Водночас, на переконання фінансових оглядачів, значна частина депозитів утримується домогосподарствами, які переважно застраховані. Ті, хто цього не робить, як правило, належать до різноманітних фірм, а не до групи вкладників, які імітують один одного, наприклад, швейцарські сімейні офіси чи стартапи Кремнієвої долини. У Європі також відсутні грошові ринки такої ж глибини та легкого доступу, як у дядька Сема, тому існує небагато ліквідних, прибуткових альтернатив банківським рахункам. Ось чому більшість корпоративних депозитів овернайт, які були вилучені — близько 300 млрд. євро (325 млрд. дол.) з літа 2023 року — знову надійшли в банки як «термінові» депозити на менш гнучких рахунках, які пропонують вищу прибутковість [30].

Другою загрозою, як зазначають фінансові аналітики, для європейських банків є погіршення активів. Тут також небезпека здається контрольованою. Подібно до облігацій, вартість наявних кредитів у банківських книгах зменшується, коли відсоткові ставки зростають. Але регулятори в Європі змусили банки, великі й малі, купувати хеджування від цього ризику.

По-третє, позичальники не сплачують свої зобов'язання. Особливо хвилюють інвесторів кредити, надані власникам комерційної нерухомості. Підвищення відсоткових ставок і погіршення економічної перспективи чинять тиск на ціни та орендну плату в той час, коли власникам доводиться платити більше, щоб обслуговувати борги. Порятунком є те, що європейські банки менш схильні до комерційної власності, ніж американські [30].

Європейський центральний банк (ЄЦБ) вперше за понад рік залишив ключові ставки без змін, оскільки він оцінює, чи вдасться безпрецедентна серія з 10 послідовних підвищень придушити інфляцію.

Так, після рішення минулого місяця (жовтень 2023 рік) підняти депозитну ставку до рекордних 4%, 26 жовтня чиновники ЄЦБ залишили її на тому ж рівні, що відповідало прогнозам усіх економістів, опитаних Bloomberg [30].

У своїй заяві в ЄЦБ підтвердили, що утримання вартості запозичень на цьому рівні протягом тривалого часу зробить «суттєвий внесок» у повернення інфляції до цільового показника 2%.

«Дискусія про скорочення підвищень є абсолютно, абсолютно передчасною. Той факт, що ми утримуємо ставки, не означає, що ми більше ніколи не підвищуватимемо їх», - пояснила президент ЄЦБ Крістін Лагард [30].

Як і центробанки в США та Великій Британії, ЄЦБ не зачинив двері для подальшого підвищення ставок, якщо інфляція не знизиться досить швидко. Але серед економістів та інвесторів мало хто сумнівається у тому, що найвищої точки вартості запозичень у єврозоні було досягнуто після 10 послідовних підвищень, починаючи з липня 2022 року.

Від часу попереднього засідання ЄЦБ у вересні 2023 року чиновники побачили, що інфляція сповільнилася більше, ніж очікувалося. За оцінками Bloomberg Economics, цього місяця вона може знизитися до дворічного мінімуму – близько 3%.

За результатами Групи світового банку заходи з підтримки ліквідності та допомоги позичальникам мали найбільший позитивний вплив на аномальні доходи банків. Неліквідні банки отримали найбільшу вигоду від підтримки ліквідності,

тоді як більші банки та державні банки відчували збільшення надмірної прибутковості після оголошення політики допомоги позичальникам. Водночас, оскільки вони залежать від фіскальних витрат, ця політика не призвела до позитивного впливу на ціни акцій банків у країнах, що розвиваються, де менше можливостей для фіскальної експансії [21].

З іншого боку, як зазначають аналітики, зниження облікової ставки та купівля активів здебільшого принесла користь неліквідним банкам і державним банкам, підтверджуючи, що монетарна політика знову зіграла ключовий інструмент під час цієї кризи. Загалом результати аналітичних досліджень свідчать про те, що криза та антициклічна роль кредитування, яку вони, як очікується, відіграють, призвели до стресу для банківських систем не лише в Європейському союзі, а й у всьому світі, маючи різний вплив залежно від їхніх характеристик і передкризової вразливості. Хоча деякі політичні заходи, такі як підтримка ліквідності, допомога позичальникам і пом'якшення монетарної політики, пом'якшили цей несприятливий вплив на деякі банки, наприклад, заходи допомоги позичальникам посилили стрес для банків, які працюють у країнах з невеликим фіскальним простором.

Незважаючи на значну стійкість, економіка ЄС перебуває в ослабленому стані після серії криз, що перетинаються, починаючи з 2020 року, які послабили макроекономічні буфери та зробили економіку вразливою до додаткових негативних потрясінь.

Після початку пандемії, вторгнення росії в Україну та подальшої кризи вартості життя економіка ЄС зіткнулася зі значними макроекономічними проблемами, підвищеними ризиками спаду та нестабільним геополітичним середовищем [21]. Вторгнення Росії відбулося на хвилі пандемії, яка разом із кризою вартості життя суттєво зменшила фіскальні резерви в більшості країн-членів ЄС.

На переконання світових фінансових оглядачів, глобальна фіскальна політика не тільки виглядає безрозсудною, але й не відповідає сьогоdnішнім економічним обставинам. Так, Америці вдалося уникнути катастрофи, пов'язаної з

боргом, але за рік до травня доходи федерального уряду, як зазначається у звітах, знизилися до його витрат на 2,1 трлн. дол., або 8,1% ВВП [33].

Висока інфляція та низький рівень безробіття свідчать про те, що світ потребує жорсткої, а не вільної політики. В середині червня 2023 року Федеральна резервна система утримувала процентні ставки стабільними, чекаючи нових сигналів про стан економіки. Водночас, аналітики заспокоюють, оскільки сьогодні жодна фінансово-економічна катастрофа не вимагає величезних екстрених витрат. Навіть енергетична криза в Європі, яка стала наслідком вторгнення Росії в Україну, перебуває в стані спокою. Головним ефектом усіх цих щедрих запозичень було стимулювання економіки, підвищення процентних ставок, ніж вони мали б бути в іншому випадку.

Підвищення відсоткових ставок, підкреслюють аналітики, робить фінансову нестабільність більш імовірною. Вони також впливають на державні бюджети. З кожним підвищенням ставок на один відсотковий пункт витрати британського уряду на обслуговування боргу збільшуються на 0,5% ВВП протягом року. Однією з причин, чому Америка стикається з дефіцитом доходів, є те, що прибутки ФРС, які надходять у скарбницю Міністерства фінансів, перетворилися на збитки, оскільки центральному банку довелося платити більше % за гроші, які він створив для купівлі облігацій протягом років стимулювання. Ці ефекти зворотного зв'язку мають значення. Грошово-кредитна політика контролює інфляцію лише за умови обережності бюджетів, що стає менш імовірним із зростанням % [33].

Проте зусилля європейських законодавців змінити курс виявилися неуспішними. Навіть після «Закону про фінансову відповідальність», який зняв боргову межу Америки та скоротив витрати, прогнозується, що чистий державний борг зросте з 98% ВВП сьогодні до 115% до 2033 року. Британський уряд, плануючи затягнути пояси минулого року, тепер, як повідомляється, сподівається знизити податки. Єврозона виглядає досить міцною в цілому, але багато її держав-членів є крихкими [33].

У Європейському Союзі фінансові аналітики виявляють, що зростання процентних ставок означає, що борги, які фінансують більшу частину витрат блоку на відновлення після пандемії у розмірі 800 млрд. євро (865 млрд. дол.), загрожують виснаженню загального бюджету. Уряд Японії нещодавно виключив зі своєї економічної політики графік збалансування свого первинного бюджету, який виключає виплати %, але все ще залишається в мінусі на понад 6% ВВП [33]. 13 червня 2023 року вартість запозичень Великої Британії на два роки перевищила рівень, досягнутий після її катастрофічного «міні-бюджету» у вересні 2022 року.

Результатом зустрічі Групи країн G7, що відбулася у Японії у травні 2023, стало спільне рішення про «зменшення ризику» їх комерційних зв'язків з Китаєм. Реальність роботи в Китаї стає все більш похмурою. Оскільки Китай дотримується жорсткішого підходу до конфіденційності даних і фінансового шпигунства, юристи та керівники кажуть, що настрій стає напруженішим, ніж будь-коли.

Водночас, не зважаючи на певну фінансову невизначеність, сучасні Європейські банки, насамперед, спрямовані на розвиток ідеї сталого фінансування, як однієї з головних доктрин Групи світового банку. Стале фінансування – це процес належного врахування екологічних, соціальних та управлінських міркувань (ESG) під час прийняття інвестиційних рішень у фінансовому секторі, що призводить до збільшення довгострокових інвестицій у сталу економічну діяльність і проекти (Європейська комісія). Він став потужним рухом, очолюваним регуляторами, інституційними інвесторами та менеджерами фінансових активів у всьому світі [33]. Відділ довгострокового фінансування Групи Світового банку був в авангарді просування сталого фінансування в усьому світі – через надання даних, аналітичну роботу, розробку інструментів і технічну допомогу для підтримки регуляторів та інвесторів у країнах-клієнтах у «озелененні» їхніх фінансових систем.

Сучасне європейське банківське середовище також характеризується доступністю надання фінансових послуг, фінансовою інклюзією. Однією із сучасних тенденцій розвитку банків за останні десятиліття є розширення традиційних банківських каналів, таких як філії та банкомати (банкомати).

Водночас, маємо зазначити, що з огляду на швидкі темпи цифровізації фінансових послуг та застосуванні інноваційних технологій, зростання мережи філій в реальних умовах обмежується вартістю. Нині в європейському середовищі, як і в світовому банківському просторі, набирає обертів так званий безфілійний банкінг (branchless banking), що істотно дозволяє банківським інститутам економити кошти на обслуговуванні фізичних філій.

Фінансові аналітики (Mark Pickens, David Porteous, Sarah Rotman) виокремлюють деякі фактори, які обґрунтовують доцільність використання безфілійного банківського обслуговування, а саме: віра галузі в майбутню прибутковість; забезпечення нормативних змін; різке падіння витрат на підключення; створення агентів з обробки готівки з використанням існуючих мереж [53, с. 3]. Водночас, автори зазначають, що успіх безфілійного банківського обслуговування зрештою залежить від пропозиції клієнтам послуг, які перевершують існуючі пропозиції. На сьогодні безфілійні канали відповідають цьому стандарту лише для деяких клієнтів. Високе початкове впровадження може супроводжуватися високими показниками спокою або нечастим використанням, що вказує на те, що пропозиція послуг не така корисна, як здається на перший погляд.

Також, аналітики зазначають, що демографічні зміни, включаючи збільшення кількості молодих споживачів, які приходять на ринок, і більшу мобільність принаймні всередині країни, сприятимуть запровадженню безфілійного банківського обслуговування. Уряди, які виступають адвокатами запровадження безфілійних банківських та фінансових послуг, відіграватимуть більшу роль як регулятори фінансового сектору, постачальники мереж соціального захисту та постачальники або заохочувачі розгортання недорогих банківських рахунків та фінансової інфраструктури. Ця розширена роль може бути корисною для фінансової доступності.

З іншого боку, такі тенденції піднімають питання інформаційної безпеки, що викликає занепокоєння щодо готівкових злочинів. Це, в свою чергу, продовжуватиме стимулювати впровадження електронних каналів транзакцій,

зростання електронної злочинності вплине на довіру споживачів і перевірить управління ризиками фінансових постачальників. Перегляд Інтернету за допомогою мобільних телефонів зменшить витрати на фінансові операції та дозволить новим гравцям пропонувати фінансові послуги. Глобальна фінансова криза матиме опосередкований вплив на безфілійне банківське обслуговування через посилення ролі уряду та зростання інфляції [53, с. 7].

Відтак, Європейські багатонаціональні банки спрямовують свою діяльність на реалізації кількох ініціатив, а саме:

1. Глобальна програма сталого розвитку (GPS), яка сприяє використанню високоякісних даних і аналізу природного капіталу, екосистемних послуг і сталого розвитку для кращої інформованості рішень, прийнятих урядами, приватним сектором і фінансовими установами. Програма складається з 3 основних компонентів, таких як (рис. 2.1):

Рисунок 2.1 – Глобальна програма сталого розвитку (GPS)

Джерело: розроблено автором на основі [33]

— глобальні вимірювання природного капіталу та екосистемних послуг, що покращують інформацію;

- розбудова спроможності країн виробляти та використовувати природний капітал, облік для прийняття політичних і планових рішень (18 країн задіяні у цій програмі);

- стимули – сприяння дослідженню того, як фактори навколишнього середовища впливають на ризик і фінансову віддачу на ринках фіксованого доходу.

2. Суверенний портал даних ESG є частиною роботи, яка підтримується Глобальною програмою сталого розвитку (GPS), метою якої є надання урядам та інвесторам інформації та інструментів, які покращують їхнє розуміння критеріїв сталого розвитку, у тому числі через облік природного капіталу.

3. Climate Support Facility – це новий флагманський цільовий фонд, який було запущено 10 грудня 2020 року. Фонд керує фінансуванням, наданим у рамках Ініціативи зеленого відновлення, спрямованої на допомогу країнам у розбудові низьковуглецевих, стійких до клімату процесів відновлення після COVID 19. Німеччина, Сполучене Королівство та Австрія є першими донорами. Заклад підтримує технічну допомогу та консультаційні послуги. Цей новий цільовий фонд передбачає:

- запровадження спеціалізованих економічних радників у ключові урядові міністерства для допомоги у розробці національних стратегій відновлення з урахуванням клімату;

- допомогу країнам розробити макроекономічні моделі, які включають кліматичні питання в національні бюджети та підтримати розробку довгострокових стратегій декарбонізації;

- створення нової аналітичної роботи: включаючи геопросторові дані про кліматичні ризики, вплив COVID-19 на викиди вуглецю та вплив кліматичної політики на робочі місця та засоби до існування [33].

4. IFC Edge. Інновація IFC, члена Групи Світового банку, EDGE («Excellence in Design for Greater Efficiencies») надає лідерам ринку можливість отримати конкурентну перевагу, диференціюючи свої продукти та додаючи цінності життям своїх клієнтів. EDGE забезпечує швидкість, аналіз ринку та орієнтацію на інвестиції для наступного покоління сертифікації зеленого будівництва в більш ніж

170 країнах. IFC створила EDGE, щоб задовольнити потребу в вимірюваному та надійному рішенні для підтвердження бізнес-обґрунтування екологічного будівництва та відкриття фінансових інвестицій [33].

Отже, можемо узагальнити, що не зважаючи на певну фінансову невизначеність, сучасні Європейські банки, насамперед, спрямовані на розвиток ідеї сталого фінансування, як однієї з головних доктрин Групи світового банку. Стале фінансування – це процес належного врахування екологічних, соціальних та управлінських міркувань (ESG) під час прийняття інвестиційних рішень у фінансовому секторі, що призводить до збільшення довгострокових інвестицій у сталу економічну діяльність і проекти (Європейська комісія). Він став потужним рухом, очолюваним регуляторами, інституційними інвесторами та менеджерами фінансових активів у всьому світі. Відділ довгострокового фінансування Групи Світового банку був в авангарді просування сталого фінансування в усьому світі – через надання даних, аналітичну роботу, розробку інструментів і технічну допомогу для підтримки регуляторів та інвесторів у країнах-клієнтах у «озелененні» їхніх фінансових систем.

2.2 Аналіз основних напрямків діяльності багатонаціональних банків в ЄС

Для більшості Європейських багатонаціональних банків 2022-23 роки були визначені подоланням наслідків спричинених COVID-19 та вторгненням росії в Україну в лютому 2022 року, і подальшого стрибка цін на енергоносії та інфляції. Це не могло не вплинути на малий та середній бізнес, які знаходяться в центрі економіки цих країн і є ключовими клієнтами для більшості банків єврозони. Проте, незважаючи на те, що банки підтримували, вони також стали набагато серйозніше сприяти стійкості, інтегрувати її у свої операції та визначати пріоритети

для проектів відповідно до міжнародних критеріїв сталого розвитку, які обіцяють чисті екологічні дивіденди [50].

Європейські багатонаціональні банки також не можуть стояти осторонь запровадженої стратегії розвитку зеленої економіки та декарбонізації промисловості. Екологізація транспорту та опалення вимагатиме значних інвестицій і запозичень, що має сприяти зростанню прибутковості банків в короткостроковій перспективі, оскільки домогосподарства, багатонаціональні банки та уряди беруть на себе борги для фінансування нового комплексу. Інвестиції у виробництво відновлюваної енергії матимуть подібний ефект. Проте декарбонізація промисловості буде важчою, оскільки компанії стикаються з конкуренцією вдома та за кордоном. Поки «зелена» електроенергія не стане надлишковою та дешевою, її вартість залишатиметься вищою. Це справедливо навіть для країн, де є атомна енергетика або багато відновлюваних джерел енергії: оскільки європейські ринки електроенергії все більше пов'язані, ціни, як правило, рухаються паралельно [57]. Загальне споживання газу та електроенергії промисловістю, яке ми вимірюємо для цього виклику, значно відрізняється в Європі як частка ВВП. У групі багатих країн Фінляндія та Бельгія виділяються як великі промислові споживачі енергії. Іспанія та Німеччина також знаходяться у високоенергетичній групі, тоді як у цій дисципліні Польща та Франція знаходяться нижче [57].

Оглядачі Global Finance представляють добірку найкращих багатонаціональних банків для сталого фінансування в Центральній та Східній Європі.

OTP Group працює в 11 країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), маючи понад 16 млн. клієнтів і понад 1500 відділень банків. OTP Bank, найбільший банк Угорщини, має хороші позиції, щоб стати лідером у сфері сталого фінансування. Окрім Угорщини, група взяла на себе лідерство в Албанії, Болгарії та Сербії, де ідеї сталого розвитку лише започатковуються. Ці дочірні компанії готують власні стратегії ESG, встановлюють свої середньострокові цілі та вказують, який внесок вони зроблять у мету групи створити портфель зелених

кредитів на 1,5 трлн. угорських форинтів (близько 4,4 млрд. дол. США) до 2025 року [50]. У липні 2022 року OTP Bank випустив перші зелені облігації Угорщини на міжнародному борговому ринку.

Як зазначають аналітики, Банк продемонстрував лідерство у підтримці громад; і важливою віхою стала Рамкова програма екологічних позик 2022 року, за якою слідує Рамкова програма сталого фінансування, яка включає 4,6 млрд. євро (близько 5 млрд. дол. США) у соціальні придатні активи та 949 млн. євро у зелені придатні активи в банківських портфелях на рівні OTP Group [50].

Інший багатонаціональний банк Європи Райффайзен Банк Інтернешнл (РБІ) продемонстрував лідерство у випуску облігацій сталого розвитку: близько 1,8 млрд. євро було випущено дочірніми компаніями в ЦСЄ та 2 млрд. євро в Австрії. Сильна підтримка дочірніх компаній у Центральній та Східній Європі дозволила RBI зберегти лідируючу позицію в рейтингу Sustainable Bond League Table [50].

Випуски включали, у Чеській Республіці, першу зелену облігацію на суму 350 млн. євро, найбільшу зелену облігацію, випущену фінансовою установою в ЦСЄ; у Словаччині кілька стійких зелених облігацій, випущених Tatra Banka. У липні 2022 року Raiffeisen Bank Hungary випустив першу зелену облігацію на 50 млн. дол. США; Райффайзен Банк Хорватія випустив першу облігацію сталого розвитку у вересні 2022 року на 200 млн. євро; тоді як Райффайзен Банк Румунія випустив чотири облігації сталого розвитку у 2022 році [50].

Незважаючи на наслідки фінансової кризи 2023 року, Європейські багатонаціональні банки спромоглися накопичити достатні запаси капіталу для покриття збитків. У період з 2015 року по вересень 2022 року частка основного акціонерного капіталу банків зросла з 12,7% до 14,7% їхніх активів, зважених за ризиком, що значно перевищує порогове значення в 10,7%, яке вимагає регулятор [30]. Деякі створили резерви на покриття збитків за кредитами під час COVID-19, які можна було перепрофілювати для покриття нових втрат. Частина корпоративних кредитів також залишається під державними гарантіями.

Водночас, як зазначають оглядачі, банки Єврозони заробляють занадто мало грошей. Ця проблема переслідувала їх з 2010-х років, коли купа поганих активів,

низькі процентні ставки, анемічний економічний ріст і суворіші правила обмежували як маржу, так і доходи [30]. У 2022 році здавалося, що все нарешті покращилося, оскільки зростання ставок збільшило прибутки банків.

На переконання аналітиків, оскільки керівники центральних банків пристосовуються до нестабільності банківської системи та уповільнення економіки, то ймовірно, що ставки досягнуть піку раніше і будуть нижчими, ніж очікувалося, а це зменшить доходи банків. Водночас прогнозується зростання витрат на фінансування. Вкладники прагнуть кращої прибутковості, змушуючи банки пропонувати соковитіші винагороди. Тим часом, інвестори в банківські облігації додаткового рівня вимагатимуть вищих премій після того, як деякі з них були знищені під час поглинання UBS Credit Suisse [30].

Ці тиски, на переконання аналітиків, призведуть до скорочення чистої процентної маржі — саме тоді, коли інші витрати загрожують підбити прибутки банку. Заробітна плата, яка становить 60% загальних банківських витрат, ще не повністю наздогнала інфляцію. Премії, які банки сплачують за страхування депозитів, ймовірно, також зростуть. Банк JP Morgan Chase прогнозує, що лише такі витрати можуть скоротити прибуток від матеріального капіталу на один відсотковий пункт [30]. Європейські регулятори також можуть посилити правила, щоб переконатися, що установи можуть протистояти швидкому витоку банків, спричиненому цифровим банкінгом і соціальними мережами.

За спостереженнями європейських фінансових аналітиків, за березень 2023 року інвестори Єврозони пережили почуття недовіри, маючи побоювання та занепокоєння, що банківські потрясіння навряд чи можуть залишитися лише в Америці та Швейцарії. Але 24 березня, коли акції європейських банків впали, недовіра зникла. До кінця дня Крістін Лагард, президент Європейського центрального банку, прокоментувала, що європейські банки достатньо безпечні та ліквідні, щоб витримати ринковий контроль [54].

Згідно з даними спеціалізованого видання Banker, Європейські багатонаціональні банки мають у середньому 6,7% рентабельності капіталу, що є найнижчим показником серед інших регіонів у порівнянні серед американських

банків цей показник становить 14,4% [49]. Єдиним виходом для виживання банків, на думку оглядачів авторитетного видання, є консолідація. Більший масштаб також допоможе їм зробити значні інвестиції в технологічні платформи та аналіз даних, необхідні для оцифрування.

Однією із значних тенденцій сучасного розвитку Європейських багатонаціональних банків є злиття та поглинання, хоча за останнє десятиліття їх кількість різко впала. На початку минулого року (2022 рік) переговори про злиття між Deutsche Bank і Commerzbank, найбільшими зареєстрованими кредиторами Німеччини, завершилися лише через шість тижнів.

Розпродаж почався з Deutsche Bank, німецького кредитора, який роками потерпав від проблем. Його кредитно-дефолтні свопи, комерційне страхування від дефолтів за боргом банку, підскочили майже до рекордних рівнів. У відповідь інвестори викинули акції фірми, які впали на 14% [54]. До середини дня індекс банків Euro Stoxx 600, який включає найбільших кредиторів регіону, втратив 5%. Після краху Credit Suisse, який завершився угодою з UBS 19 березня, інвестори задавалися питанням, чи попереду ще один фатальний вікенд. Навпаки, після тривалої та болісної реструктуризації Deutsche Bank є прибутковим. Приблизно 70% його роздрібних депозитів застраховані. У 2016 році, коли банк потрясли низка поганих результатів, розслідувань і скандалів, депозити ледве зрушили з місця. Якщо натиснути, кредитор має багато високоякісних ліквідних активів, які можна обміняти на готівку в Європейському центральному банку. Відтак, аналітики вважають, що сценарій Credit Suisse про самохідний банкінг виглядає малоймовірним.

Водночас, оглядачі вбачають й інші загрози, а саме — підвищення процентних ставок, що призвело до падіння Silicon Valley Bank (SVB). Підвищення ставок добре для банків у короткостроковій перспективі, оскільки дохід від % зростає. Дійсно, європейські банки опублікували шалені прибутки. Чистий прибуток Deutsche Bank у розмірі 5,7 млрд євро (6,1 млрд дол.) у 2022 році вдвічі перевищив показники минулого року [54].

Але зі збільшенням вартості фінансування активи банків, такі як довгострокові облігації, втрачають вартість. На щастя для Deutsche Bank, європейські регулятори вимагали від кредиторів хеджувати цей ризик. Минулого року Європейський центральний банк повідомив, що чистий ризик дюрації — скільки банки втрачають, якщо ставки зростуть — був низькою часткою регулятивного капіталу місцевих банків. Згідно з аналітичною компанією Autonomous Research, навіть якщо ризик Deutsche Bank є високим, він не становить великої небезпеки [54].

Інше занепокоєння викликає наслідки SVB для американського портфеля Deutsche Bank. Схоже, що комерційна нерухомість постраждає, оскільки кредитори середнього розміру затягують кредитні крани. Deutsche Bank володіє такими активами на суму майже 17 млрд. дол., що входить до числа найбільш уразливих європейських банків. Але портфель комерційної нерухомості кредитора, який добре диверсифікований, має обмежену заборгованість і еквівалентний лише 35% його високоякісного капіталу. Deutsche Bank може мати великий портфель деривативів, які є небезпечними інструментами на нестабільних ринках, але ними торгують відкрито і досить часто, щоб зробити малоімовірним їхню ціну.

Можливо, найбільшою причиною для занепокоєння є вартість фінансування Deutsche Bank, яка може зрости після закриття Credit Suisse. Хоча Deutsche Bank має більше капіталу, ніж того вимагають жорсткі правила Європи, інвестори в облігації додаткового рівня 1 (at1), які були знищені в результаті поглинання UBS Credit Suisse, тепер вимагатимуть вищих премій. А at1s становить більшу частку зважених за ризиком активів Deutsche Bank, ніж в інших банках.

Але головною причиною розпродажу є не страшний скелет у шафі Deutsche Bank. Замість цього, це свого роду «невизначеність, яка викликає надмірну реакцію на слабкі сигнали», каже Коррадо Пассера, ветеран європейської банківської справи [54]. Ринок кредитно-дефолтних свопів Deutsche Bank є неліквідним, тобто кілька угод можуть швидко змінити ціни. Після вихідних, коли інвестори втратили свої сорочки, трейдери захочуть продати щось віддалено ризиковане, щоб насолоджуватися кількома днями спокою.

Протягом останніх 15 місяців стрибок інфляції в Єврозоні був усунутий драматичними діями Європейського центрального банку (ЄЦБ), який підвищив ставки на 4,5 відсоткових пункти [55]. У кількох великих європейських країнах бюджети зросли, оскільки уряди намагалися допомогти своїм громадянам оговтатися від карантину та енергетичної кризи. Але навіть коли ці потрясіння зникли, дефіцит залишається великим. Франція прогнозує дефіцит бюджету на рівні майже 5% ВВП цього року та 4,4% наступного. Цього року Італія планує отримати дефіцит на рівні 5,3% і 4,3% у 2024 році [55]. Дефіцит виникає навіть у той час, коли країна збирається отримати майже 70 млрд. євро (74 млрд. дол.), що еквівалентно ще 2% річного ВВП, від ЄС. загальний фонд лікування пандемії.

Витрати Італії є особливою проблемою через її повільне зростання, яке цього року очікується на рівні нижче 1%, і її величезний борговий тягар — чистий державний борг у 2022 році становив 144% ВВП. Якщо він має надто великий дефіцит або має надто високу процентну ставку, борг стане некерованим. Тепер це під загрозою обох.

Інвестори добре пристосовані до цих ризиків, тому вони отримують премію за кредитування Італії порівняно з кредитуванням Німеччини. Коли 27 вересня уряд Італії на чолі з Джорджією Мелоні оприлюднив свої бюджетні плани, цей розкид дохідності належним чином зріс. Якщо вона не стримає витрати, пані Мелоні, схоже, налаштована на курс зіткнення з Європейською комісією, центральним банком та інвесторами [55].

За даними S&P Global Market Intelligence, кількість злиттів у 2019 році впала до найнижчого рівня з часів світової фінансової кризи. Лише в 40 поглинаннях банків брали участь покупці або об'єкти з Європейської економічної зони чи Швейцарії. Це порівняно з 62 у 2018 році та 122 у 2011 році [49].

Як зазначають аналітики, існують відповідні фактори, що підштовхують Європейські банки об'єднуватися. Перший — це наслідки COVID-19, які призвели до того, що банки обтяжені проблемними кредитами та борються з низькими процентними ставками. Це ставить під сумнів здатність багатьох банків діяти самостійно. По-друге, у липні 2023 року Європейський центральний банк

заохочував банки визнавати бухгалтерський прибуток, відомий як негативний гудвіл або «бедвіл», який вони створюють, коли купують конкурента нижче матеріальної балансової вартості або за нижчою ціною, ніж сума його активів мінус пасиви [49].

«Ця техніка бухгалтерського обліку дозволяє банкам використовувати погану репутацію для компенсації витрат на реструктуризацію, наприклад, закриття відділень або звільнень, хоча вона не може бути використана для виплати дивідендів акціонерам», — пояснює Стюарт Грем з Autonomous, фінансово-дослідницької фірми [49]. Бонус за погану волю в розмірі 2 млрд. євро (2,4 млрд. дол. США) спонукав Intesa Sanpaolo, найбільший банк Італії, цього року придбати UBI Banca, інший італійський банк. Це матиме відношення до запропонованого злиття іспанських банків. З тієї ж причини містер Грем прогнозує, що італійський Monte dei Paschi di Siena, найстаріший банк країни, може стати метою поглинання.

Не зважаючи, на власну фінансову турбулентність на європейському банківському просторі, багатонаціональні банки Єврозони не можуть стояти осторонь тих геополітичних рішень, які нині приймаються Європейською комісією стосовно конфіскації та заморожування російських активів у європейських банках.

Відтак, під час виступу на щорічній конференції з відновлення України в Лондоні 21 червня 2023 року Урсула фон дер Ляєн, президент Європейської комісії, оголосила, що її комісія як виконавчий орган блоку, до літа виступить із пропозицією використовувати заморожені активи Росії. У той же час посли 27 країн-членів ЄС обговорювали правову оцінку питання голови Євросоюзу Швеції. Вердикт багатьох за столом, за словами присутніх, полягав у тому, що юридичні перешкоди будуть величезними.

Захоплення російських активів в односторонньому порядку було б явним порушенням міжнародного права. Держави мають імунітет від юридичної юрисдикції інших країн і від експропріації їхнього майна для погашення боргів. Згідно з міжнародним правом, санкції проти Росії допустимі лише як засіб спонукати її до інших дій. Проста конфіскація активів вийшла б за рамки того, що дозволяють глобальні правила. «Правила щодо контрзаходів містять гарний баланс

між тим, що державам потрібно дозволити, щоб захистити себе та свої права, і ризиком зловживань, особливо з боку могутніх держав», — каже Федеріка Паддеу з Кембриджського університету [56]. Такі заходи мають бути тимчасовими, наскільки це можливо оборотними та призначеними як засіб змінити поведінку, додає вона, а не як покарання.

Зважаючи на задіяні Центробанком ЄС заходи щодо стабілізації фінансово-економічного простору, на думку аналітиків, на європейський банківський простір попереду чекають тривожні роки. Європейська комісія прогнозує зростання лише на 0,8% для ЄС у цілому у 2023 році та трохи більше у 2024 році [57]. Інфляція знижується повільно, що спонукало Європейський центральний банк (ЄЦБ) знову підвищити ставки на вересневому засіданні 2023 року. Ділова впевненість продовжує погіршуватися. Комісія попросила колишнього керівника ЄЦБ Маріо Драгі розробити план зміцнення економіки Європи.

Від ЄЦБ вимагається підвищити процентні ставки, щоб знизити інфляцію. Це не завжди працює за планом. В Австрії річна інфляція все ще становить 5,8%, тоді як у Греції вона впала до 2,4%, що близько до цілі ЄЦБ у 2% [57]. Таким чином, та сама відсоткова ставка незабаром може виявитися занадто низькою для одних і занадто високою для інших. Крім того, центральні банки семи країн ЄС, які не входять до зони євро, намагаються переконатися, що їхні економіки не виходять із ладу в зоні євро. В ідеалі інфляція в усіх країнах ЄС повинна бути близькою до середнього рівня в єврозоні, навіть у тих, що знаходяться поза нею. Тих, чий рівень інфляції занадто сильно відхиляється від середнього по єврозоні (наразі 4,3%), будь то нижче чи вище, чекає дорогий період адаптації [57].

Вищі процентні ставки сильніше вдарять по країнах, якщо вони вже мають високі державні чи приватні запозичення. В Угорщині, скандинавських країнах і Нідерландах приватне обслуговування боргу, ймовірно, буде гальмувати споживання, будівництво та інвестиції. У Нідерландах зниження пенсійних активів домогосподарств за останні роки посилить проблему. В Італії та Греції урядам незабаром доведеться виділяти більше коштів на обслуговування боргу.

Отже, на сучасному етапі розвитку європейського банківського простору, проаналізувавши фінансово-аналітичні публікації, ми можемо виокремити основні напрями діяльності багатонаціональних банків у Європі, а саме:

- сталий розвиток, випуск облігацій сталого розвитку зелених облігацій;
- розробка та участь у Рамковій програмі екологічних позик 2022 року, та Рамковій програмі сталого фінансування;
- накопичення достатніх запаси капіталу для покриття збитків (2015 року - вересень 2022 року частка основного акціонерного капіталу банків зросла з 12,7% до 14,7% їхніх активів);
- не зважаючи на задіяні ЄЦБ міри по стабілізації діяльності банків (зменшення відсоткових ставок), багатонаціональні банки зіткнулися з проблемою збільшення прибутків;
- продовжується процес консолідації багатонаціональних банків шляхом злиттів та поглинань, хоча з 2022 року цей процес дещо уповільнився.

2.3 Нормативно-правова основа діяльності багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі

Минуло десять років з моменту краху американського інвестиційного банку Lehman Brothers, що ознаменував початок найбільшої світової економічної кризи з часів Великої депресії. Спираючись на дані та аналіз за 10 років (2008-2019), аналітики розглядають причини кризи та регуляторні заходи, прийняті для запобігання майбутнім фінансовим проблемам. Сьогодні широко поширена думка, що причиною кризи стали надмірні ризики фінансових установ. Фінансові посередники збільшили свій вплив, значною мірою спираючись на оптове фінансування; вони знизили свої стандарти кредитування та, покладаючись на неточні кредитні рейтинги, інвестували у складні структуровані інструменти [22]. Криза виявила серйозні недоліки в ринковій дисципліні, регулюванні та нагляді, а

також відновила важливі політичні дебати щодо фінансового регулювання. З початку кризи наголос був зроблений на кращому регулюванні банківських систем і вдосконаленні інструментів, доступних наглядовим органам. для нагляду за банками та швидкого втручання у разі лиха.

Після початку кризи було багато розмов про використання її наслідків для проведення складних, але необхідних регуляторних реформ. Відтак, на глобальному рівні G-20 доручила Раді з фінансової стабільності (FSB) сприяти скоординованій розробці та впровадженню ефективної регуляторної, наглядової та іншої політики у фінансовому секторі. У рамках цієї програми регуляторних реформ Базельський комітет з банківського нагляду (BCBS) підготував нові вимоги до капіталу та ліквідності для банків відповідно до третьої Базельської рамки, Базель III [22].

Згідно зі звітом Світового банку банківське регулювання відноситься до правил, які регулюють створення та діяльність банків. Головною метою банківського регулювання та нагляду за діяльністю багатонаціональних банків у європейському фінансовому просторі є забезпечення стабільності всієї фінансової системи, захист споживачів та інвесторів, а також забезпечення належної конкуренції в наданні банківських послуг. Оскільки, банківський сектор особливо схильний до негативних зовнішніх ефектів та інформаційної асиметрії, спричиненою фінансовою кризою, постає постійна потреба у реформах банківського управління [22].

Ключова мета регулювання та нагляду полягає в тому, щоб обмежити прийняття надмірних ризиків фінансовими установами, щоб уникнути негативних зовнішніх ефектів фінансової нестабільності. Органи влади можуть регулювати розкриття інформації, щоб сприяти прийняттю обґрунтованих рішень, і навіть регулювати фінансові продукти. Але розробка та впровадження належної політики може бути проблематичною. На переконання аналітиків Світового банку, політику та втручання системи безпеки необхідно розробляти таким чином, щоб вони не підривали стимулів приватного сектора здійснювати сильний корпоративний

контроль над фінансовими установами та не перешкоджали початковій меті регулювання та нагляду [22].

Багато країн провели реформи управління банками після кризи, впровадивши зміни в правлінні, винагороди керівників і процеси управління ризиками. Однак удосконалення корпоративного управління в банках, у той час як щедрі системи фінансової безпеки продовжують спотворювати ринкову дисципліну, а стимули до ризику можуть призвести до зворотних наслідків [22]. Нещодавні дослідження Групи Світового банку показують, що за таких обставин банки з кращим управлінням просто краще використовуватимуть систему фінансової безпеки, знижуючи рівень свого капіталу та приймаючи на себе більший ризик (Anginer et al. 2018). Наприклад, використовуючи дані для міжнародної вибірки публічних банків, Anginer et al. (2018) показують, що краще банківське управління, яке вимірюється розміром і незалежністю правління банків, пов'язане з вищими показниками системного ризику для великих банків, які, швидше за все, отримують вигоду від гарантій «занадто великий, щоб збанкрутувати» [22].

Як зазначають оглядачі, важливим елементом після кризових реформ було запровадження вищих вимог до капіталу та ліквідності. Вищі вимоги до банківського капіталу є одним із способів забезпечення ринкової дисципліни, оскільки акціонери, які мають більше «шкіри в грі», швидше за все, уникатимуть надмірного ризику. Достатній капітал також забезпечує «фінансову подушку» для поглинання втрат під час кризи чи інших банківських проблем [22].

Рамкова база капіталу Базель III, запропонована в 2009 році і зараз впроваджується, спрямована на підвищення якості та кількості капіталу. Дані свідчать про те, що в країнах з високим рівнем доходу реформи справді призвели до збільшення регулятивного капіталу (капітал до активів, зважених за ризиком) і наздогнали країни, що розвиваються після кризи, але співвідношення капіталу до загальних активів зросло набагато менше [22]. Таким чином, збільшення регулятивного капіталу здебільшого зумовлено переходом до категорій активів із нижчою вагою ризику. Ми спостерігаємо подібні закономірності, коли досліджуємо ці співвідношення для банків різного розміру. Найбільші європейські

банки — і, меншою мірою, найбільші американські банки — підвищили свої коефіцієнти капіталу, принаймні частково зменшивши свої активи, зважені за ризиком, відповідно до висновків Гроппа та ін. (2019) і BCBS (2018с) [22]. Для невеликих банків у країнах з високим рівнем доходу, а також для великих і малих банків у країнах, що розвиваються, зміни з плином часу в цих співвідношеннях більш приглушені, що призводить до вищезазначених сукупних закономірностей. Дослідження банківського капіталу під час глобальної фінансової кризи показують, що інвестори приділяли значно менше уваги коефіцієнтам капіталу, зваженим за ризиком.

На національному рівні багато країн прийняли або все ще приймають нові закони та правила у відповідь на наслідки кризи. На додаток до посилення мікропруденційних правил, багато країн активізували зусилля у сфері макропруденційної політики, а також запровадили кращі режими санації банків та захисту споживачів. Оскільки криза походила з розвинених країн, більша частина зусиль щодо реформ була зосереджена на реформах у цій частині світу, з меншим акцентом на країнах, що розвиваються. Таким чином, бракує систематичних даних про детальні реформи, проведені країнами, що розвиваються, та про їхній вплив на стабільність і кредитну поведінку місцевих банківських секторів.

Як результат проведених досліджень, було розроблено нові дані з дослідження банківського регулювання та нагляду Світового банку (BRSS) у всьому світі. Банківське регулювання та нагляд — правила гри та те, як вони забезпечуються — мають першочергове значення для ефективного функціонування вітчизняних банківських систем [22].

Для ефективного банківського регулювання важливо доповнити державний контроль приватним моніторингом. Така ринкова дисципліна з боку зовнішніх сторін, здатних і мотивованих контролювати банківські операції, посилює державне регулювання. Однак неявні та явні державні гарантії та ширша мережа безпеки та механізми врегулювання, спрямовані на вселяння впевненості та забезпечення стабільності, також можуть спотворити стимули керівників банків та власників банківських зобов'язань і зробити їх схильними до надмірного ризику.

По-перше, державні гарантії стимулюють банки брати більш ризиковані інвестиції, оскільки економічні прибутки від більшого ризику приватно закріплюються банком, але збитки часто соціалізуються через гарантії безпеки.

По-друге, оскільки на практиці не лише дрібні вкладники, але й інші власники банківських зобов'язань часто захищені у разі банкрутства банку, їхні стимули контролювати фінансовий стан свого банку значно зменшуються. Розробка політики, яка узгоджує приватні стимули з суспільними інтересами для мінімізації цих спотворень, є ключовим завданням регулювання та нагляду, а також режимів ліквідації банків. Де реформи банківського регулювання та нагляду через десятиліття після світової фінансової кризи? Поновлення уваги до системних ризиків і макропруденційного регулювання, а також необхідності приділяти більше уваги [22].

Нагляд за внутрішніми моделями пройшов довгий шлях: європейський банківський нагляд зробив значні інвестиції в оцінку внутрішніх моделей, щоб забезпечити відповідність нормативним вимогам, а банки доклали зусиль для перегляду своїх модельних ландшафтів. Оскільки проблеми все ще залишаються, а банки повинні забезпечити повну відповідність нормативним вимогам, у статті також обговорюються виявлені недоліки та їх серйозність, а також заходи, вжиті для усунення потенційної недооцінки вимог до капіталу.

Надалі європейські багатонаціональні банки повинні продовжувати забезпечувати своєчасне та якісне подання своїх модельних заявок, а також докладати додаткових зусиль для оптимізації своїх часом дуже складних модельних ландшафтів. Європейський центральний банк (ЄЦБ) наполегливо заохочує банки використовувати наявну систему нагляду для отримання дозволу на використання менш складних підходів, коли моделі застосовуються до невеликих портфельів або покладаються на обмежені репрезентативні дані або вимагають великих операційних зусиль і є дорогими в обслуговуванні.

За останні два роки 99% розслідувань були ініційовані запитами самих банків [31].

Цільовий аналіз внутрішніх моделей (TRIM), який було завершено в квітні 2021 року, став найбільшим поштовхом банківського нагляду ЄЦБ до гармонізації наглядового підходу до внутрішніх моделей і приведення їх у відповідність з існуючими правилами. Відтоді відділ банківського нагляду ЄЦБ зосереджувався головним чином на оцінці змін моделі, які вимагали важливі установи (SI) для відповідності новим нормативним вимогам або для усунення недоліків, виявлених під час TRIM. Таким чином, протягом останніх двох років переважна більшість внутрішніх розслідувань моделей (IMI) були викликані запитами банків щодо оцінки змін моделі, розширення моделі або початкового затвердження моделі, а не ініціатором ЄЦБ [31].

Як інституція ЄС, ЄЦБ діє згідно з чітко визначеними правилами, які можна знайти в первинному праві Європейського Союзу (тобто договорах) і вторинному праві Європейського Союзу (наприклад, регламентах, директивах, рішеннях, рекомендаціях і висновках).

Загальні цілі та завдання ЄЦБ викладені в Договорі про функціонування Європейського Союзу та в Статуті Європейської системи центральних банків і Європейського центрального банку. Конкретні завдання банківського нагляду були покладені на ЄЦБ Регламентом SSM, який також визначає співпрацю ЄЦБ з національними наглядовими органами країн ЄС, які беруть участь у європейському банківському нагляді [31].

Виконуючи свої наглядові завдання, ЄЦБ застосовує європейське банківське законодавство, зокрема Директиву щодо вимог до капіталу та Регламент щодо вимог до капіталу. Вони визначають правила, яких банки повинні дотримуватися, наприклад, стосовно капіталу, управління ризиками чи управління, а також визначають відповідні повноваження органів нагляду. Вони доповнюються детальними технічними стандартами, розробленими Європейським банківським органом [31].

Базель III — це міжнародна нормативна база, спрямована на посилення регулювання, нагляду та управління ризиками в банківському секторі. Цей нормативний документ був розроблений Базельським комітетом з банківського

нагляду та схвалений G20 у листопаді 2010 року. Базельська структура – це повний набір стандартів Базельського комітету з банківського нагляду (BCBS), який є основним установником глобальних стандартів пруденційного регулювання банків. Члени BCBS погодилися повністю впроваджувати ці стандарти та застосовувати їх до міжнародних банків у своїх юрисдикціях [32].

Цей стандарт описує критерії, яким мають відповідати банківські інструменти капіталу, щоб мати право відповідати Базельським вимогам до капіталу, а також необхідні регулятивні коригування та перехідні заходи. У Базельській угоді зазначаються вимоги до капіталу на основі ризику та описується процедура, як розрахувати вимоги до капіталу для кредитного ризику. У документі зазначені відповідні розрахунки, а саме:

- розрахунок RWA для ринкового ризику описує, як розрахувати вимоги до капіталу для ринкового ризику та ризику коригування кредитної оцінки;
- розрахунок RWA для операційного ризику — як розрахувати вимоги до капіталу для операційного ризику;
- коефіцієнт кредитного плеча — цей стандарт описує простий, прозорий, не заснований на ризику коефіцієнт кредитного плеча. Цей захід має на меті обмежити накопичення левериджу в банківському секторі та підсилити вимоги, що ґрунтуються на оцінці ризику, за допомогою простого, не заснованого на ризику заходу «підтримки»;
- коефіцієнт покриття ліквідності — описує показник, який сприяє короткостроковій стійкості профілю ризику ліквідності банку;
- чистий коефіцієнт стабільного фінансування — вимагає від банків підтримувати стабільний профіль фінансування по відношенню до складу їхніх активів і позабалансової діяльності;
- великі експозиції — регулювання великих ризиків обмежує максимальні збитки, яких може зазнати банк у разі раптової відмови контрагента, до рівня, який не загрожує платоспроможності банку [32]. Цей стандарт вимагає від банків вимірювати свої ризики щодо одного контрагента або групи пов'язаних контрагентів і обмежувати розмір великих ризиків по відношенню до їх капіталу.

У Базельській угоді також встановлені вимоги до маржі, цей стандарт передбачає мінімальні стандарти щодо маржинальних вимог для деривативів, які не пройшли централізований кліринг. Такі вимоги зменшують системний ризик щодо нестандартизованих деривативів, зменшуючи ризики зараження та поширення, а також сприяючи централізованому клірингу. Також окреслено процес наглядової перевірки за компонентом 2, що гарантує наявність у банків достатнього капіталу та ліквідності для підтримки всіх ризиків у їхньому бізнесі, особливо стосовно ризиків, які не повністю охоплюються процесом за компонентом 1, і заохочує належне управління ризиками [32].

У даному документі (Базельська угода - III) висувуються вимоги до розкриття фінансової інформації, що спрямовані на заохочення ринкової дисципліни та дотримання умов етичного ведення бізнесу. Основні Базельські принципи ефективного банківського нагляду забезпечують комплексний стандарт для створення міцної основи для регулювання, нагляду, управління та управління ризиками банківського сектору [32].

Кібербезпека — це зовсім інший вид операційного ризику, який нещодавно став головним пріоритетом для банків і банківських регулюючих органів. Згідно з визначенням у концепції капіталу Базель II, операційний ризик – це «ризик збитку внаслідок неадекватних або збійних внутрішніх процесів, людей і систем або зовнішніх подій» (BCBS 2006). У 2016 і 2017 роках фінансові послуги були сектором, який найчастіше атакувався: 27 % усіх інцидентів безпеки та 17 % атак відповідно (IBM 2018). Наприклад, у 2016 році 4 із 35 підроблених інструкцій, надісланих через мережу Swift, було достатньо, щоб викрасти 81 мільйон дол. США з рахунку Банку Бангладеш у Федеральному резервному банку Нью-Йорка (New York Times 2018). У 2017 році масштабне викрадання даних великої фірми кредитної звітності США торкнулося понад 145 млн. осіб (Реєстр 2018) [32].

Також, сьогодні відбуваються жваві консультації щодо пошуків законодавчих підходів до залучення заморожених активів росії та передачі їх як репарацій Україні для відновлення інфраструктури та економіки країни. ЄС міг би спробувати отримати кращу віддачу від активів, наприклад, вимагаючи від

приватних структур, які володіють російськими коштами, вкладати їх у високоприбуткові інвестиції та перераховувати прибуток до фонду ЄС. Але цей варіант був знятий: юридичні ризики вищі, оскільки ЄС братиме більш активну роль в управлінні російськими активами. Критики позиції ЄЦБ стверджують, що будь-яка репутаційна шкода вже завдана: резерви стали непотрібними для Росії, коли їх заморозили. G7 чітко заявила 12 липня, що заморожування залишатиметься в силі, доки Росія не заплатить за шкоду, яку вона завдала Україні, надаючи стимул для Росії врегулювати ситуацію. Стверджується, що використання доходів від активів є невеликою додатковою шкодою. Якщо вдасться досягти згоди між G7, комісія, ймовірно, представить пропозицію впродовж 2023 року. Тож пошук законних шляхів триває.

Отже, можемо узагальнити, що після кризи вимоги до банківського нагляду стали жорсткішими, прагматичними та складнішим. Але спроможність нагляду не покращилася пропорційно до більшої складності банківського регулювання. Загалом, після кризи дедалі більше країн прийняли компоненти Базеля II та III. Проте багато хто також вибірково прийняли їх, уникаючи деяких складніших аспектів, таких як використання внутрішніх моделей для оцінки банківського ризику. Переживання системної банківської кризи є важливим фактором для пояснення збільшення нормативів регулятивного капіталу в країні, але це несуттєво пов'язане з показниками левериджу банків у цих країнах. Країни також зазнають впливу сусідів у прийнятті регулювання капіталу

Банківське регулювання відноситься до правил, які регулюють створення та діяльність банків. Банківський нагляд стосується виконання цих правил і положень. Банківські правила охоплюють вступ до банківської діяльності, право власності, визначення та володіння капіталом, види дозволеної діяльності, розкриття інформації, корпоративне управління, систему фінансової безпеки, бухгалтерський облік, банкрутство банку, санація банків і захист прав споживачів. Дисципліна з боку нагляду або контрагентів необхідна для створення стимулів для регульованих сторін дотримуватись правил. Без контролю та покарань правила не мають зубів. Нагляд також передбачає моніторинг банківської системи в цілому, включаючи

виявлення потенційних проблем за межами чинного регуляторного периметру. Цей наглядовий моніторинг також може бути корисним для регуляторного процесу (наприклад, він може інформувати політиків), і він надає інформацію, яка дозволяє учасникам ринку контролювати банки. Чим більш кваліфікованими та поінформованими є наглядові працівники, тим ефективнішим може бути цей моніторинг. Цілями банківського регулювання та нагляду є забезпечення стабільності фінансової системи в цілому, захист споживачів та інвесторів, а також забезпечення адекватної конкуренції в наданні банківських послуг. Фінансова стабільність необхідна для того, щоб банківський сектор фінансував різноманітні ризики, ефективно розподіляв капітал, захищав споживачів та інвесторів від того, щоб стати жертвами шахрайства та їх власного обмеженого розуміння фінансових продуктів, а також надавав широкий доступ до фінансових послуг. Банківський сектор особливо схильний до негативних зовнішніх ефектів (витрати, які несе третя сторона за економічну діяльність, яку здійснюють банки) та інформаційної асиметрії (різні набори інформації для контрагентів фінансових операцій), що ускладнює одночасне досягнення цих цілей.

РОЗДІЛ 3

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

3.1. Роль фінтеху (інноваційних фінансових інструментів) у розвитку сучасних європейських банків

Індустрія фінансових послуг у всьому світі трансформувалася завдяки технологічним фінансовим послугам, відомим як фінтех. Ця революційна технологія змінює фінансові продукти, бізнес-моделі, ринки — і навіть саму концепцію грошей — пропонуючи нові способи збору й використання даних, створення нових інвестиційних активів і розширення інноваційних послуг. Триваюча цифровізація фінансових послуг і грошей створює можливості для створення більш інклюзивних і ефективних фінансових послуг і сприяння економічному розвитку.

Фінтех-компанії та проблеми, пов'язані з кібербезпекою, нещодавно були в центрі уваги регуляторів. Фінтех можна визначити як технологічні інновації у фінансових послугах, які можуть призвести до нових бізнес-моделей, програм, процесів або продуктів, що впливатимуть на фінансові ринки, установи та надання фінансових послуг (FSB 2017a; BCBS 2018b) [44]. Fintech охоплює велику кількість технологій (криптографія, хмарні обчислення та аналіз даних, серед іншого), продуктів і послуг.

Нещодавній звіт Світового банку «Фінтех і майбутнє фінансів» акцентує увагу на безпрецедентних змінах в індустрії фінансових послуг і підкреслює необхідність для політиків і фінансових регуляторів вирішувати нові виклики та підтримувати відповідальні інновації [44].

В авангарді запровадження інноваційних фінансових інструментів вагому роль відіграють європейські багатонаціональні банки, які мають достатній

фінансовий ресурс для їх розробки, що уможливлює надання фінансових послуг країнам, що розвиваються. Відбулося вражаюче збільшення частки дорослих, які користуються фінансовими рахунками, яка зросла на 30 процентних пунктів між 2011 і 2021 роками до 71 відсотка, що частково пояснюється розробками фінтех, такими як мобільні гроші. Частка дорослих, які здійснюють або отримують цифрові платежі, зросла до 57 % у 2021 році з 35 % у 2014 році згідно з останнім циклом опитувань Findex Світового банку[44] .

Запроваджуючи фінансову інклюзію (доступу до основних фінансових послуг, відкриття банківських рахунків) в країнах, що розвиваються, Європейські багатонаціональні банки істотним чином впливають на економічне зростання та зменшення нерівності, бідності та неформального сектору. Фінтех-послуги пропонують можливість безпечно надсилати та отримувати платежі та отримувати доступ до заощаджень, кредитів і страхових продуктів, які можуть допомогти розширити бізнес, зменшити ризики та спланувати своє майбутнє.

Як зазначають аналітики Групи Світового банку, особливо ця революція принесла користь жінкам. Володіння цифровими обліковими записами підвищує самостійність жінок і позицію в домогосподарстві, оскільки вони можуть отримати прямий доступ до державних платежів і заробітної плати, а не залежати від родичів чоловічої статі в контролі домашніх фінансів. Цифрові облікові записи також надали жінкам більший доступ до кредитів, що, як було показано, допомагає бідним людям згладити коливання доходу. Візьміть приклад із жінок, яким колись доводилося покладатися на одноденні позики від лихварів, коли вони потребували кредиту. Ці позики мали процентні ставки від 10 до 20 % на день, іноді навіть більше. Тепер вона може отримати вигоду від фінтех-послуг, які надають мікропозики за більш конкурентоспроможними ставками, що стало можливим завдяки використанню альтернативних даних і аналітики даних для оцінки її кредитоспроможності, якщо діють належні гарантії [44].

Інформаційні технології та інноваційні фінансові інструменти (Fintech) докорінно змінюють надання фінансових послуг. Насьогодні ми спостерігаємо як світова фінансова спільнота добре усвідомлює потенціал цифрових технологій для

сприяння розвитку та інклюзії надання фінансово-банківських послуг. Такі прагнення фінансових установ вимагають можливість робити це безпечно та відповідально. Оскільки інновації без фінансової стабільності поставили б під загрозу прогрес у розвитку та інклюзії, Група світового банку у тандемі з МВФ розробили програму (Bali Fintech Agenda) щодо фінансових технологій і вказівки глобальних організацій, що встановлюють стандарти та рекомендації для досягнення ефективного балансу в їхніх регуляторних і наглядових підходах до цифрових технологій [35].

У зв'язку з цим Порядок денний у сфері фінансових технологій на Балі, розроблений МВФ і Світовим банком, пропонує розуміння ключових питань, які повинні стати основою для обговорення політики. Одним із елементів плану Bali Fintech Agenda є модифікація та адаптація нормативно-правової бази та практики нагляду для полегшення розробки нових продуктів, послуг і посередників, забезпечуючи при цьому стабільність фінансової системи.

Однак актуальною проблемою для органів банківського регулювання є аутсорсинг функцій і процесів особам, які не підпадають під дію банківського регулювання та нагляду. Прикладами є хмарні обчислення та численні точки входу для платіжної системи (наприклад, постачальники мобільних та Інтернет-платежів). Завдання для пруденційного регулювання та нагляду полягає в тому, як визначити регуляторний периметр і контролювати аутсорсингову діяльність регульованих фінансових посередників [35].

Фінтех змінює спосіб, у який традиційні фінансові установи керують своїми бек-офісами та прямими процедурами а, відтак, призвів до появи нових гравців, насамперед технологічних компаній, які почали надавати фінансові послуги, починаючи від платежів і закінчуючи позиками та інвестиційними можливостями. Прикладами є Apple, Tencent і Ant Financial. Оскільки повноваження більшості регуляторів визначаються типом фірм, за якими вони здійснюють нагляд, ці нові учасники виходять за межі існуючих регуляторних периметрів. Такі постачальники можуть стати системно важливими, особливо в платіжній системі, оскільки вони можуть створювати критичні взаємозалежності для інших установ [35].

Хоча типи фінансових ризиків, пов'язаних із фінтех-діяльністю, схожі з ризиками традиційної фінансової діяльності, включаючи кредитні, ринкові, операційні, споживчі та ризики доброчесності, їх інтенсивність, взаємозв'язки та поширення в системі можуть дещо відрізнятися. Це, насамперед, залежить від багатьох факторів, таких як бізнес-модель і використовувані канали розподілу, правовий статус і регулювання постачальників або характер і ступінь впровадження фінтех-діяльності [35].

Найкращий спосіб утримувати ризики фінтех на прийнятному рівні, водночас сприяючи інноваціям, — це запровадити регуляторні та наглядові рамки, які є чітко спрямованими та пропорційними виявленим ризикам. Принцип «така сама діяльність, той самий ризик, той самий підхід» має керуватися цим завданням [47]. Орієнтація на види діяльності (на відміну від суб'єктів господарювання) забезпечує рівні умови гри та мінімізує потребу в постійних переглядах обсягу та периметра регулювання в міру появи нових технологій або гравців фінтех. Проте, коли діяльність дуже взаємопов'язана, а постачальник є системною установою (Bigtechs), більш традиційний підхід, заснований на суб'єктах, буде виправданим для збереження фінансової стабільності та безпеки.

Щоб дозволити експериментувати та водночас обмежити появу системного ризику, кілька регуляторів вирішили створити тестове середовище для фінтех. Наприклад, Управління з питань фінансової поведінки Сполученого Королівства запустило в червні 2016 року регуляторне тестове середовище для тестування нових продуктів і послуг у налаштованому нормативному середовищі.

Зі збільшенням залежності сектору фінансових послуг від інформаційних технологій, у тому числі в управлінні відносинами з клієнтами, проблеми інформаційної безпеки, ймовірно, стануть ще більш помітними. Оскільки кібербезпека пов'язана зі помилками в інформаційних технологіях (ІТ), можливо, що дуже багато вищих менеджерів банків досі вірять, що рішення, якщо воно взагалі існує, також має бути технологічним. У 2015 році, наприклад, опитування Світового банку центральних банків Східної Європи щодо кіберготовності виявило, що, хоча найсильніші самооцінки відповідали технічним питанням, якими

керують ІТ-відділи, найслабші були пов'язані зі сферами, як правило, в руках вище керівництво, губернатор або правління [20, с. 10]. Недостатня увага керівництва до питань інформаційної безпеки може не тільки призвести до неоптимального розподілу ресурсів, але й ускладнити реагування на кіберінциденти. Світовий банк склав і регулярно оновлює дайджест зростаючої кількості вказівок і нормативних актів з кібербезпеки, які публікують національні юрисдикції, багатосторонні агентства та інші організації (Financial Sector Advisory Center 2017) [20, с. 8].

Особливо складно для старих підходів мати справу з постійно зростаючим аутсорсингом послуг інформаційних технологій, включаючи обробку транзакцій і зберігання даних сторонніми «хмарними» постачальниками. Зв'язок між установами фінансового сектору, а також між ними та всіма іншими вимагає координації між органами влади фінансового сектору та іншими державними органами як у регулюванні мінімальних стандартів кібербезпеки, так і в реагуванні на кіберінциденти [20, с. 9].

Останні технологічні розробки в області збору та обробки інформації можуть покращити відповідність банківському регулюванню (regtech) і покращити банківський нагляд (suptech). Одне з визначень regtech (регуляторної технології) — це технологічні рішення, які покращують відповідність нормам, мінімізуючи пов'язані з цим час і витрати [44]. Regtech застосовуються для регулятивної звітності, управління ризиками, управління ідентифікацією та контролю, відповідності, моніторингу транзакцій і торгівлі на фінансових ринках. Запровадження Suptech (supervisory technology) полегшує та покращує наглядовий моніторинг і внутрішні процеси. Додатки Suptech були розроблені в сферах ринкової поведінки та загалом для збору та аналізу даних [51, с. 34]. Водночас, regtech, і suptech створюють проблеми у розробці або використанні відповідних програмних рішень і комп'ютерних програм, пов'язаних із збором, обробкою та керуванням даними; інфраструктура інформаційних технологій; спеціалізовані людські ресурси; та стандартизована звітність [51, с. 36]. Багато рішень regtech та suptech все ще перебувають на стадії розробки концепції або пілотного етапу, де бюджетні та ресурсні обмеження є більш серйозними.

Органи фінансового сектору в усьому світі переживають глибокий перехід до нагляду, керованого даними, завдяки надійним технологіям і рішенням для обробки даних. Хоча технологія, очевидно, не нова для фінансових органів, ця нова хвиля цифрових рішень обіцяє підвищити ефективність і результативність нагляду для досягнення ключових регуляторних цілей, включаючи фінансову стабільність, фінансову цілісність і, дедалі частіше, захист споживачів фінансових послуг [51, с. 35].

Сьогодні веб-портали, API, ADF і всеосяжна SIS дозволяють створювати автоматизовану та стандартизовану регулятивну звітність, яка збирає, перевіряє, перетворює та зберігає дані в режимі реального часу. Найдосконаліші рішення покладаються на машинозчитувані таксономії, системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) і сховища даних із базами даних на основі дозволів. Однак рішення не повинно бути надто складним, щоб забезпечити надзвичайні регулятивні переваги для органів нагляду за поведінкою на ринку, включаючи підвищену ефективність і аналітичні можливості. Крім того, застосування автоматизованої аналітики даних дозволяє органам нагляду за поведінкою на ринку підтримувати свою систему нагляду та визначати пріоритетність обмежених наглядових ресурсів у сферах найбільшого ризику. Рішення Suptech для регулятивної звітності включають наступне: SIS рішення для регулятивної звітності також включають машинозчитувані таксономії, системи перевірки даних і системи тимчасової передачі); автоматизоване подання даних через API; завантаження даних веб-порталу в центральну базу даних [51, с. 36]

Рішення для збору та обробки даних споживачів включають наступне: CMS (ці рішення часто містять як інтерфейси керування справами для наглядового персоналу, так і цифрові інтерфейси користувача для споживачів); Аналіз неструктурованих даних скарг.

Інтернет надає можливість використовувати низку нових, нетрадиційних методів для проведення моніторингу ринку, ще одного основного виду діяльності для нагляду за поведінкою на ринку. Моніторинг соціальних медіа, онлайн-новин, веб-сайтів тощо може надати ранні сигнали попередження про нові ризики для

споживачів і репутацію. Слідкуючи за настроями споживачів у соціальних мережах і на веб-форумах, ці рішення забезпечують більш вільний доступ у режимі реального часу до «голосу споживача» та досвіду споживачів із FSP [51, с. 38]. Загалом, ці рішення для веб-моніторингу є корисним недорогим доповненням до традиційного моніторингу ринку для збору нормативно-правової інформації. Рішення для нетрадиційного моніторингу ринку включають наступне: веб-скрейпінг; моніторинг соціальних медіа; аналіз настроїв споживачів; аналіз репутації; моніторинг Dark Web; рішення для аналізу документів і бізнесу [51, с. 45].

Досягнення в аналітиці були найбільш глибокими у сфері неструктурованого тексту даних. Наприклад, рішення NLP можуть отримувати й аналізувати велику кількість документів, витягуючи ідеї за лічені секунди, якщо раніше це зайняло наглядачам тижні (якщо це взагалі можливо). Враховуючи більш якісний характер нагляду за поведінкою на ринку, прогрес у аналізі тексту є потенційно значним проривом. Рішення Suptech для аналізу також використовують автоматизацію та об'єднують набори даних, щоб створити більш цілісне уявлення. Деякі інструменти допоміжних технологій також додають нові типи наборів зовнішніх даних, які традиційно було важко комбінувати для аналізу, наприклад геопросторові дані. Рішення для розширеної аналітики надають органам нагляду за ринковою поведінкою як суттєвий приріст ефективності, так і можливість отримувати нові ідеї з даних для прийняття рішень на основі даних [51, с. 46].

Також запроваджуються рішення для аналізу документів і бізнесу, а саме: аналіз документів на відповідність нормативним вимогам та для перевірки FSP; аналіз документів для порівняння груп аналогів; підтвердження положень та умов; автоматизований перегляд реєстрацій нових постачальників; прогнозне моделювання фінансової звітності; бізнес-аналітика та геопросторовий аналіз; платформа керованих даних [35].

Зростаюча кількість нових цифрових технологій і залучених учасників — від невеликих нових сторонніх постачальників до великих технічних компаній — висвітлила відповідальність керівника за моніторинг фінтех-ландшафту та

вивчення нових способів матеріалізації ризиків і вразливостей у системі. Нові технології, такі як машинне навчання, штучний інтелект, хмарні обчислення або інтерфейси прикладного програмування (API), можуть прискорити процес виведення продуктів і послуг на ринок. Наглядачам може знадобитися діяти швидко. Інші, такі як технологія розподіленого реєстру (DLT), яка породжує децентралізоване фінансування (DeFi), допускають певний ступінь децентралізації, що ставить під сумнів класичні поняття відповідальності, відповідальності та оборотності транзакцій [51, с. 46].

Таким же чином, швидке зростання використання особистих даних клієнтів викликає занепокоєння щодо етичного використання цієї інформації, що вимагає посиленого захисту клієнтів і механізмів конфіденційності даних. Органи нагляду також повинні знати про потенційні ризики, які можуть становити нові технології, особливо якщо вони діють поза сферою фінансового нагляду.

Революція фінансових технологій також зменшує витрати на послуги грошових переказів, що є порятунком для сімей у країнах, що розвиваються, які залежать від фінансової допомоги родичів, які працюють за кордоном. Дані World Bank Remittances Price Worldwide показують, що середня ціна за надсилання 200 дол. США становить близько 6 % для всіх типів постачальників, тоді як ціна за надсилання грошових переказів через мобільні грошові послуги становить менше 4 %. Це означає, що сім'ї можуть витратити більше грошей на базові потреби, такі як їжа, охорона здоров'я та освіта [44].

Таке зниження вартості можливе, оскільки фінансові технології роблять глобальну фінансову систему більш ефективною, долаючи географічні, фізичні та соціальні бар'єри та роблячи інформацію більш доступною для споживачів і постачальників.

Водночас, фінтех також створює нові ризики для споживачів, провайдерів і фінансової системи в цілому. Цифровізація створила проблеми для конкуренції, фінансової стабільності, чесності, захисту споживачів та інвесторів і конфіденційності даних. Нові сфери концентрації ринку можуть перешкоджати майбутній конкуренції. Цифрове кредитування поза системами кредитної звітності

може призвести до надмірної заборгованості серед бідніших споживачів. Нерегульовані або недостатньо регульовані фінтех-компанії та великі технологічні компанії можуть зловживати своїм доступом до споживчих даних і ринкової влади. Кriptoактиви, які, як було показано, є дуже нестабільними, продаються інвесторам і клієнтам, які можуть не повністю розуміти значні ризики на цих ринках.

Зростаючі ризики, пов'язані з технологіями та новими бізнес-моделями, можуть затьмарити переваги, які дає фінтех, якщо регуляторні та наглядові органи принципово не змінять спосіб нагляду за фінансовою системою. Їм потрібно перейти до підходу, більш зосередженого на ризиках і типі послуг, а не на типі установи. У Європейському Союзі правила безпеки відповідно до PSD2 вимагають наявності політики безпеки, включаючи детальну оцінку ризиків і відповідні заходи контролю та пом'якшення, щоб належним чином захистити користувачів від таких ризиків, як шахрайство. Ці вимоги супроводжуються вимогами системного аудиту.

Отже, спираючись на роботу в рамках Програми фінансових технологій Балі, Світовий банк допомагає урядам адаптувати законодавчу, регуляторну та наглядову систему, модернізувати фінансову інфраструктуру та платіжні системи, а також забезпечити високі стандарти захисту споживачів та інвесторів. Для розробників політики важливо забезпечити узгодження наглядової та нормативної бази з цілями політики щодо інновацій, інклюзії, конкуренції, доброчесності та стабільності, приділяючи пильну увагу захисту споживачів. Щоб фінтех і фінансові послуги сприяли стійкому та інклюзивному розвитку, нам потрібно знайти правильний баланс між заохоченням інновацій та управлінням ризиками.

Нормативні рамки також вимагають розгляд фінансових цілей, фінансової ситуації або потреб (або подібних концепцій) конкретного споживача перед наданням фінансової послуги, зокрема де містяться особисті рекомендації чи поради. Ці вимоги застосовувати до широкого спектру фінансових продуктів і послуг, які можуть включати продукти безготівкових платежів, такі як електронні гроші.

3.2 Стратегічні напрямки стабілізації фінансового середовища в Європі

На 48 зустрічі МВФ та Фінансового комітету 14 жовтня 2023 року голова правління ЄЦБ Крістін Лагард зазначила, що завершення Базеля III у законодавстві ЄС має вирішальне значення для забезпечення безпеки європейських банків у макрофінансовому середовищі, яке постійно змінюється. «Ми повинні робити це сумлінно, без відхилень, щоб підтвердити нашу прихильність стійкому банківському сектору в Європі. Я рішуче вітаю намір шведського та іспанського президентів завершити CRR3 та CRD6 ще цього року, щоб забезпечити набуття чинності 1 січня 2025 року» — узагальнила свій виступ К. Лагард [40].

У нещодавньому звіті МВФ (14 жовтня 2023) було зазначено, що ЄЦБ сповнений рішучості забезпечити своєчасне повернення інфляції до середньострокової цілі в 2%. Щоб посилити прогрес у досягненні мети, Рада керуючих на своєму вересневому засіданні вирішила підвищити ключові процентні ставки на 25 базисних пунктів, довівши загальне підвищення ставки з липня 2022 року до 450 базисних пунктів [40]. Крім того, як зазначають розпорядники ЄЦБ, з липня 2023 року Євросистема більше не реінвестує виплати основної суми з цінних паперів, термін погашення яких настав, за програмою купівлі активів. За їхніми оцінками європейські ключові процентні ставки досягли рівнів, які, утримуючи їх протягом достатньо тривалого часу, зроблять значний внесок у своєчасне повернення інфляції до зазначеної цілі (2 %). Відповідно, всі майбутні рішення центробанку єврозони гарантуватимуть, що ключові процентні ставки ЄЦБ будуть встановлені на достатньо обмежувальних рівнях протягом необхідного часу.

Оскільки енергетична криза зникає і відповідно до рекомендацій МВФ уряди європейських країн мають на меті продовжувати згортати відповідні заходи підтримки. Це важливо, на переконання аналітиків, щоб уникнути посилення середньострокового інфляційного тиску, який в іншому випадку вимагав би ще сильнішої реакції монетарної політики. Фіскальна політика має бути розроблена

таким чином, щоб зробити економіку Єврозони більш продуктивною та поступово зменшити високий державний борг [40]. Політика, спрямована на підвищення потенціалу пропозиції в Єврозоні, наприклад, високоякісні державні інвестиції та структурні реформи, може допомогти зменшити ціновий тиск у середньостроковій перспективі, одночасно підтримуючи перехід до «зеленої» економіки.

Як зазначено у звіті МВФ, ризики для перспектив продовжують знижуватися. Зростання може сповільнитися, якщо вплив грошово-кредитної політики виявиться сильнішим, ніж очіувалося, або якщо світова економіка слабшатиме й далі, а геополітичні ризики посилюватимуться. З іншого боку, зростання також може бути вищим за прогнозоване, якщо потужний ринок праці, зростання реальних доходів і зменшення невизначеності підвищать довіру споживачів і підприємств і спонукатимуть їх витратити більше.

Що стосується інфляції, то МВФ має більш оптимістичні прогнози, оскільки з моменту піку в жовтні 2022 року загальна інфляція в Єврозоні знизилася більш ніж вдвічі. Зниження поширюється на основні компоненти інфляції та відображає падіння цін на енергетичні товари, зменшення вузьких місць у постачанні та вплив більш жорсткої монетарної політики [40]. Базова інфляція залишається на високому рівні, відображаючи той факт, що згасаючий вплив минулого різкого зростання витрат на ресурси врівноважується зростанням вартості робочої сили.

Очікується, що інфляція знизиться до рівнів, близьких до 2% у 2025 році. Однак шлях до зниження має ризики в обох напрямках. Ризики підвищення пов'язані з відновленням тиску на підвищення цін на енергоносії та продовольство, зниження інфляційних очікувань вище нашого цільового показника та більшого, ніж очіувалося, підвищення заробітної плати або норми прибутку. Ризики зниження включають слабкий попит через, наприклад, сильнішу трансмісію монетарної політики або погіршення міжнародного економічного середовища [40].

Фінансова система Єврозони продемонструвала стійкість перед обличчям послаблення перспектив зростання та триваючої високої інфляції. Занепокоєння щодо фінансової стабільності зміщується від безпосереднього впливу швидкого підвищення процентних ставок і відповідних змін цін на активи до більш

середньострокових і поступових наслідків жорсткіших фінансових умов для фінансового та нефінансового секторів [40].

Аналітики зазначають, що європейські банки повинні залишатися уважними до ризиків якості активів, ліквідності та фінансування, а також застосовувати прагматичне та перспективне управління ризиками. Крім того, банки повинні мати надійні стратегії для просування своїх бізнес-моделей, враховуючи, зокрема, цифровізацію фінансових послуг. Системи управління та управління ризиками повинні йти в ногу з прискоренням фінансових ризиків, пов'язаних із кліматом [40]. Зазначається, що підтримка стійкості фінансової системи єврозони залишається пріоритетом для макропруденційної політики, оскільки буфери капіталу обмежують потенційні наслідки шоків.

На думку розпорядників МВФ, оскільки за останні два роки геоекономічна напруженість зросла, зокрема з вторгненням росії в Україну, то така ситуація може призвести до регіоналізації міжнародної торгівлі та ланцюгів створення вартості. Фрагментація торгівлі може завдати шкоди світовій економіці, знизити ефективність розподілу ресурсів, перешкоджаючи поширенню інновацій та обмежуючи доступ до зовнішнього фінансування. Зрештою, світове виробництво може бути нижчим, а ціни вищими – на шкоду найбільш вразливим. Геополітична напруженість також може призвести до сегментації прямих іноземних інвестицій уздовж геополітичних ліній, а глобальні платіжні системи стануть більш фрагментованими, таким чином перевернувши деякі переваги фінансової інтеграції [40]. Це не тільки зменшить глобальний розподіл ризиків, але й обмежить можливості для спрямування коштів на інвестиції, необхідні для пом'якшення кліматичних змін та адаптації до них. Зважаючи на ці ризики, багатостороння співпраця залишається важливою.

Цьогорічний прогноз зростання для Європейського Союзу було переглянуто в бік зниження на 1,1 відсоткового пункту через непрямі наслідки війни, що зробило його другим найбільшим учасником загального перегляду в бік зниження.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) описує війну як «серйозний удар по світовій економіці, який зашкодить зростанню та підвищить ціни» [45].

Ціни на енергоносії стрімко зростають по всій Європі, збільшуючи витрати на паливо та посилюючи інфляційний тиск, який почався зі звуженням ланцюга поставок під час пандемії. МВФ прогнозує, що все це призведе до уповільнення відновлення після пандемії.

На думку фінансових аналітиків та західних оглядачів, не зважаючи на той факт, що західні банки мають досить низький вплив на Росію і взаємозалежність європейського банківського простору не суттєво залежить від російського, тим не менш, з початку сучасної ери глобалізації в 1990-х роках жодна велика економіка не була відрізана від глобальної фінансової системи, і не можна виключати ризик ширшого зараження між ринками, незважаючи на його низький рівень [46].

Для глобальної економіки перспективою є більш висока інфляція внаслідок зростання цін на природні ресурси, що загострює дилему, з якою стикаються центральні банки, і можливе припинення корпоративних інвестицій, оскільки нестабільність ринків послаблює довіру.

«Індикатор поточної активності», розроблений банком Goldman Sachs, отриманий на основі різноманітних високочастотних показників, виглядає стабільним [48]. Індекси менеджерів із закупівель показали незначне покращення в березні 2023 року. Щотижневі показники ВВП, вироблені ОЕСР, клубом багатих країн, залишаються на належному рівні. UBS, ще один банк, відстежує зростання світового ВВП за цінами фінансових ринків (наприклад, у цінах на нафту та циклічні акції). Наразі це вказує на зростання на 3,4% проти 3,7% до краху Silicon Valley Bank (SVB) [48].

На поточний момент, як зазначають аналітики JPMorgan, фінансистів у Європі хвилює одне питання, а саме: невизначеність щодо кредитування. Фінансові потрясіння можуть скоротити споживання та інвестиції, з одного боку, та побоюючись збитків, фінансові установи можуть відмовитися від кредитування, позбавивши фірми капіталу [48].

Оскільки економіка зупиняється, ширший спектр кредитів може погіршитися. Але банки тепер мають достатні запаси капіталу для покриття збитків. У період з 2015 року по вересень 2022 року частка основного акціонерного капіталу банків зросла з 12,7% до 14,7% їхніх активів, зважених за ризиком, що значно перевищує порогове значення в 10,7%, яке вимагає регулятор. Деякі створили резерви на покриття збитків за кредитами під час COVID-19, які можна було перепрофілювати для покриття нових втрат. Частина корпоративних кредитів також залишається під державними гарантіями [30].

Дослідження МВФ, опубліковане в 2013 році, показує, що стрибки невизначеності, викликані такими речами, як американське вторгнення в Ірак і крах банків, можуть скоротити річне зростання ВВП на 0,5 % пункти, головним чином через те, що фірми затримують інвестиції. Якщо такий удар відбудеться, глобальне зростання впаде з 3% до 2,5% [48].

Європейські аналітики виокремлюють наступні системні ризики для Європейського банківського сектору. Першою загрозою є — криза ліквідності. У вересні 2023 року ліквідні активи європейських банків перевищували 150% від того, що, за припущеннями регуляторів, спричинить відтік депозитів у кризовий місяць. Але швидкість, з якою депозити були виведені з Silicon Valley Bank і Credit Suisse, свідчить про те, що такі припущення надто райдужні [30]. Як зазначають аналітики, значна частина депозитів утримується домогосподарствами, які переважно застраховані. Ті, хто цього не робить, як правило, належать до різноманітних фірм, а не до групи вкладників, які імітують один одного, наприклад, швейцарські сімейні офіси чи стартапи Кремнієвої долини. У Європі також відсутні грошові ринки такої ж глибини та легкого доступу, тому існує небагато ліквідних, прибуткових альтернатив банківським рахункам. Ось чому більшість корпоративних депозитів овернайт, які були вилучені — близько 300 млрд. євро (325 млрд. дол.) з літа — знову надійшли в банки як «термінові» депозити на менш гнучких рахунках, які пропонують вищу прибутковість [30].

Другою загрозою для європейських банків є погіршення активів. Тут також небезпека здається контрольованою. Подібно до облігацій, вартість наявних

кредитів у банківських книгах зменшується, коли відсоткові ставки зростають. Але регулятори в Європі змусили банки, великі й малі, купувати хеджування від цього ризику.

По-третє, позичальники не сплачують свої зобов'язання. Особливо хвилюють інвесторів кредити, надані власникам комерційної нерухомості. Підвищення відсоткових ставок і погіршення економічної перспективи чинять тиск на ціни та орендну плату в той час, коли власникам доводиться платити більше, щоб обслуговувати борги. Порятунком є те, що європейські банки менш схильні до комерційної власності, ніж американські (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Системні ризики Європейського банківського сектору

Джерело: розроблено автором на основі [30]

Це залишає банки єврозони перед до болю знайомою проблемою: вони заробляють занадто мало грошей. Ця проблема переслідувала їх з 2010-х років, коли купа поганих активів, низькі процентні ставки, анемічний економічний ріст і суворіші правила обмежували як маржу, так і доходи. У 2022 році здавалося, що все нарешті покращилося, оскільки зростання ставок збільшило прибутки банків.

У своєму щорічному зверненні Крістін Лагард зауважила, що наразі країни мають заповнити прогалини в інвестиціях для досягнення міжнародних

кліматичних цілей. Вона підкреслила необхідність у значних транскордонних інвестиційних потоках, що вимагає подальшого зближення та точної оцінки національних і міжнародних рамок [40]. «Нам потрібно створити середовище, в якому кліматичне фінансування буде різко збільшено для фінансування переходу, і в якому державне фінансування буде працювати як каталізатор збільшення потоків приватного капіталу» — зазначила К. Лагард [40].

ЄС працює над досягненням цих цілей і закріпив як довгострокову ціль чистого нуля в Європейській зеленій угоді, так і середньострокові цілі в пакеті «Придатний до 55». Другий кліматичний стрес-тест для всієї економіки нещодавно показав, що відкладений або пізній перехід негативно вплине на кредитний ризик банків, який до 2030 року зросте більш ніж на 100% порівняно з 2022 роком. З іншого боку, при прискореному переході, це збільшення буде на 40% менше [40].

Що стосується пріоритетів для європейського Банківського пакету, ми можемо зазначити, що відповідно до рекомендацій ЄЦБ тільки жорсткі правила призведуть до сильних банків. Відтак, законодавчі пропозиції щодо регулювання вимог до капіталу (CRR3) не мають відрізнятимуться від Базеля III – особливо щодо ваг ризику для позик корпораціям без рейтингу [40]. Ці відхилення зменшують вплив мінімального обсягу виробництва на необхідний капітал банків. Фактично, у середньому всі запропоновані відхилення разом більш ніж удвічі зменшать ефект від запровадження мінімального обсягу виробництва на необхідний регулятивний капітал банків і навіть знизить необхідний регулятивний капітал для деяких банків порівняно зі статус-кво [40].

Другим пріоритетом ЄЦБ вбачає в наданні повноважень та довірі пруденційним органам влади. Тільки сильні наглядачі можуть запроваджувати суворий нагляд і здійснювати необхідний контроль, зауважує голова ЄЦБ. Звертається увага на необхідність залучання до управління банками лише досвідчених менеджерів. Забезпечення того, щоб менеджери «відповідали» своїй роботі, є ключовим для надійного та надійного управління. Недавній епізод банківського стресу показав, що культура має значення і що банками потрібно належним чином керувати, інакше довіра руйнується [40].

Також наголошується, що позитивним моментом є чітке включення екологічних, соціальних і управлінських ризиків у банківське регулювання, оскільки це уможливить органам нагляду застосовувати більш адекватні інструменти, щоб вимагати від банків більш ефективного вирішення цих ризиків. Також ЄЦБ рекомендує нові правила щодо філій європейських банків у третіх країнах, спрямовані на уникнення нерегульованої та неконтрольованої діяльності, яка може становити ризик для фінансової стабільності в ЄС.

МВФ у тандемі з ЄЦБ розробили рекомендації для європейських банків, зміст яких полягає у розробці фінансової системи, яка ефективно розподіляє капітал та інвестиції на підтримку планети, людей і спільнот. Ця стратегія передбачає незалежну та неупереджену платформу для розробки більш сталої, стійкої, надійної та доступної фінансової системи, яка сприяє створенню довгострокової вартості та економічному зростанню [40].

Можемо узагальнити, що відповідно до щорічного звіту та відповідь ЄЦБ на запит Європейської комісії про надання консультацій щодо перегляду макропруденційної системи ЄС у березні 2022 року ЄЦБ окреслила ключові пріоритети ЄЦБ щодо оновлення Регламенту щодо вимог до капіталу та Директиви щодо вимог до капіталу (CRR/CRD). ЄЦБ продовжує наголошувати на подальшому перегляді макропруденційної системи ЄС для підвищення її ефективності та забезпечення послідовного та своєчасного впровадження політичних заходів у державах-членах [40]. ЄЦБ підтримує цілеспрямовані поправки до чинної нормативно-правової бази, спираючись на досвід, отриманий з останніх криз.

Зокрема, ЄЦБ бачить перевагу у створенні додаткового простору та гнучкості для макропруденційної політики, зокрема щодо раннього впровадження та своєчасного випуску звітів. Крім того, уточнення певних положень щодо використання галузевих буферів системного ризику для подолання циклічних ризиків ще більше посилить послідовність системи капіталу ЄС. Оцінки та буфери О-SII з огляду на розвиток подій у банківському союзі, його належне визнання в оцінці інших системно важливих установ (О-SII) є дуже важливим для зміцнення фінансової стабільності, забезпечення рівних умов гри та зменшення

неоднорідності між державами-членами [40]. Законодавство ЄС вимагає від ЄЦБ виконувати свої завдання з метою забезпечення стабільності фінансової системи Союзу, а також окремих держав-учасниць. Надалі ЄЦБ продовжуватиме сприяти розробці спільної для ЄС методології буферів для O-SII, щоб протидіяти невинуватим неоднорідності в тому, як вони встановлені, і забезпечити більшу узгодженість у стійкості O-SII.

Базельський комітет з банківського нагляду дотримується цілісного підходу до вирішення пов'язаних із кліматом фінансових ризиків. Що стосується регулювання, то він проводить аналітичну роботу для оцінки суттєвості прогалин у існуючій Базельській системі. Щодо нагляду, Комітет здійснює моніторинг реалізації своїх «Принципів ефективного управління та нагляду за фінансовими ризиками, пов'язаними з кліматом», опублікованих у 2022 році [40]. Він також розпочав роботу над пруденційною відповідністю планів переходу банків, доповнюючи роботу Рада з фінансової стабільності на цю ж тему з точки зору фінансової стабільності, а також поширюючи її за межі банківської сфери.

Щодо розкриття інформації, то Комітет розробляє набір вимог до розкриття інформації для кожного банку відповідно до рівня 3, спираючись на ініціативи Ради з міжнародних стандартів сталого розвитку. На європейському рівні Європейське банківське управління аналізує, чи можна включити ризики для навколишнього середовища в пруденційну базу Першого рівня, і має на меті надати звіт на цю тему до кінця 2023 року [40].

Європейська комісія уповноважила Європейське банківське управління, разом з іншими європейськими наглядовими органами, щоб надати консультації щодо ризиків і нагляду за використанням зелених наслідків. Паралельно співзаконодавці ЄС досягли попередньої згоди щодо регулювання європейських зелених облігацій.

На міжнародному рівні Рада з фінансової стабільності (FSB) завершує роботу над своїми рекомендаціями щодо регулювання, нагляду та нагляду за діяльністю та ринками криптовалютних активів. і його перегляд рекомендацій FSB високого рівня щодо угод про «глобальний стейблкоїн» до середини 2023 року. Ці

рекомендації повинні гарантувати, що всі дії з криптоактивами, які становлять ризик для фінансової стабільності, стануть предметом комплексної глобальної координації [40].

Відповідно, ЄЦБ спрямований на досягнення таких цілей:

- підтримку стійких фінансових систем та сприяння державним і приватним можливостям для зміцнення фінансової стабільності та готовності системи в період зростаючої нестабільності;
- запровадження технологічних інновацій у фінансах;
- сприяння сталому фінансуванню та інвестиціям;
- уможливлення інтеграції шляхів чистого нуля, зобов'язань сталого розвитку та біорізноманіття як основних елементів довгострокової стратегії;
- забезпечення лідерства у фінансовій системі;
- зміцнення підходів до лідерства та структур управління, які покращують суспільні результати та стійке створення цінності [40].

Отже, діяльність ЄЦБ уможливорює узгодженість діяльності банківського сектору з планами в інших великих глобальних юрисдикціях задля зміцнення світової банківської системи. Тільки дотримуючись жорсткого регулювання та потужного нагляду, можливо забезпечити сильні та стабільні банки в ЄС.

3.3 Інструменти та механізми інтеграції українських банків до фінансової системи ЄС

Відповідно до жовтневого звіту МВФ (2023 рік), можемо узагальнити, що представники Фонду відзначили значний прогрес, якого Україна досягла у своїй програмі в рамках Механізму розширеного фінансування МВФ. Зважаючи на тривалу війну, продовження підтримки України з боку МВФ і міжнародної спільноти є вкрай важливим. З боку України, щоб прокласти шлях до успіху

програми та підтримати зусилля з реконструкції, необхідно зберегти сильну відповідальність та імпульс реформ.

Серед зростаючої динаміки фрагментації міжнародна співпраця є більш важливою, ніж будь-коли. НБ України також позитивно оцінив підтримку МВФ, визначивши його місце у центрі глобальної мережі фінансової безпеки. Надійний капітал є передумовою для того, щоб МВФ міг належним чином підтримати своїх членів, особливо найбільш уразливих. Ми вітаємо дух компромісу, який дозволив завершити перегляд запобіжних інструментів МВФ, враховуючи їх важливу роль у запобіганні кризі. У майбутньому слід уважно стежити за впливом розширення доступу країн до ресурсів МВФ, у той час як сигнальний ефект запобіжних інструментів має бути збережений.

Національний банк протягом 2023 року провів оцінку стійкості банків, щоб з'ясувати коректність відображення якості кредитного портфеля, достатність формування резервів та оцінити реальний розмір регулятивного капіталу. За результатами оцінки буде визначено строки для відновлення банками капіталу, стратегію роботи з непрацюючими активами, графік скасування тимчасових регуляторних послаблень. Більшість фінустанов зможуть відновити капітал завдяки майбутнім прибуткам.

Щоб стимулювати фінустанови до поліпшення строкової структури та нейтралізувати ризики від подальшого зниження частки строкових коштів, НБУ підвищує резервні вимоги для коштів на поточних рахунках та на вимогу. Банкам варто більше уваги звертати на управління ліквідністю, зокрема дотримуватися процентної політики, що стимулюватиме строкові вклади населення. Також необхідно зосередитися на відновленні кредитування та підтримці своїх бізнес-моделей в умовах тривалої війни.

Відповідно до оприлюдненого Національним банком України документу про «Стратегію та розвиток фінансового сектору України 2025 року» має охоплювати теперішні і майбутні потреби учасників усіх груп, які включені у фінансову екосистему країни [13].

В опубліковану документі стратегія розвитку покладена у 5 основних кроків, а саме: візія, місія, стратегічні напрями (фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток), стратегічні цілі та дорожня карта реалізації. Візія фінансового ринку покладена у його ефективність та конкурентоспроможність, забезпечення динамічного розвитку. В той час як місія є рушійною силою фінансового ринку України, що забезпечує акумулювання, розподіл та обіг фінансових ресурсів в економіці.

Кожен стратегічний напрям має свої вузькі цілі. Так фінансова стабільність відповідає за: регулювання та вдосконалення фінансового сектору, прозорість, стійкість, підвищення якості управління ризиками. Макроекономічний розвиток сприяє стійкості державних фінансів, кредитуванню економіки, нагляду та регулюванню прав інвесторів та кредиторів. В свою чергу фінансова інклюзія передбачає підвищення доступності у користування різного виду фінансових послуг, посилення прав та захист споживачів, підвищення рівня фінансової грамотності населення. Розвиток фінансових ринків, як стратегічна ціль, обумовлює розвиток ринків небанківських послуг, створення доступної інфраструктури ринків капіталу, створення ліквідних інструментів, та механізм фінансового ринку, інтеграцію України у світовий фінансовий простір. Інноваційний розвиток передбачає модернізацію всіх аспектів архітектури фінансового ринку, цифрових технологій, платформ регуляторів.

Основним стратегічним напрямком залишається фінансова стабільність. Перша й основна ціль - це удосконалення моделі регулювання фінансового сектору України через впровадження плану дії за Законом України про «Удосконалення функцій з державного регулювання ринку фінансових послуг» [12]. Підвищення інституційної спроможності та незалежності державних регуляторів фінансового сектору України головним чином несе в собі розробку відповідних законопроектів і посилення повноважень регуляторного апарату. Міжнародне співробітництво та встановлення нових тісних зв'язків грає не останню роль в цьому документі. Національним банком України підкреслюється бажання підвищення рівня

міжнародного співробітництва у сфері регулювання та нагляду за банками та небанківськими установами.

Отже, можемо зробити висновок, що дана програма, головним чином, спрямована на забезпечення прозорості фінансового сектору у стратегії розвитку фінансового сектору постає у формі підвищення відкритості фінансового інформаційного поля обміну між регуляторним апаратом і державними установами, усунення перепон на шляху до обміну в електронному вигляді.

Як зазначено на офіційному сайті НБУ, основним орієнтиром у проведенні та реалізації реформ і створенні надійного регуляторного середовища для всіх учасників фінансового ринку є повноцінне впровадження Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також імплементація актів права ЄС [59]. Як зазначено Головою НБУ, впродовж 2021 року було досягнуто найбільшого прогресу щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС саме в сфері фінансових послуг [59]. Відтак, завдяки спільним зусиллям НБУ та Верховної Ради у 2021 році ухвалені важливі законодавчі акти, які ґрунтуються на нормах права Європейського Союзу щодо фінансових послуг та імплементують ключові директиви і регламенти ЄС у цій сфері (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи» (закон № 1587-IX)) [59].

Аналітики стверджують, що запроваджені зміни забезпечують впровадження найкращого міжнародного досвіду регулювання банківського сектору (зокрема враховують Основні принципи ефективного банківського нагляду, у тому числі з питань корпоративного управління, Настанови щодо принципів корпоративного управління для банків Базельського комітету з питань банківського нагляду) та передбачають наближення банківського законодавства України до законодавства ЄС (враховують положення Директиви 2013/36/ЄС та Регламенту (ЄС) 575/2013) [59].

Також, Законом посилено вимоги до корпоративного управління в банках, оновлено вимоги щодо достатності капіталу та ліквідності, розширено

повноваження Національного банку у сфері нагляду. Зокрема, підвищено відповідальність органів управління за ухвалені рішення, встановлено додаткові вимоги до членів ради та правління банку, у тому числі стосовно їх колективної придатності; удосконалено вимоги до системи внутрішнього контролю в банках; передбачено запровадження вимог щодо нової структури капіталу, комбінованого буферу капіталу, оцінки банками достатності внутрішнього капіталу та ліквідності з урахуванням ризиків, притаманних їхній діяльності [59].

На переконання аналітиків НБУ, реалізація закону сприятиме посиленню стабільності банківської системи, захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банків, довіри громадян до банківської системи України. З посиланням на офіційні дані НБУ, з метою реалізації норм закону Національним банком затверджено низку нормативно-правових актів, зокрема з питань організації корпоративного управління в банках, процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках та банківських групах, нагляду на консолідованій основі [59].

Не менш вагомим кроком стало ухвалення Верховною Радою в червні минулого року Закону України «Про платіжні послуги» (закон № 1591-IX), розробленого з урахуванням актів права ЄС, зокрема Директиви (ЄС) 2015/2366 та Директиви 2009/110/ЄС [59]. Його впровадження дасть змогу модернізувати платіжний ринок України, створити підґрунтя для його розвитку та сформувати правову основу для інтеграції платіжної системи України з платіжною системою ЄС.

Основні положення закону мали бути введені в дію з 01 серпня 2022 року, але через повномасштабне вторгнення росії в Україну закон було відтерміновано. Наразі НБУ вже активно працює над розробкою й оновленням власної нормативно-правової бази відповідно до норм. Зокрема, планується впровадити та оновити регуляторні норми з питань, що стосуються безготівкових розрахунків, відкриття і закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг, здійснення операцій з електронними грошима, виконання міжбанківських платіжних операцій, залучення комерційних агентів для надання фінансових платіжних послуг.

З отриманням у 2020 році повноважень щодо регулювання та нагляду у сфері небанківських фінансових установ Національний банк розпочав реформування авторизації діяльності надавачів платіжних послуг, реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та технологічних операторів платіжних послуг, оверсайту платіжної інфраструктури тощо [59]. З цього сектору відповідно до найкращої міжнародної практики та зобов'язань з імплементації відповідних актів права Європейського Союзу за Угодою про асоціацію з ЄС.

Наразі Національний банк України (НБУ) успішно закінчив роботу над імплементацією нової платіжної інфраструктури на базі міжнародного стандарту ISO 20022. Основною його функцією є оновлення і модернізація фінансової структури України, підвищення конкурентоспроможності та інтеграція і світові фінансові ринки. Як повідомляє НБУ: «ISO 20022 – це міжнародний стандарт і методологія створення описів бізнес-процесів, що супроводжуються обміном електронними фінансовими повідомленнями, і проектування схем і форматів цих повідомлень» [14].

Національний банк продовжує модернізувати Систему електронних платежів Національного банку (далі – СЕП) та платіжну інфраструктуру України відповідно до світових тенденцій, а також вимог часу та бізнесу. Зокрема, у 2021 році регулятор відбувся плановий та поступовий перехід банків на міжнародний стандарт ISO20022. Мета цього проєкту – осучаснення фінансової інфраструктури України, підвищення конкурентоспроможності нашої країни та її інтеграція зі світовими ринками [58].

Головні переваги використання міжнародних стандартів ISO 20020 полягають в тому, що з'являється включення окремих гравців платіжного ринку та його інструментів. Таким чином це дає змогу запровадити новий функціонал існуючих платіжних інструментів та реалізувати нові автоматизовані процеси. Також дана система покращила рівень прозорості та ефективності платежів [13].

«Стрімка цифровізація та світова зміна технологій у бік уніфікації і взаємодії підштовхують нас до трансформації і української платіжної інфраструктури та відходу від паперових стандартів, зокрема у платіжній сфері.

Перехід на міжнародний стандарт ISO20022 забезпечить подальшу автоматизацію платіжних транзакцій на якісно новому рівні. Він надасть банкам та бізнесу нові можливості, здешевить транзакції, підвищить гарантованість їхньої доставки та безпеку», – прокоментував заступник Голови Національного банку Олексій Шабан [58].

За 2021 рік Національний банк здійснив велику роботу та підготував понад 20 документів, які описують формати повідомлень, специфікації щодо кредитового переказу, примусового списання коштів. Так, у межах проєкту центральний банк розробив моделі стандарту ISO20022 для використання у платіжній інфраструктурі України у напрямках:

- кредитовий переказ – переказ з ініціативи платника;
- дебетовий переказ – переказ з ініціативи отримувача грошових коштів/стягувача;
- управління рахунками, лімітами;
- особливі випадки та розслідування – уточнення реквізитів, неможливість виконання платіжної інструкції, розслідування щодо платежу тощо [58].

Серед головних переваг використання міжнародного стандарту ISO 20022 у платіжній інфраструктурі України:

- гармонізація українського платіжного простору зі світовим;
- поява та забезпечення роботи нових гравців платіжного ринку та платіжних інструментів відповідно до другої платіжної директиви ЄС (PSD2);
- реалізація нових автоматизованих процесів, які покривають повний життєвий цикл платежів;
- підвищення рівня обслуговування, ефективності та прозорості платежів;
- розширення реквізитів платежів за рахунок необхідної додаткової інформації;
- посилення захисту інформації [58].

Співпрацюючи тісно з міжнародними фінансовими організаціями, НБУ розробив рекомендації до складання інформаційних довідок, що подають на узгодження регулятору:

- надавачі фінансових платіжних послуг для авторизації своєї діяльності;
- оператори платіжних систем та установи, що представляють платіжні системи-нерезиденти з метою узгодження умов та порядку діяльності платіжних систем в Україні та їхньої реєстрації [58].

Як зазначають фахівці, ці рекомендації сприятимуть спрощенню процесу авторизації та реєстрації, а також допомагатимуть учасникам платіжного ринку надавати якісні інформаційні довідки. Крім того, такий крок сприятиме посиленню конструктивних і партнерських відносин між Національним банком та учасниками міжнародного платіжного ринку.

Також, нещодавно, було розроблено проєкт USAID «Реформування фінансового сектору» з метою підтримати міжнародний рух «Щедрий вівторок, до якого долучився НБУ. Цей благодійний проєкт передбачає розвиток культури благодійності й громадянської фінансової освіти. Освіта включає в себе знання про гроші, їх важливість, про те, як їх розумно використовувати, а також про несподівані життєві катаклізми, які можуть призвести людей до фінансового відчаю. Вона також включає навчання про те, як потрібно боротися з шахрайством у сфері благодійності та платіжним шахрайством», – сказав Роберт Бонд, керівник Проєкту USAID «Реформування фінансового сектору» [58]. Проєкти «Школа благодійності» та «Марафон добрих справ» покликані навчити освітян допомагати з максимальною користю, а також заохочувати дітей до добрих справ.

Школа благодійності – це освітній проєкт для педагогів від Національного банку України та благодійних міжнародних фондів-партнерів.

Одним із ключових стратегічних напрямів розвитку багатьох центробанків та фінансових регуляторів стала цифрова трансформація, яка дає змогу залишатися конкурентоспроможними та оперативно реагувати у швидко мінливому цифровому ландшафті, де технології диктують динаміку ринку. Загалом стратегічне планування перебуває у фокусі уваги усіх центральних банків та фінансових

регуляторів. Водночас підходи щодо стратегічного планування охоплюють багато різносторонніх напрямів, які враховують зовнішній контекст, глобальні виклики та ефективну роботу в умовах невизначеності [58].

Ще одним потужним механізмом інтеграції банківської системи в європейський банківський простір стало запровадження IBAN-коду. Починаючи з 13 січня 2020 року всі українські банки здійснили перехід усіх розрахунків клієнтів на IBAN. За даними НБУ: «IBAN (International Bank Account Number) – міжнародний номер банківського рахунка. Кожна держава самостійно встановлює структуру номера рахунка IBAN згідно з вимогами стандарту ISO 13616. Для України IBAN складається із 29 літерно-цифрових символів: коду країни, контрольного розряду, коду банку та номера рахунка» [13]. Для українських клієнтів ідентифікація відбувається за першими двома буквами коду (UA - Україна), а за допомогою унікального коду можна перевірити і забезпечити уніфікованість рахунку клієнта. Легкість та швидкість у кореспондентських стосунках між банками та їх розпізнання на європейських фінансових майданчиках сприяє інтеграції української банківської системи.

У 2017 році була запроваджена єдина система обліку фінансової звітності. Основна мета даної системи полягає в тому, щоб здійснювати прийом, обробку, перевірку та розкриття фінансової звітності підприємств у єдиному електронному форматі. Основоположником такої діяльності становить міжнародна система стандарту XBRL. За даними НБУ: «XBRL (англ. eXtensible Business Reporting Language – «розширювана мова ділової звітності») - відкритий стандарт обміну діловою інформацією. У західних країнах він є загальновизнаним стандартом для подання фінансової звітності за МСФЗ і GAAP США в електронному вигляді. Відкритість стандарту означає, що компаніям, які використовують XBRL, не потрібно купувати ліцензії і сплачувати комісії за його використання» [13]. Серед основних переваг впровадження даної системи обліку можна відзначити такі: швидкість та ефективність зіставлення даних, відстеження даних та скорочення часу на прийняття рішень, ефективність та економічність наглядного процесу.

Також однією з найголовніших проблем фінансового сектору України був повний контроль Міністерства фінансів України всіх фінансових установ, зокрема Національного банку України. У 2014 році виведення НБУ з під контролю Міністерства фінансів України - було умовою надання МВФ траншу. Таким чином, оскільки в усіх високорозвинених країнах світу національний банк - це інституційна одиниця досить незалежна, то було прийняте рішення надати НБУ такі повноваження.

За каденції В. Гонтаревої (голова НБУ) також було здійснено очищення фінансового ринку від неліквідних банків та їх тіньових схем. За цієї діяльності було зменшено кількість комерційних банків з 180 до 91. Відбулася повна ідентифікація власників банків та їх аудит, тому наразі система прозора. Зараз в українських банках є фінансові ресурси для початку кредитування, а це понад 100 млрд. гривень та 5 млрд. дол. вільної ліквідності [14].

Отже, можемо узагальнити, попри складнощі спричинені військовими діями, банківський сектор України виконує умови міжнародних фінансових установ, адаптуючи та пристосовуючи вітчизняну банківську систему до стандартів Єврозони.

ВИСНОВКИ

За останні роки ми спостерігаємо істотні зміни у структурі та функціонуванні міжнародного фінансового середовища, що віддзеркалюється у реструктуризації та консолідації банківської системи як в розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються, що суттєво змінило природу банківського бізнесу. Спостерігається консолідація сектора банківських послуг, що має прояв у скороченні числа кредитних установ та основних форм концентрації банківського капіталу.

Глобальні зусилля щодо зміцнення міжнародної фінансової архітектури впродовж останніх десятиліть призвели до розробки міжнародних стандартів у банківській справі, страхуванні, ринках капіталу, цілісності ринку, фінансовій інфраструктурі та інших сферах.

Світові міжнародні фінансові організації працюють над сприянням фінансовій стабільності та розвитку диверсифікованих, ефективних та інклюзивних фінансових систем на глобальному та національному рівнях.

Основними наслідками цих процесів стали:

- якісні перетворення в міжнародних валютно-кредитних відносинах;
- переплетіння та доповнення національних ринків позичкових капіталів;
- інтеграцію та глобалізацію фондових ринків;
- величезні темпи зростання міжнародних банківських операцій;
- створення всесвітньої мережі філій багатонаціональних банків.

Ринок фінансових послуг є тим середовищем, в якому відбувається обмін фінансовими ресурсами, надання кредиту та мобілізація капіталу. Об'єктивною підставою функціонування ринку фінансових послуг постають потреби у фінансових ресурсах з наявністю джерел задоволення цієї потреби. Закономірним тут є той факт, що обмін фінансовими ресурсами не обмежується кордонами однієї країни, а відбувається між фінансовими ринками різних країн.

Лібералізація регулювання банківського бізнесу, інформаційно-технологічні інновації у наданні фінансових послуг, концентрація та збільшення

власного капіталу через злиття та поглинання виступають основними чинниками підвищення конкуренції у сфері надання фінансових послуг та одночасно відкривають для експансії нові ринки.

Надійні банківські системи та ринки капіталу ефективно направляють кошти на найбільш продуктивне використання, допомагають урядам залучати інвестиційний капітал, підтримують системи фінансової безпеки та безпечно прискорюють транскордонні платежі.

На думку аналітиків інтеграційні процеси банківських систем різних країн передбачають поступову ліквідацію бар'єрів для входження в національні банківські системи іноземних банківських установ, лібералізацію руху капіталу, тісну взаємодію національних банківських систем як на рівні окремих комерційних банків, так і на рівні органів банківського регулювання та нагляду. Як наслідок цих процесів з'являється світова банківська система – це глобальна банківська система, тобто сукупність елементів банківської системи, яка діє у світі в певний період часу.

Основними ж наслідками впливу фінансової глобалізації на функціонування та розвиток банківських систем учені вважають насамперед концентрацію банківського капіталу, транскордонні процеси злиття і поглинання, що призводять до виникнення багатонаціональних банків, які здатні контролювати значні обсяги фінансових ресурсів і впливати на функціонування національних банківських систем.

Відтак, постає необхідність у розробці надійної методики оцінки та аналізу фінансової діяльності банківських установ, фінансової інфраструктури та сприятливої нормативно-правової бази, створити місцеві ринки капіталу, сприяти розвитку приватного сектору та покращити фінансовий доступ і залучення для окремих осіб і малого бізнесу.

Спільними зусиллями було розроблено ключову спільну діагностику – Програму оцінки фінансового сектора (FSAP) і Звіти про дотримання стандартів і кодексів (ROSC) – для моніторингу дотримання цих стандартів і оцінки прогресу в розбудові глибоких і стабільних фінансових систем. FSAP, які проводяться спільно

з МВФ, проводять стрес-тести та моделюють готовність до кризових ситуацій, що допомагає регулюючим органам розробити відповідну політику у відповідь на вразливі місця. Тим часом ROSC порівнюють країни з вибраними світовими стандартами.

Згідно з даними ЄЦБ за останній рік економіка єврозони помітно сповільнилася, реальний ВВП залишатиметься на низькому рівні протягом першої половини 2023 року. Вхідні дані свідчать про те, що активність у третьому кварталі була слабкою, оскільки зниження глобального попиту та вплив жорсткіших умов фінансування гальмують зростання. Виробництво продовжує страждати, тоді як сектор послуг, який продемонстрував стійкість у першій половині року, тепер також почав слабшати. Економічна динаміка з часом повинна наростити, оскільки падіння інфляції та вищі зарплати все більше підтримуватимуть реальні доходи та призведуть до відновлення споживчих витрат.

Прибутковість європейського банківського сектору поки що виграла, у сукупності, через високі процентні ставки. Банки продовжують утримувати значні запаси ліквідності та ще більше покращили свій капітал. Якість активів залишається високою, хоча перші ознаки погіршення стають помітними. Мікро- та макропруденційна політика та нагляд сприяли стійкості банківської системи, а наш останній стрес-тест показав, що банки можуть витримати серйозний економічний спад.

За даними опитаних банків, у третьому кварталі 2023 року доступ до фондування погіршився в усіх сегментах ринку, особливо це стосується доступу до фінансування для фізичних осіб. Помітне погіршення доступу до роздрібного фінансування, особливо короткострокового фінансування, відображає зростання конкуренції за ліквідність з боку інших банків та альтернативних інвестиційних можливостей, які пропонують вищу винагороду.

Що стосується скорочення балансу, банки повідомили, що скорочення ЄЦБ свого портфеля монетарної політики – в тому числі шляхом припинення реінвестування надходжень від цінних паперів, придбаних у рамках програми купівлі активів (APP) ЄЦБ – сприяло погіршенню ринкових умов фінансування та

позиції ліквідності для банків єврозони за останні шість місяців. Це сприяло посиленню умов кредитування, що призвело до чистого посилення умов та негативного впливу на обсяги банківського кредитування за всіма категоріями кредитування. Очікується, що ці ефекти посиляться протягом наступних шести місяців.

Європейські багатонаціональні банки спостерігають поступове припинення третьої серії цільових довгострокових операцій рефінансування (TLTRO III), коли кошти настали або були добровільно погашені достроково, мало негативний вплив на їхні позиції щодо ліквідності та умови фінансування протягом останні шість місяців. Це призвело до помірного посилення умов, які застосовуються банками, і тиску на зниження обсягів кредитування. Очікується, що протягом наступних шести місяців цей тиск посилиться.

Ключові процентні ставки ЄЦБ мали подальший помітно позитивний вплив на їх чисту процентну маржу протягом останніх шести місяців, хоча очікується, що цей вплив поступово зменшиться протягом наступних шести місяців. Незважаючи на те, що банки повідомили про позитивний вплив на їх загальну прибутковість, відбулося суттєве збільшення частки банків, які повідомили про негативний вплив рішень ЄЦБ щодо процентних ставок на обсяги кредитування, що відповідає значному послабленню динаміки кредитування. Крім того, банки повідомили про подальший негативний вплив через вищі потреби в резервах і знецінення.

Оскільки швидкий розвиток фінансових технологій трансформує надання банківських послуг, політики та регулятор прагнуть використати потенційні переваги фінансових інновацій, одночасно оцінюючи потенційні ризики та керуючи ними.

У зв'язку з цим Порядок денний у сфері фінансових технологій на Балі, розроблений МВФ і Світовим банком, пропонує розуміння ключових питань, які повинні стати основою для обговорення політики. Одним із елементів плану Bali Fintech Agenda є модифікація та адаптація нормативно-правової бази та практики нагляду для полегшення розробки нових продуктів, послуг і посередників, забезпечуючи при цьому стабільність фінансової системи.

Залучаючи інноваційно-інформаційні фінансові інструменти, сучасні європейські багатонаціональні банки постають перед ризиками невідповідного комерційного використання або розкриття даних споживачів, що, відповідно, збільшує небезпеку кіберризиків, оскільки нові цифрові канали розповсюдження розширюють мережу та збільшують кількість точок входу для кібератак.

Технології та зв'язок дозволяють новим гравцям розділяти фінансові продукти та послуги та конкурувати з традиційними банками, кредиторами та страховими компаніями. Телекомунікаційні компанії, наприклад, швидко розширюють платіжні послуги. Платформи електронної комерції надають позики продавцям, які продають через платформу. Стартапи пропонують програмне забезпечення та послуги відповідності нормативним вимогам, які дозволяють практично будь-якій компанії в будь-якій галузі пропонувати клієнтам кредитні картки та рахунки для операцій. Платіжні, кредитні та страхові продукти вбудовуються в інші продукти та послуги — від пошукових систем до платформ соціальних медіа, від торгових веб-сайтів до виробників, які працюють між компаніями.

Можемо виокремити основні напрями діяльності багатонаціональних банків у Європі, а саме:

- сталий розвиток, випуск облігацій сталого розвитку зелених облігацій;
- розробка та участь у Рамковій програмі екологічних позик 2022 року, та Рамковій програмі сталого фінансування;
- накопичення достатніх запаси капіталу для покриття збитків (2015 року - вересень 2022 року частка основного акціонерного капіталу банків зросла з 12,7% до 14,7% їхніх активів);
- не зважаючи на задіяні ЄЦБ міри по стабілізації діяльності банків (зменшення відсоткових ставок), багатонаціональні банки зіткнулися з проблемою збільшення прибутків;
- продовжується процес консолідації багатонаціональних банків шляхом злиття та поглинань, хоча з 2022 року цей процес дещо уповільнився.

Базель III — це міжнародна нормативна база, спрямована на посилення регулювання, нагляду та управління ризиками в банківському секторі. Цей нормативний документ був розроблений Базельським комітетом з банківського нагляду та схвалений G20 у листопаді 2010 року. Базельська структура – це повний набір стандартів Базельського комітету з банківського нагляду (BCBS), який є основним установником глобальних стандартів пруденційного регулювання банків. Члени BCBS погодилися повністю впроваджувати ці стандарти та застосовувати їх до міжнародних банків у своїх юрисдикціях.

Цей стандарт описує критерії, яким мають відповідати банківські інструменти капіталу, щоб мати право відповідати Базельським вимогам до капіталу, а також необхідні регулятивні коригування та перехідні заходи. У Базельській угоді зазначаються вимоги до капіталу на основі ризику та описується процедура, як розрахувати вимоги до капіталу для кредитного ризику.

Більшість банків зберігали високу операційну ефективність. Процентні доходи надалі зростали, обстріли енергетичної інфраструктури помірно позначилися на динаміці комісійних доходів, прибуток від операцій із валютою підтримав зростання операційного доходу. Співвідношення операційних витрат і операційного доходу (CIR) у IV кварталі становило 39.8% порівняно з 53.8% у відповідному періоді минулого року.

Водночас фінустанови продовжували доформовувати резерви під збитки, спричинені війною. Квартальні відрахування в резерви під кредити становили 21.1 млрд грн. Усього за рік банки сформували 118.8 млрд грн резервів, домінуючу частку з них з початку повномасштабної війни.

Політики в усьому світі взяли на озброєння розвиток фінансових технологій з метою сприяння інноваціям і розвитку цифрової економіки. Уряди та підприємства покладалися на технології, особливо на мобільні гроші та електронні платежі, щоб підтримувати фінансові послуги та ділову активність під час припинення пандемії COVID-19. Наприклад, платформи електронної комерції та соціальних медіа в багатьох частинах світу дозволили невеликим роздрібним

торговцям продавати онлайн, дозволяючи їм продовжувати роботу в умовах безпрецедентних обмежень мобільності.

Завдяки використанню даних, аналітики та нових бізнес-моделей, таких як вбудоване фінансування, цифрові фінансові послуги можуть відігравати важливу роль у підтримці активних кредитних ринків для підтримки стійкого та інклюзивного відновлення.

Оскільки ми думаємо про зміцнення глобального економічного зростання в період накладання викликів, надання фінансових послуг 1,4 млрд. дол. у всьому світі без банківських рахунків і десятків малообслуговуваних ММСП є потужним рішенням для підтримки підприємницької діяльності та підвищення стійкості. IFC — підрозділ Групи Світового банку в приватному секторі — більше десяти років інвестує в різноманітну групу фінтех-провайдерів приватного сектора, сприяючи зростанню відповідальних інклюзивних фінансових провайдерів, які обслуговують десятки млн. клієнтів на ринках, що розвиваються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобров Є.А. Роль та місце ринку фінансових послуг у структурі фінансового ринку. *Фінанси України*. 2011. № 4. С. 88–94.
2. Войтик О.Є. Інституційне забезпечення державного управління регіональним розвитком. *Теорія та практика державного управління*. 2016. № 1(52). С. 1-8.
3. Вольська С. П. Порівняльна характеристика методів оцінювання фінансової стійкості банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2015. Вип. 10(1). С. 178-181.
4. Глобалізація та національні фінансові системи / За ред. Дж. А. Гансона, П. Хонохана, Дж.Маджоні. Перекл. з англ. М: Вид. «Весь світ», 2009 – 320 с.
5. Джордан К. Глобалізація та національні фінансові системи / К. Джордан, Д. Маджоні. – М. : Цілий світ, 2009. – 281 с.
6. Д'яконова І. Пошук стратегії розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 2 (142). С. 26–31.
7. Кириченко М.М. Процеси транснаціоналізації банківської діяльності та перспективи їхнього розвитку в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 1. С. 132-140.
8. Королівський банк Шотландії. Матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії: Версія 123852330, 2022. URL: <https://ua.wikipedia.org/?curid=774769&oldid=123852330>
9. Луцишин, З.О. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації. К.: Видавничий центр «ДрУк», 2002. 76 с.
10. Малютін О.К. Оцінка фінансового сектору та його значення в економічному розвитку України. *Фінанси України*. 2011, № 3, С. 92–100.
11. Національний банк України: Новини. Медіа-простір. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4

12. Національний банк України: Новини. Медіа-простір. Платіжна інфраструктура. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/platijna-infrastruktura-ukrayini-perehoditime-na-mijnarodniy-standart-iso-20022>
13. Національний банк України: Новини. Медіа-простір. Перехід на міжнародні фінансові стандарти. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/zavershenoperehid-na-mijnarodniy-standart-iban>
14. Національний банк України: Новини. Медіа-простір. Фінансовий сектор і єдина система звітності. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/finansoviy-sektor-otrimaye-yedinu-cistemu-finansovoyi-zvitnosti>
15. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки; пер. з. англ. І. Дзюб. К.: Основи, 2000. 198 с.
16. Семениченко Ю. К.. Методологія комплексного фінансово-економічного аналізу діяльності банку. Галузева, міжгалузева та регіональна економіка. Вчені записки. Вип. 12. 2010. С. 27-39
17. Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegli-doviru-kliyentiv-visoku-operatsiynu-efektivnist-ta-pributkovist--oglyad-bankivskogo-sektoru>
18. Циганов С.А., Циганова Н.В. Формування глобального фінансового середовища. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 110 (Частина І). 2012. С. 54-68
19. Яворська В.О. Аналітична оцінка стану світового біржового фондового ринку. Інфраструктура ринку. 2017. Вип. 10. С. 86-91.
20. Almansi A.A. Financial sector's cybersecurity: regulations and supervision. FCI Insight Washington, DC World Bank Group. 2018. 38 P. 12.
21. Anginer D., Demirgüç-Kunt A., Mare Davide S. Bank Capital and Risk in Europe and Central Asia. Ten Years After the Crisis. Sustainable Finance. August 5. 2021. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/sustainable-finance>

22. Bank Regulation and Supervision. Decade after the Global Financial Crisis. Global financial development report 2019/2020. International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank 1818 H Street NW, Washington, DC 20433.

23. Barclays. Матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії : Версія 133243219, 2023. URL: <https://ua.wikipedia.org/?curid=379907&oldid=133243219>

24. Beckmann E., Zamora-Pérez A. The impact of war: extreme demand for euro cash in the wake of Russia's invasion of Ukraine. European Central Bank. June 2023. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/ire/focus/html/ecb.irebox202306_05~3fd09c5bc9.en.html

25. BNP Paribas: Матеріал з Вікіпедії, 2023. URL: <https://ua.wikipedia.org/?curid=147513&oldid=133952328>

26. Campa H. Value creation in European M&A. IESE Business School and Banco de España. 2010. № 10. P.23-29.

27. Campbell J.L. Institutional Change and Globalization. Princeton and Oxford: Princeton University Press. 2004. 347p.

28. Deutsche Bank. Матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії : Версія 129442282, 2023. URL: <https://ua.wikipedia.org/?curid=45729&oldid=129442282>

29. Eugene F. Brigham and Joel F. Houston. Fundamentals of Financial Management. Thirteenth Edition. 2011.

30. European banks and the price of safety. URL: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/03/30/european-banks-and-the-price-of-safety>

31. ECB legal framework. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/legalframework/ecblegal/html/index.en.html>

32. EU banking law. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/legalframework/regulatory/html/index.en.html>

33. Fiscal policy in the rich world is mind-bogglingly reckless. The Economist. 14.06.2023.

34. Fabozzi, Frank J. The basics of finance: an introduction to financial markets, business finance, and portfolio management / by Frank J. Fabozzi, Pamela Peterson Drake. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. 2010. 665p.

35. Gispert T. A., Chatain Pierre-Laurent. Embracing the promise of Fintech responsibly through regulation and supervision. The Economist. March 07, 2023.

36. Houston J., James C., Ryngaert M. Where do merger gains come from? Bank mergers from the perspective of insiders and outsiders. Journal of Financial Economics. 2011. Vol. 60. № 2. p. 285–331.

37. How serious are the difficulties facing the German lender? URL: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/03/24/after-credit-suisse-demise-attention-turns-to-deutsche-bank>

38. International economics, finance and trade. Vol. II - Multinational Banking and Global Capital Markets - Barry Williams 346p.

39. Kenneth R. Szulczyk. Money, Banking, and International Finance. Edition 2, February 2014.

40. Lagarde Ch. The forty-eight meeting of the International Monetary and Financial Committee. IMF Annual Meetings, 14 October 2023. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2023/10/14/pr23353-chairs-statement-forty-eighth-meeting-of-the-imfc>

41. Lloyds Banking Group. Матеріал з Вікіпедії. Версія 131775746, 2023. URL: <https://ua.wikipedia.org/?curid=4183325&oldid=131775746>

42. McLaney E. J. Business finance: theory and practice / by Eddie McLaney. 8th ed. Pearson Education Limited. 2009

43. Mergers and acquisitions involving the EU banking industry – facts and implications. European Central Bank, 2008. 386 p.

44. Pangestu M. E. Fintech and Financial Services: Delivering for development. The Economist. February 24. 2023.

45. The war in Ukraine is triggering a re-evaluation of global systemic risk. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/06/ukraine-war-global-systemic-risk-resilience>

46. The economic consequences of the war in Ukraine. The Economist. February 26. 2022.

47. The World Bank. Bank for International Settlements. Proportionality in Bank Regulation and Supervision - A Joint Global Survey (English). Washington, D.C. : World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/375081627583806639/Proportionality-in-Bank-Regulation-and-Supervision-A-Joint-Global-Survey>

48. Will the recent banking chaos lead to an economic crash? The Economist. March 28th. 2023

49. Why are European banks merging? URL: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2020/09/10/why-are-european-banks-merging>

50. Wright G. World's best Banks 2023: Global winners. Global finance. September 26. 2023. URL: <https://gfmag.com/banking/worlds-best-banks-2023-global-winners/>

51. The Next Wave of Suptech. Innovation Suptech Solutions for Market Conduct Supervision. The world bank. MARCH 2021. 35p.

52. Methodologies – World Bank Data Help Desk. URL: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906531-methodologies>

53. Pickens, M., Porteuou D., Rotman S. Scenarios for Branchless Banking in 2020. 2009. Focus Note 57. Washington, D.C.: CGAP

54. How serious are the difficulties facing the German lender? (Електронний пецып) URL: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/03/24/after-credit-suisse-demise-attention-turns-to-deutsche-bank>

55. Rising bond yields are exposing fiscal fantasy in Europe. The Economist. October 4th 2023.

56. Why the EU will not seize Russian state assets to rebuild Ukraine. The Economists. July 20th 2023.

57. Which EU country is winning our economic pentathlon? The Economist. October 12. 2023

58. Перехід платіжної інфраструктури на міжнародний стандарт ISO20022 буде максимально комфортним для банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/perehid-platijnoyi-infrastrukturi-na-mijnarodniy-standart-iso20022-bude-maksimalno-komfortnim-dlya-bankiv>

59. Регулювання фінансового сектору України значно наблизилося до європейських стандартів. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/regulyuvannya-finansovogo-sektoru-ukrayini-znachno-nablizilosya-do-yevropeyskih-standartiv>

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної магістерської роботи антиплагіатною інтернет-системою Unicheck

Ім'я користувача:
Європейської економіки і бізнесу Федірکو Олександр...

ID перевірки:
1015969089

Дата перевірки:
04.12.2023 20:15:48 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
04.12.2023 20:16:45 EET

ID користувача:
100005726

Назва документа: Александрова Маргарита - ДІЯЛЬНІСТЬ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ.

Кількість сторінок: 98 Кількість слів: 24374 Кількість символів: 190380 Розмір файлу: 159.32 KB ID файлу: 1015647982

17.7% Схожість

Найбільша схожість: 2.61% з Інтернет-джерелом ([https://ird.gov.ua/sep/sep20131\(99\)/sep20131\(99\)_246_SenyshchPM.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20131(99)/sep20131(99)_246_SenyshchPM.pdf))

16.7% Джерела з Інтернету 192 Сторінка 100

8.12% Джерела з Бібліотеки 252 Сторінка 104

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 309

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Ювілейної 90-ї щорічної студентської
наукової конференції
«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

(17 квітня – 20 травня 2023 р.)

Відповідальні за випуск:

Бондарчук Л.М. – к.філол. наук, доцент кафедри бізнес-лінгвістики
Вінська О.Й. – к.е.н., доц, доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу
Грищенко Н.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Капуш А.В. – к.філол. наук, доцент кафедри німецької мови
Козачок Т.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Курбатов С.В. – професор кафедри соціології
Лобецька І.М. – ст. викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації
Машина Ю.П. – к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
Сандул М.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Черницька Т.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Швиданенко О.А. – д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.
Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст*

*Рекомендовано до друку
Науково-експертною радою КНЕУ
Протокол № 4 від 18.05.2023 р.*

I-66 **Інноваційні проекти для післявоєнного відновлення та розвитку України:** зб. доп. Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції, 17 квітня – 20 травня 2023 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2023. 426 с.
ISBN 978-966-926-445-9

Збірник тез здобувачів вищої освіти факультету міжнародної економіки і менеджменту укладено за підсумками їх досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 17 квітня – 20 травня 2023 р. Доповіді здобувачів присвячено інноваційним проектам для післявоєнного відновлення та розвитку України.

УДК 657:330.341-048.38](477)(06)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

Дзюба Марина	270
Перспективи розвитку туризму в Україні після війни	
КАФЕДРА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	
ПЛАТФОРМА	272
«АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»	
Єлфімов Сергій	272
Erneuerbare Energien und nachhaltiges Wiederaufbauprogramm für die Ukraine	
Кириченко Валерія	276
Einfluss der künstlichen Intelligenz auf den Arbeitsmarkt	
Понікаровських Владислав	278
Die Rolle der Wirtschaftsdiplomatie beim Wiederaufbau und der Einwicklung der Ukraine nach dem Krieg	
Попрійчук Назар	281
Besonderheiten der Tätigkeit von Unternehmen im Oligopol	
Хархун Олександра	283
Wiederaufbau der Ukraine: Perspektiven einer "grünen" Energiewende	
КАФЕДРА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ І БІЗНЕСУ	
ПЛАТФОРМА	286
«ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»	
Подковко Юлія Романівна	286
Fundamentals of the digital transformation of the European Union	
Костовецька Алла Олександрівна	288
The EU aid to agricultural sector of Ukraine	
Стогнійчук Тетяна Олександрівна	290
Peculiarities of foreign direct investments in CEE countries	
Павленко Анастасія Миколаївна	292
Особливості реалізації стратегій ЄС в Італії	
Жарковська Валерія Володимирівна	296
Основні напрями трансформації єдиного ринку ЄС	
Глімбоцька Юлія Анатоліївна	299
ТНК як незамінні суб'єкти в сучасній інвестиційній діяльності	
Павлюк Аліна Володимирівна	303
Роль технологій в розвитку світового енергетичного ринку	
Залуцька Анастасія Сергіївна	306
Роль Лондонської біржі у розвитку фондового ринку Європи	
Варламова Любов Олександрівна	309
Міжнародна торгівля товарами: взаємодія України та ЄС	
Лавриненко Світлана Андріївна	313
Економічна співпраця України з країнами-членами ЄС	
Александрова Маргарита Володимирівна	316
Діяльність багатонаціональних банків у фінансовому середовищі ЄС	
Свириденко Дар'я Русланівна	318
Розвиток стратегічних авіаційних альянсів в Україні	
Ковалишин Олександр Сергійович	321
Міжнародні злиття та поглинання як фактор посилення конкурентоспроможності ТНК	
Плахтій Катерина Геннадіївна	325
Цифровізація економіки України в контексті європейської інтеграції	

<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/09/21/7147136/>

5. Орехова Т. Статус кандидата в Єс для України: економічні перспективи. Економіка і організація управління, № 2 (46), 2022р. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/12540>

6. Богдан Т. Статус кандидата на вступ до ЄС: економічні та фінансові переваги. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/28/688638/>

Александрова М.В.

*“Міжнародні економічні відносини”, 5 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор кафедри
європейської економіки і бізнесу Ткаленко С.І.*

ДІЯЛЬНІСТЬ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ У ФІНАНСОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЄС

З огляду на сучасні події (наслідки пандемії спричинені Covid-19, військові дії росії на території України), введення безпрецедентних фінансово-економічних санкцій проти росії як країни-агресора та подальші глобалізаційні процеси сектор фінансових послуг в Україні, як і у всьому світі, продовжує зазнавати кардинальних змін.

Фінансова криза 2007-2009 рр. та кризи суверенного боргу спричинили жорсткіші вимоги Європейського центрального банку щодо діяльності європейських банківських установ. Відтак, сьогодні перед європейськими депозитарними установами постають серйозні виклики, а саме: криза ліквідності. Фінансові оглядачі та аналітики зазначають, що у вересні 2022 року ліквідні активи європейських банків перевищували 150% від того, що, за припущеннями регуляторів, спричинить відтік депозитів у кризовий місяць. Але швидкість, з якою депозити були виведені з Silicon Valley Bank і Credit Suisse, свідчить про те, що такі припущення надто райдужні [4]. Більшість корпоративних депозитів овернайт, які були вилучені — близько 300 мільярдів євро (325 мільярдів доларів) з літа — знову надійшли в банки як «термінові» депозити на менш гнучких рахунках, які пропонують вищу прибутковість.

Другою загрозою для європейських банків, на думку оглядачів, є погіршення ситуації з активами, хоча вона і є контрольованою. Подібно до облігацій, вартість наявних кредитів у банківських книгах зменшується, коли відсоткові ставки зростають. Але регулятори в Європі змусили банки, великі й малі, купувати хеджування від цього ризику [4].

Третім викликом є той факт, що позичальники не сплачують свої зобов'язання. Особливо хвилюють інвесторів кредити, надані власникам комерційної нерухомості. Підвищення відсоткових ставок і погіршення економічної перспективи чинять тиск на ціни та орендну плату в той час, коли власникам доводиться платити більше, щоб обслуговувати борги [4]. Порятунком є те, що європейські банки менш схильні до комерційної власності, ніж американські. Оскільки економіка зупиняється, ширший спектр кредитів може погіршитися. Але банки тепер мають достатні запаси капіталу для покриття збитків. У період

з 2015 року по вересень 2022 року частка основного акціонерного капіталу банків зросла з 12,7% до 14,7% їхніх активів, зважених за ризиком, що значно перевищує порогове значення в 10,7%, яке вимагає регулятор. Деякі створили резерви на покриття збитків за кредитами під час COVID-19, які можна було перепрофілювати для покриття нових втрат. Частина корпоративних кредитів також залишається під державними гарантіями [4].

Всі ці зміни та зрушення не могли залишитися осторонь банківської системи України.

За даними Національного Банку України для подолання наслідків пандемії у червні 2020 року МВФ схвалив нову 18-ти місячну програму Stand-By Arrangement на суму близько 5 млрд дол. США, що спрямована на підтримку бюджету. Перший транш у розмірі 2,1 млрд дол. США Україна отримала 11 червня 2020 року. Другий транш у розмірі 500 млн спеціальних прав запозичень (близько 700 млн дол. США) Україна отримала 24 листопада 2021 року [2].

Але російсько-українська війна спричинила безпрецедентні зміни у функціонуванні фінансової системи України. Зруйнована економіка, падіння ВВП, як наслідок зменшення надходжень до бюджету країни та порушення логістичних зв'язків змусили Національний Банк України звернутися до міжнародних фінансових організацій про фінансову підтримку країни. Відтак, 9 березня 2022 виконавча рада МВФ року ухвалила відповідне рішення виділити Україні екстрену фінансову допомогу в розмірі 1,4 мільярда доларів США через Інструмент прискореного фінансування (Rapid Financing Instrument, RFI) [2].

Програма RFI, передусім, спрямована на фінансування першочергових витрат та нагальних потреб платіжного балансу, що виникають у зв'язку з триваючим воєнним конфліктом, які, якщо їх не вирішити, призведуть до негайного та серйозного економічного падіння. Завдяки збалансованій кредитно-фінансовій політиці Національного Банку України та підтримці міжнародних фінансових установ станом на 1 квітня 2023 року міжнародні резерви України за попередніми даним становлять 31,9 млрд. доларів США [2]. Як зазначено у звітах НБУ, за останні місяці ці резерви зросли на 10 % завдяки зменшенню обсягів чистого продажу валюти НБУ, помірним борговим виплатам та фінансовим надходженням від міжнародних організацій. Також цьому сприяли й зовнішні обставини, а саме: сезонні чинники, обмеження непродуктивного відпливу капіталу та стабілізації курсових очікувань завдяки послідовній монетарній політиці НБУ та відмови від прямого фінансування дефіциту бюджету у 2023 році.

За даними НБУ у 2022 році платоспроможні банки отримали 24,7 млрд грн чистого прибутку, що майже двічі менше за попередній період (77,4 млрд грн у 2021 році) [2]. Рентабельність капіталу сектору становила 10,9% порівняно з 35,1% рік тому. Головним чинником зниження прибутковості, на думку очільників НБУ, стало суттєве зростання відрахувань у резерви під понесені та очікувані збитки внаслідок війни. Водночас, НБУ зазначає, що на початку поточного року після різкого зниження в перші місяці повномасштабної війни комісійні доходи відновили зростання завдяки стабільному попиту на банківські послуги та поступовому відновленню тарифів. Упродовж другого півріччя чистий комісійний дохід майже відновився до показників 2021 року, проте за підсумками року він скоротився на 14% у річному обчисленні [3]. Незважаючи на військові дії в країні та тимчасовий спад на попит банківських послуг, банківська система України продовжує виконувати свої зобов'язання щодо технічної інтеграції у світову банківську систему. Відповідно до Стратегії Національного банку України до 2025 року, дорожньої карти

розвитку СЕП, ураховуючи отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС, Національний банк працює над переведенням платіжної інфраструктури України на міжнародний стандарт ISO 20022. Відтак, на базі міжнародного стандарту ISO 20022 Національний банк розробив та готує до впровадження нове покоління Системи електронних платежів НБУ (СЕП-4.0).

З 01 квітня 2023 року усі міжбанківські платіжні операції здійснюватимуться виключно через нове покоління СЕП-4.0 [1]. Завдяки переходу на нове покоління СЕП в Україні запрацювала формалізована модель для здійснення фінансових послуг, яка є стандартом ЄС. Це підвищить якість і ефективність обміну фінансовими повідомленнями за рахунок їх структурованості. Упровадження нових інструментів та можливостей дасть змогу розширити функціонал СЕП і гармонізувати її роботу з правилами ЄС, зокрема:

- упровадити в наступних версіях СЕП сервіс миттєвих платежів для розрахунків у реальному часі клієнтів в Україні;
- забезпечити підґрунтя для реалізації можливості здійснювати надалі транскордонні перекази в євро з країнами ЄС на базі SEPA Instant Credit Transfer [1].

Отже, можемо зробити висновок, що банківський сектор України спромігся показати відносну стабільність функціонування, НБУ за підтримки міжнародних фінансових організацій утримує та збільшив міжнародні резерви, стабілізував кредитно-грошову політику та виконав свої зобов'язання щодо інтеграції у європейську фінансову систему.

Література

1. Документи з імплементації стандарту ISO 20022 в Україні. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/project-iso20022> (останнє звернення 11.04.2023)
2. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2022 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (останнє звернення 11.04.2023)
3. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд НБУ, квітень 2023 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MMR_2023-04.pdf?v=4 (останнє звернення 11.04.2023)
4. European banks and the price of safety. URL: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/03/30/european-banks-and-the-price-of-safety> (останнє звернення 20.04.2023)

Свириденко Д. Р.

*«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — старший викладач кафедри європейської економіки і бізнесу
Мовсесян А. С.*

РОЗВИТОК СТРАТЕГІЧНИХ АВІАЦІЙНИХ АЛЬЯНСІВ В УКРАЇНІ

Ключовим фактором виникнення стратегічних альянсів є глобальна конкуренція. Щоб не відставати від конкурентів, компаніям необхідно йти шляхом постійних інновацій та зберігати організаційну гнучкість в умовах мінливого зовнішнього середовища, обмежених ресурсів та ринкової невизначеності.

Крім того, в Україні підприємствам надзвичайно складно розвивати власні технологічні сектори, щоб отримати майбутню конкурентну перевагу. Тому вони часто

Наукове видання

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції**

(17 квітня – 20 травня 2023 р.)

Видано в авторській редакції

Підп. до друку 06.06.2023. Формат 60×84/8.

Друк. арк. 17,75. Зам. 23-5780.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1

Свідцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera_kneu@ukr.net

АНОТАЦІЯ

Александрова М. В. Діяльність багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі. — Рукопис.

Кваліфікаційна магістерська робота за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», 2023

Магістерська робота присвячена дослідженню теоретичних засад діяльності та напрямів сучасного розвитку багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі. Розкрито та уточнено сутність та види багатонаціональних банків, а також проаналізовано сучасні методи та показники діяльності багатонаціональних банків.

З'ясовано сучасний стан розвитку європейського банківського простору та розкрито основні напрями діяльності європейських багатонаціональних банків. Проаналізовано нормативно-правову основу діяльності багатонаціональних банків у європейському фінансовому середовищі

Виявлено й обґрунтовано роль інноваційних фінансових інструментів у розвитку сучасних європейських банках. Окреслено стратегічні напрями стабілізації діяльності сучасного фінансового середовища в Європейському союзі. Досліджено інструменти та механізми інтеграції українських банків до фінансової системи ЄС.

Ключові слова: багатонаціональні банки, міжнародний банківський простір, міжнародне фінансове середовище, нормативно-правова база, фінансові інструменти, фінансова інклюзія, методи фінансово-економічного аналізу.

ANNOTATION

Aleksandrova. M. V. Multinational banks' activities in the European financial environment. — Manuscript.

Qualifying master's thesis in specialty 292 "International economic relations", 2023

The master's thesis is devoted to the study of the theoretical aspects of multinational banks' activities and current trends of their development in the European financial environment. The essence and types of multinational banks are disclosed and clarified, and modern methods and performance indicators of multinational banks are analyzed.

The current state of the development of the European banking corporate landscape has been clarified and the main areas of European multinational banks' activities have been revealed. The normative and legal basis of multinational banks' activities in the European financial environment is analyzed

The role of innovative financial instruments in the development of modern European banks is identified and advocated. Strategic directions for stabilization of the modern financial environment in the European Union are outlined. The tools and mechanisms of integration of Ukrainian banks into the financial system of the EU have been studied.

Key words: multinational banks, international banking space, international financial environment, legal framework, financial instruments, financial inclusion, methods of financial and economic analysis.